

Kulturně společenský časopis
2003 • 12
na internetu

DOBŘÁ ADRESA

Z obsahu Komenda

Rozhovor s Piotrem Kępskim

Rozhovor s Petrem Hrbáčem

Jakub Šofar o koncertech
Ironického mozku a Homéra

Obsah:

Dobrá adresa všude
s vámi!
V tramvaji,
na houbách, v kavárně
i ve vaně!
Již brzy vyjde
v tištěné
podobě!

Str. 35

SYSTÉM NAVIGACE: KLEPNĚTE!

První stránka (titulní):

BYLO od č. 1/00: Klepnutím na „Z obsahu:“ se dostanete na str. 2 (obsah). Klepnutí na malé obrázky a jednotlivé body „Z obsahu:“ Vás přenesou přímo na příslušné stránky. **NOVÉ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ se otevřou naše internetové stránky www.dobraadresa.cz v aktuálním prohlížeči. Klepnutím na střed obrázku se dostanete na popis a tiráž na str. 2.

Druhá stránka (obsah):

BYLO od č. 1/00: Klepnutí na jednotlivé body obsahu Vás přenesou přímo na příslušné stránky. Klepnutím na naši e-mailovou adresu se Vám otevře nám adresovaný dopis v aktuálním e-mailovém programu. **NOVÉ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ a na popisek k obrázku na první straně se dostanete na první (titulní) stránku. Klepnutím na slovo „Obsah:“ se Vám zvětší obsah přes celou šířku okna.

Další strany stránky (včetně druhé s úvodníkem):

BYLO od č. 1/00: Klepnutím na jednotlivé internetové resp. e-mailové adresy se Vám otevře příslušná stránka resp. se Vám načepe příslušný dopis v aktuálním programu. **NOVÉ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ v levém nebo pravém horním rohu stránky se přesunete na str. 2 (obsah).

KLEPNĚTE SEM!

DOBRÁ ADRESA

Co jsme (ne)vykradli

Petr Matoušek: **Ozvěny Vltavy 4** (4)

Jakub Šofar: **Toto není inzerát!** (12)

O čem se (ne)mluví

Tomáš Koloc: **Cirkus Humberto** (16)

Komenda (20)

Martin Groman: **Komunista a novinář Stanislav Budín** (26)

Jakub Šofar: **Šosky 24** (31)

Rozhovor a povídka

S Piotrem Kępskim, zakladatelem polsko-českého
internetového časopisu **Bohema** (32)

Orland Bukowski (34)

Literaturistický průvodce Štěpána Kučery

Barbora Vaníčková: **Podčárníci** (36)

Štěpán Kučera: **Rozhovor s Bohem** (39)

Rozhovor a texty

S Petrem Hrbáčem (40)

Hudba

Jakub Šofar: **1 : 1** (46) a **Citové dilema** (48)

Kafe Evy Hrubé (50)

Média

Miroslav Cingl: **Kvalitní, kvalitativní, digitální** (52)

Podobrazník

Honza Hanzl: **O korektním divadle** (54)

Příloha

Fotografie Ireny Prázové (56)

Na titulní stránce: foto Irena Prázová, (další fotografie na str. 56)

Dobrá adresa, kulturně-společenský časopis na internetu, číslo 12, ročník 4. E-mail: dobraadresa@firstnet.cz. Vydávají Přátelé Dobré adresy. Šéfredaktor: Štefan Švec. Zástupce šéfredaktora: Martin Groman. Redakce: Miroslav Cingl, Štěpán Kučera, Jan Los, Vladimír Novotný, Kateřina Rudčenkova, Viki Shock, Jakub Šofar. Grafická úprava a výtvarná redakce: Jakub Tayari. Výstavba internetových stránek: Libor Koudela. Neoznačené fotografie archiv redakce, kresby Corel Corporation. Časopis vychází s laskavou podporou Ministerstva kultury České republiky a Nadace Český literární fond. Redakci nevyžádané rukopisy, kresby a fotografie se nevracejí. Technická podpora studio Grafin a FirstNet a. s.

Mým národům!

Čekáte povídání o Mikuláši, Vánocích, Ježíškovi či Novém roce? Marně. Dobrá adresa končí další ročník své činnosti, a tak se raději zamysleme nad naším dosavadním životem. Stojíme tu všichni členové redakce, druh vedle druhu, popíjíme sekt, přikusujeme jahody a vzájemně si šmajchlujeme, jací jsme pašáci, jak se nám vše daří. A myslíme při tom na vás, naši laskaví čtenáři. Vidíme vás, jak každého prvního v měsíci hned ráno raničko běžíte ke svým počítačům a lovíte naše nové rozhovory, eseje, recenze, fotografie, povídky, poezii etc. etc. A věřte, těší nás to.

Ale není jen tisk aktuální, jsou i tací, kteří se vracejí v novinách zpět, čtou časopisy a deníky desítky i stovky let staré a kroutí hla-

vou, co všechno se ve své době mohlo lidem zdát otištění hodné. Také jsem se ponořil do zaprášených svazků Národní knihovny a nabízím dva vybrané úlovy. Dne 25. prosince 1938 zemřel Karel Čapek, politický časopis Přítomnost vedený spisovatelovým přítelem Ferdinandem Peroutkou ještě několik měsíců otiskoval kondolenční dopisy, které obdržela Čapkova žena Olga Scheinpflugová. V lednu se objevil ten patrně nejdojemnější: *Milá paní Čapková! Matinka mi nechce dovolit Vám napsat, že jsem ještě malý, že to neumím. Já vždycky poslouchám, ale dnes nemožu! Žádný neví, že Vám píši, utírám Vám slzičky a prosím by jste už neplakala. My jsme taky všichni plakali, ale teď nám to tatíček vysvětlil, proto už neplačem. Musím Vám to také vysvětlit. Tatíček říkal, že je panu spisovateli lepší na věčnosti než na světě falešném. Aspoň prý se nedočká dalšího zklamání. Však tatíček Masaryk kdyby vstál z hrobu, musel by znovu umřít lítostí nad tím, co se stalo! Až v létě bude sluníčko svítit, přijďte prosím k nám, je u nás veselo u včelínu. Tatíček říkává, že mezi včeličkami zapomenete na vše, co ho tíží. Když byla mobilisace, než odjel, byl dlouho u včel se loučiti. I Vy, paní Čapková, zapomenete na všechno. Nebudete-li mít na cestu, já Vám pošlu. Mám ušetřeno 70 Kč. Matinka mi to jistě odpustí. Ruce Vám líbáme a stíráme slzičky. Zineček a moje sestřička Eliška. Z. u Brna.*

A protože se blíží rok 2004, podíval jsem se, co trápilo naše předky třeba před takovými sedmdesáti lety. Rudé právo rok po nástupu Hitlera k moci vidělo nebezpečí jasně (komunisté oslepli až o pár let později, když se to Stalinovi hodilo). Odpor proti představitelům Třetí říše někdy ale nabíral různé podoby. Jedna za všechny: *Hitlerovo rozhořčení nad mravní zpustlostí Röhmovou jest postaveno do pravého světla Strasserovým tvrzením, že nejbližší spolupracovník Hitlerův, jeho zástupce Hess, dále vůdce mládeže Baldur v. Schirach, hamburský místodržitel Kaufmann a řada jiných osob jsou homosexuální. Jsou to bývalí Strasserovi kamarádi. Tato smečka podvodníků již příliš uzrála pro tvrdou ránu proletariátu.*

Tak, no uvidíme, pro co uzrajeme my, jak tady stojíme, druh vedle druhu, popíjíme sekt, přikusujeme jahody a vzájemně si šmajchlujeme, jací jsme pašáci, jak se nám vše daří. A myslíme při tom na vás, naši laskaví čtenáři. Třeba se jednou někdo podívá do starých čísel DA a vybere také pár už vyčichlých a zvětralých citátek a bude kroutit moudrou hlavou a dělat: „No no no...“ Třeba v tomto čísle takového pozorného badatele jistě zarazí, že chybí Strž, velký recenzní prostředek. Ušetřeme ho tedy rovnou spekulací: v čase klidu a míru jsme usoudili, že necháme autory jeden měsíc vydechnout a své břitké postřehy si schováme na leden.

Do té doby vám přejeme veselé Vánoce, zdařilý rok 2004 a příjemné chvíle při čtení prosincové DA, o které dnes nebyla vlastně skoro vůbec řeč.

Martin Groman

CO
jsme
(ne)
vykradli

Ozvěny

Představte si obsáhlou jurodivou přednášku, jež místy nemá daleko k travestii, a přes odpor ke svatozářím vyzáří cosi svatě obyčejného, naznačí hrdinovy chyby i jeho sklon k snobství.

Anthony Burgess: ‘Všechno, jen slunce ne

Letos jsme zahájili cyklus přetiskování knižních recenzí, které zazněly na vlnách Českého rozhlasu 3, stanice Vltava. Jeli-kož je nám i nadále líto zajímavých textů, které jednou zazní v éteru a umřou, exhumujeme je i dál a protentokrát otiskujeme obsažný výběr z recenzí Petra Matouška.

Naši nakladatelé mají nejspíš strach ze silných osobností. Je totiž s podivem, jak se bilance českých překladů mnohostrunného britského prozaika Anthonyho Burgesse smrskla na významnou, leč samojedinou antiutopii Mechanický pomeranč. Vyšla u nás před deseti lety a pak už nám byla nabídnuta jen dvojí filmová adaptace této prózy, která experimentuje se slangem a vytváří literární prostor, kde je vrozené Zlo technicky řešitelným problémem. Naštěstí pro Burgesse se debutanti většinou nerodí rovnou vynikající a osvědčené autory jsme už i u nás poslední dobou přebrali, a tak konečně přišla řada také na ty opomíjené. Než se koncem roku dočkáme od Volvoxu jeho románu Byrne, předkládá nám Odeon hříčku, která možná není pro tohoto Brita námetově nejtypičtější, ale dozajista ho představuje v rozpoložení, jež je vlastně pro jeho

bakchantský talent příznačné. Román Všechno, jen slunce ne vyšel roku 1964 u příležitosti 400. výročí narození jeho protagonisty, kterým není nikdo jiný než takzvaná sladká labuť avonská: tvůrce 36 dram, muž, od něhož míváme sklon odvozovat kánon literatury západní civilizace a jehož narozeniny připadající na 23. dubna slavíme jako Světový den knihy. William Shakespeare je svého druhu svátostí nejen pro anglicky mluvící svět – a ostatní autoři mají neméně svaté právo takovou modlu srazit z piedestalu. Bylo by mnoho povyku pro nic, kdybychom teď diskutovali, jak si to někdo může dovolit: připomenu jen Grassův bonmot, že „rouhat se beztak umějí jen nejhlubší věřící“.

Představte si biografii – tedy ten žánr, jenž byl právě na britských ostrovech doveden do výrazové dokonalosti a sklenul most mezi faktografií a románem –, kterou napíše autor v přestrojení za opilého profesora působícího v Zadní Indii. Představte si obsáhlou jurodivou přednášku, jež místy nemá daleko k travestii, a přes odpor ke svatozářím vyzáří cosi svatě obyčejného, na-

Vltavy 4

Tu rajdu z vedlejší dědiny a náplast na
citové zklamání, kterou si musel vzít
pro její velký břich a celý život couval
před její touhou za škodolibé
asistence osudu
i páně autora, který rozpracovává
hypotézu, se kterou v literárním světě přišel poprvé
Joyce: když totiž v románu *Odysseus* naznačil, že
Anne nasazovala Williamovi parohy s jeho mladším
bratrem, řečeným po anglicku příhodně Dick.

značí hrdinovy chyby i jeho sklon k snobství. Rukavičkář ze Stratfordu, který i bez univerzitního vzdělání zvládl pojmut an-tické dědictví a od jeho napodobenin v dru-hořadé poezii se dopracoval k vlastnímu vý-razu, se v ní setkává s lidmi, kteří modelo-vali jeho názory. Je to třeba chleboďárce sir Thomas Lucy (u kterého působil jako vy-chovatel a který ho přivedl na myšlenku, že svět je velké jeviště a my na něm jenom her-ci) anebo přátelé od divadla a od dvora, s ni-miž udržoval kontakty namnoze přesahují-cí vztah mecenáše a obdarovaného. V Bur-gessově pohledu, který má daleko do opatr-né pseudoobjektivy vědce, nechybí ani takzvaný velký hiát, který v Shakespearově životopise vládne rokům 1585–92, o nichž stejně jako o dalších důležitých událostech z jeho života postrádáme fakta. Patrně se někde živil za poctivý plat, ale klidně prý mohl být žoldákem na flanderské frontě, pokud se celá staletí dovedou udržet při ži-votě smyšlenky, že své hry ukradl Baconovi či Marlowovi.

Energii ukrytou mezi řádky oficiálních dokumentů si Burgess převádí do Shakespe-

arova erotického portrétu, v němž nám otví-rá podobiznu podobně lidskou jako Mácho-vy deníky; jen ochota podrážet hrdinu jeho vlastními metaforami bude trochu větší, než kdyby si postelové zápisky pořizoval Shakes-peare sám. Autor protahuje „vlnného Willa“ – jak mu v zápalu aliteriční obžernosti říká – příslušnými svody, ať jde o osudovou exotickou černovlásku, jíž dramatik věnoval množ-ství sonetů včetně toho s pořadovým číslem 130, z jehož úvodu cituje název románu –, anebo o jeho ženu Anne. Tu rajdu z vedlejší dědiny a náplast na citové zklamání, kterou si musel vzít pro její velký břich a celý život couval před její touhou za škodolibé asisten-ce osudu i páně autora, který rozpracovává hypotézu, se kterou v literárním světě přišel poprvé Joyce: když totiž v románu *Odysseus* naznačil, že Anne nasazovala Williamovi pa-rohy s jeho mladším bratrem, řečeným po anglicku příhodně Dick.

T. S. Eliot kdysi trefně odtušil, že „každá kniha o Shakespearovi vypovídá spíš o svém autorovi než o Shakespearovi“. Tato pravda je u Burgesse samozřejmě viditelněj-ší než u vědeckého elaborátu, který se tváří

jako literární historie. Ale nelze proto říci, že by ve své interpretační svobodě byl Bur-gess necitlivý a nepravdivý. Je to především logocentrismus, přesvědčení o moci slova, které sdílí jak se Shakespearem, tak se svým milovaným Joycem a které se v románu projevuje vším, co má jazyk po ruce: hovo-rovostí až žumpovou, hravými novotvary, pečlivou prozodíí i promluvami vychrlený-mi bez interpunkce. Že autor chybujícího Willa bere za člena svého bratrstva, o tom v Burgessově jazykovém manifestu nemůže být pochyb. A není sporu ani o tom, že se mu podařilo ukázat, jak jsou lidské vášně stále jedny a tytéž, ať Anglii vládne Alžběta I., nebo Alžběta II. Za každého počasí jsme totiž, jak připomíná Prospero v Bouři, „z tý-chž látek, z nichž spřádají / se sny a život je jen ostrůvek/, co ze všech stran je obklope-ný spánkem“. A proto máme právo i na ta-kovéto ohlédnutí. Zasněného Burgesse se proto na rozdíl od našich nakladatelů ne-bojme. Naopak – budme mu spíš vděční.

Anthony Burgess: VŠECHNO, JEN SLUNCE NE, přeložil Jan Flemr, vydal Odeon

Mnohdy jsou to jen momentky z autorčina kraje kolem Huronského jezera v Ontariu, jejichž drobnokresba má co dělat s faulknerovským pocitem sepětí s rodným místem, onou emocí, která je v životě člověka jednou z nemnoha bezvýhradných lásek.

Alice Munroová: Už dávno Ti chci něco říct a jiné povídky

S tím, jak v posledních letech usilovně doháníme rychlík světové beletrie, se nám už tak často nepříhodí, že bychom proslulé jméno uváděli v premiéře a v zájmu čtenáře raději ve formě výboru, když zpoždění vůči jízdniému řádu je už tak veliké. Stává se to u národů, s nimiž sdílíme určitý kulturní komplex. Například u ekonomicky i územně silné, ale významem spíše takzvaně menší kultury země javorového listu. Průřez čtyřicetiletou tvorbou vynikající kanadské povídkářky Alice Munroové, kterou ve výboru symbolicky nadepsaném Už dávno ti chci něco říct představuje Paseka, listujeme krom tučtu vyvrálených miniatur i příběhem autorky, jíž se záhy podařilo dosáhnout mety, která už ve zlaté éře povídky mezi válkami patřila k vrcholům zámořského literárního usilování. Týdeník The New Yorker si totiž už několik dekad považuje za čest, když mu paní Alice Munroová dodá další text, a pravidelně ho otiskuje ve společnosti Allenových, Updikeových, Kunderových, pokud se zmíníme jen o těch aktuálních.

Má k tomu dobrý důvod. Munroová ovládla subtilní vlákna tohoto krátkého pro-

storu, jenž sice z povídky činí navýsost obtížný žánr, ovšem zase dokáže jedinečně ohraničit a ztuhnout okamžik změny, která člověku připomíná, že v sobě máme dar začínat zas a znovu. „Jsou chvíle, které půlí krajinu,“ říkával Skácel. U Munroové tyto chvíle lomcují krajinou ženského světa, ať už jde o dospívající děvče poprvé čelící jinakosti v záplavě maloměstských frází a klišé; o podvedenou milenkou, která se zrovna dozvěděla o svatbě svého přítele, který jí ještě před chvílí zahříval postel; či o ženě, která celý život tutlá před švagrem skutečné city své sestry. Anebo, abychom se dotkli i nejzazších hranic mezilidských vztahů: o dilema matky, která útekem k milenci opouští dvě batolata; o manželský pár, který už si nemá co říct, ale málem se jim před chvílí utopilo děcko; o mladou ženu asistující při potratu, když sama nedávno tajně porodila; anebo o dceru, která právě vychází z nemocnice, v níž umírá její otec.

Mnohdy jsou to jen momentky z autorčina kraje kolem Huronského jezera v Ontariu, jejichž drobnokresba má co dělat s faulknerovským pocitem sepětí s rodným místem, onou emocí, která je v životě člověka jednou z nemnoha bezvýhradných lásek. Mnohdy je v nich také obsažena pořádná porce kanadského „boje o přežití“, jak kdysi smysl národní literatury vystihla autorčina kolegyně Margaret Atwoodová s ohledem na všechny jeho instance: od souboje s nehostinnou přírodou až k uvědomění národa a jedince. Ale vždycky je v něm obsažen pocit, že list byl onou zlomovou situací nevratně popsán. „Abych se s ní vypořádala. Abych ji popsala, osvětlila, oslavila. Abych se jí ZBAVILA,“ vyznává se Munroová. „A to se mi nepovedlo. Stále se přede mnou tyčí příliš blízko. Je těžká jako vždycky, všechno strhává dolů, a přece zůstává nezřetelná, její obrysy se rozpouštějí a odplývají. To znamená, že na mně lpí pevně jako dřív a odmítá se odtrhnout, a já můžu jít dál a dál a dělat všechno možné, zkoušet nejrůznější úskoky, které znám, a nikdy se to nezmění.“

V době, kdy bytí je tak lehké, až je nesnesitelné, nelze nevzpomenout autorčina amerického kolegu Raymonda Carvera. Ten

Otevírá ji sebevražedný pokus bílého anglosaského protestanta, nebo chcete-li „čistokrevného“ anglického dělníka Archibalda Jonese, který se cítí jako cizák ve vlastní zemi a v řetězu následných událostí si bere mladičkou afrokaribskou míšenku z rodiny vyznavačů jehovistického učení. Podobně vyděšeně se v Anglii cítí rodina jeho spolubojovníka z fronty, zejména sám bengálský přistěhovalec a pingl Samád Iqbál (...), který je nádherný jak Omar Shariff, ale nešťastný jak smuteční vrba.

Zadie Smithová: ‘Bílé zuby

uměl skvěle navodit dojem, že po dobu jeho povídky se nic zvláštního nestalo, a mezitím na hrdinech ulpěl onen pocit lepka-
vosti, který už nelze odestát. Alice Munroová jako by byla jeho ženským pandánem. Ne epigonem, nýbrž současnicí, která se prosadila v ženské linii, která je vždy lemována většími ústrky. Také ona si vystačí s minimalistickým vedením fabule, jejíž úspornost jako by povídce bortila řád i metrum. To je však pouhý vnějškový atribut. Ve skutečnosti promyšleně zachází s časem, třeba s technicky nesnadným prezentem, vyjevuje nové nápěvy pro antické mýty i skryté významy slov, které někdy stačí jen poskládat do nijak namáhavé, ale naprosto neotřelé metafor. Jenomže perspektiva se náhle stočí, jediný náznak změny celý smysl přečteného a přinutí nás začít opět od začátku povídky a v nových kontextech si vychutnávat pravý autorčin zá-
měr. Alice Munroová nám má totiž dávno co říct. To, že povídka neumírá na úbytě ani v epoše klipu, pro kterou je už i ona příliš dlouhá, a že si naopak obléká nápadité přestrojení. A že všechno, co potřebujeme v časech lepkavých vztahů, máme pořád u sebe.

Alice Munroová: UŽ DÁVNO TI CHCI NĚCO ŘÍCT a jiné povídky, přeložila Alena Jindrová-Špilarová, vydala Paseka

Bílé zuby jsou znak, podle kterého v našem kraji poznáte cizince, zvlášť jestli má trochu tmavší pleť jako kontrast. Při takovém setkání řešíme, jak se vypořádat s xenofobním červíčkem hlodajícím hluboko uvnitř, v lepším případě jsme přitahováni exotickým svérázem či vzhledem a teprve v tom nejlepším dovedeme přijmout jeho jinakost principiálně, ne jen ze zřetelnosti. Bílé zuby je však také název prvotiny osmadvacetileté Britky Zadie Smithové, která si trefně vybrala tenhle erbovní symbol, poněvadž žijeme ve století cizinců: hnědých, žlutých, bílých. To není politická nekorektnost, to je prosím citát a současně soupiska lidí, kterým roste v ústech chrup.

Umně spletená sága z roku 2000, kterou doprovázejí skvělá pověst a nejdůležitější ostrovní literární prémie pro debutanty vrcholící Whitbreadovou cenou, se rozprostřela po celé poslední čtvrtině 20. století. Otevírá ji sebevražedný pokus bílého anglosaského protestanta, nebo chcete-li „čistokrevného“ anglického dělníka Archibalda Jonese, který se cítí jako cizák ve vlastní zemi a v řetězu následných událostí si bere mladičkou afrokaribskou míšenku z rodiny vyznavačů jehovistického učení. Podobně

vyděšeně se v Anglii cítí rodina jeho spolubojovníka z fronty, zejména sám bengálský přistěhovalec a pingl Samád Iqbál z bývalé kolonie jménem Indie, dnes stát Bangladéš, který je nádherný jak Omar Shariff, ale nešťastný jak smuteční vrba. Později se ke slovu dostane také rodina Chalfenových se židovskými kořeny, jejíž statut je asi bezproblémově středostavovský, ovšem její odlišnost vyplývá ze vzdělání. Jenomže ať už autorka vzájemnými diskusemi a kombinacemi těchto tří spřátelených dynastií zadělává na typicky eklektický mišmaš naší doby, nemůže nás při čtení nenapadnout tak vzorně anglický spisovatel jako Charles Dickens. Zejména pro množství postav a postavíček, živelnost děje i schopnost soustředit se spíš směrem dopředu než na každou větu, neboť takový opravdu je Londýn v oněch čtvrtích, kde – jak kdysi Dickens-novinář napsal – „se už nedá koupit ani švestkový pudink“.

Slabší tvarová kázeň asi nepřekvapí, pokud autorčíným veřejně vyhlašovaným vzorem je předpenzijní rebel Martin Amis, ale daleko víc bych sázel na Salmana Rushdieho. Nesouvisí to jen se společným zájmem neustále obžerně bourat chrám rodové kroniky, která vedle četných zeizovacích odboček klidně využije dotazníkový test, řeč manuálu, genealogického pavouka nebo matematický vzorec. Společné je hlavně jeho i její zoufalé hoře z toho, že se na světě pořád nadělá tolik

Román na žádané téma, co znamená býti Angličanem dnes, kdy na ostrovech žijí mírumilovní lidé mluvící anglicky čistěji než naježená majoritní kultura a kdy manšestr je už hodně hedvábný, řeší řadu bolavých témat, z čistě uměleckého hlediska někdy až příliš. V něm a také o něm tedy platí, že mládí musíme nechat dělat chyby, nesebrat mu možnost volby a stát nablízku a pofoukat rány, když se praští. V textu není jistě na škodu, že myšlenky i přístup k nim nejsou úplně původní, autorka totiž přidala notný kus sebe, například výsměch snahám vyoperovat z nás rasový cejch nějak geneticky.

kraválu kvůli historii, krvi a barvě pleti, kvůli kterým hrdinové nejsou ani horší, ani lepší než ostatní. Navíc v Samádově případě k tomu přistupuje i pocit bolestné ztráty Orientu, nebo jak vtipně říká Rushdie v románu Zem pod jejíma nohama – dezorientace. Dezorientace, která ho dovádí až ke krajnímu experimentu: rozdělí svoje dvojčata a jedno odešle do krajiny svého mládí. Také v tom je kus Rushdieho Děti půlnoci, nyní s tím rozdílem, že hrdina bude mít aspoň jednou pocit, že v nelítostném utkání s Osudem v poločase o gól vyhrává.

Román na žádané téma, co znamená býti Angličanem dnes, kdy na ostrovech žijí mírumilovní lidé mluvící anglicky čistěji než naježená majoritní kultura a kdy manšestr je už hodně hedvábný, řeší řadu bolavých témat, z čistě uměleckého hlediska někdy až příliš. V něm a také o něm tedy platí, že mládí musíme nechat dělat chyby, nesebrat mu možnost volby a stát nablízku a pofoukat rány, když se praští. V textu není jistě na škodu, že myšlenky i přístup k nim nejsou úplně původní, au-

torka totiž přidala notný kus sebe, například výsměch snahám vyoperovat z nás rasový cejch nějak geneticky. „Nesnila jsem o tom být superúspěšnou spisovatelkou, ačkoli tou prakticky jsem,“ svěřila se v srpnu Mladé frontě. Ale zase tolik nebudte, slečno Smithová, jinak si ublížíte. Všechno totiž není jen necitlivý překlad Yvetty Novákové, která snad měla začít něčím lehčím než ordinovat slušným románům dětské nemoci polistopadového překladu, jakou jsou záměny žen za muže, neověřené překlady titulů uměleckých děl a zejména termíny z humanitního jazyka, které anglicky neznamenají vždy totéž co latinsky a v lepším případě zaneřádí větu, v horším úplně změní její význam. Oč tedy jde? Zadie Smithová svine ságu do efektní kruhové kompozice, pak trochu bezradně uteče. Uprostřed se leccos dalo říci méně slovy, ne každá mašlička, ornament i kapitola jsou však rushdieovský výlet za kontextem nebo pěkný pokus o metaforu pomocí neotřelého popkulturního obrazu. Někdy autorka nádherně pozlobí bůžka literární formy, někdy je už jen ozdobná a ráda by ohromila. Snad to souvisí s tím, že ve století cizinců jsme si cizejší a píšeme na odcizujícím počítači, který nás nenuťtí tolik vážit slova a převede na znak každý úhoz. Ale proboha, proto neodkládejme Zadie Smithovou! Pokud o ní tolik přemýšlíme tak, že chceme, aby byla lepší, zadřela se nám pod kůži. Pod kůži jakékoli barvy.

Zadie Smithová: BÍLÉ ZUBY, přeložila Yvetta Nováková, vydal BB art

Polanského film neobsahuje
a ve svém sadomaso zaujetí
ani nemůže přednést
Brucknerovy poznámky na
adresu vztahů, jež místy až
v podobě aforismů prozrazují,
že to nejupřímnější lze vždy
svěřit pouze neznámé osobě,
že perverze je vlastně
civilizovaná forma erotického
pudu a že láska je součtem
dvou samot.

Pascal Bruckner: Hořký měsíc

Plavit se na výletní lodi znamená být občanem zahálčivé republiky turistů, kteří se cítí jako voyeuři moře, sami nevidění za okýnkem kajuty. Ovšem pokud se tahle idylka nenaplní úplně, připomene mořský koráb spíš jeden mnohem starší přírůbek: lodí bláznů. Přesvědčí se o tom vypravěč románu *Hořký měsíc*, kterému v posledních pěti dnech roku 1979 vylíčí historii svého nevěstného manželství spolupasažér-vozičkář, než ho plnou parou vcucne do svých plánů. Svižnou prvotinu Pascala Brucknera, jehož rebelantské názory na vztahy a erotiku českým čtenářům teprve loni poodhalilo děsivé fowlesovským románem *Zloději krásy* nakladatelství Motto, za hranicemi frankofonního světa proslavil Polanského stejnojmenný film z roku 1992. Polanski sice látku *Hořkého měsíce* zestrůčnil na medailo-

nek bizarního sexu, zato v ní dal vyniknout Hughu Grantovi a Kristin Scott-Thomasové v osvědčených rolích nesmělého mladíka a ožvlé lvice, kteří prostřednictvím protřeštějšího a poničenějšího páru dojdou zasněžení, o které tak úplně nestáli.

Typickými literárními znaky Pascala Brucknera – bilingvního Francouze s porcí německých genů – jsou čtyřúhelníky postav a také pozoruhodné výlety mimo výše, jíž máme sklon přezdívat normál. Tuto abnormalitu způsobuje v jeho prózách hrůza hrdinů, že konzumem přesycená západní kultura jim přináší společenství nudy, odkud třeba hledat cestu ven. Potud je vše správně, nicméně nuda a zahálka jsou pro tyto postavy hříchy smrtelnějšími než mravní úpadek, a tak by udělaly cokoli, jen aby se té prázdnoty zbavily. Zatímco paranoidní protagonisté prózy *Zloději krásy* se nedokázali smířit se stárnutím a zidealizovali si fyzický aspekt milostného citu do podoby estetické obsese, pro paraplegika plavícího se po Stře-

domoří je tradiční podoba lásky jen maloměšťáckým klišé. Usvědčuje se tím ze lži, poněvadž sám horoucně miluje: ovšem lásku pro lásku, nikoli toho, kdo mu ji vrchovatou měrou poskytuje. Z jeho hlediska se proto nemohlo stát nic horšího, než když jako partner zjistil, že se v erotickém vztahu dostal na nejzazší bod - a že už není cesty dál. Oba Brucknerovy romány tedy před námi zhmotňují představu, jaké to je, když se nositelé takovýchto myšlenek cítí být někým výjimečným, Übermenschem pobaveně pozorujícím běžný partnerský průměr. V obou případech okázale přeslechnou poslední výzvu začlenit se do společnosti a stanou se nebezpečně úchylnými mentory, spolehlivě stahujícími do pekel nejen sebe, ale i okolí.

Hlavním protagonistou příběhu, ve kterém rozhodně není nouze o vášeň ani o nenávisť, však není ani upovídaný mrzák, ba ani jeho fatálně přitažlivá choť. Už z principu ich formy je jím vypravěč Didier, váhavý intelektuál, který jako by potvrzoval názor psychologů, že modely obou pohlaví srůstají a že dnes máme na jedné straně slabé muže, na straně druhé silné ženy. Didier je možná jen součástí „stínové“ dvojice, která stůně na banální neudržování vztahu, je obyčejným turistou, jakých jsou stovky, je nesmělým proutníkem poblouzněným kráskou, jakých jsou tisíce. Ale právě proto je nejcenějším terčem pro pseudovýjimečné duo, jež má spadené na jeho uši a udělá si z něho odpadkový koš pocitů, nástroj pomsty a nakonec i vyvrhela potrestaného za něco, co nespáchal.

Polanského film neobsahuje a ve svém sadomaso zaujetí ani nemůže přednést Brucknerovy poznámky na adresu vztahů, jež místy až v podobě aforismů prozrazují, že to nejupřímnější lze vždy svěřit pouze neznámé osobě, že perverze je vlastně civilizovaná forma erotického pudu a že láska je součtem dvou samot. Zní to namnoze libertinsky, autor ale ve skutečnosti libertinství moudře, nápaditě a otevřeně používá k tomu, aby zvýšil účinek pravd i slabin tohoto životního postoje, protože je chladno-

Hořký měsíc se sérií zvrátů nasázených za sebou jako promyšlená šachová koncovka se tak stává jakousi novodobou variantou Tolstého Kreutzerovy sonáty vyprávěnou na lodi, kterou nakonec odskáče zpovědníků posluchač. Její děj má však šrouby mnohem utaženější a katarze je jen slabá, jelikož není mrtvých, tudíž nemůže být ani poučených. Když dnes pozorujeme trvanlivost partnerských vztahů, stále častěji asi přiznáme pravdu biochemikovi, jenž tvrdí, že jejich hormonální pouto nazývané láska vydrží pouhé dva roky – a dost.

kravně nechává vyslovit asociálně nepřijatelným mluvčím. Hořký měsíc se sérií zvrátů nasázených za sebou jako promyšlená šachová koncovka se tak stává jakousi novodobou variantou Tolstého Kreutzerovy sonáty vyprávěnou na lodi, kterou nakonec odskáče zpovědníků posluchač. Její děj má však šrouby mnohem utaženější a katarze je jen slabá, jelikož není mrtvých, tudíž nemůže být ani poučených. Když dnes pozorujeme trvanlivost partnerských vztahů, stále častěji asi přiznáme pravdu biochemikovi, jenž tvrdí, že jejich hormonální pouto nazývané láska vydrží pouhé dva roky – a dost. Pokud chemikálie zčistajasna dojdou, jsou jedinými léky na toto evoluční břímě takzvaná uvážlivá náklonnost a schopnost čelit rutině. Jenomže prolomení této rutiny nespočívá ve vytváření nadlidí, nýbrž v obyčejné úctě a pokoře, které jsou na devšecko.

Pascal Bruckner: HOŘKÝ MĚSÍC, přeložila Dana Melanová, vydalo Motto

Od slavíka k papouškovi

Před devíti lety jsme si s nakladatelem Železným posílali novinové polemiky na téma, zda ve znovu osvobozené vydavatelské branži přežije útvar zvaný doslov. Zatímco tehdejší předseda nakladatelského svazu a překladatel ze švédštiny byl přesvědčen o tom, že tento přídatek z knih postupně vymizí a že svými interpretacemi publikum zavádí, já jsem mu oponoval, že ve světové literatuře bude vinou naší nedávné izolace vždy dostatek autorů, kteří jsou do českého prostředí uváděni poprvé. Že bude dostatek čtenářů, kteří ocení dodání kontextu a reálií, a nakonec i řada těch, kdo si s chutí přečtou původní esej. Za necelou dekádu se však doslovu nic nemilého nepříhodilo. Důkazem jeho životnosti byl i fakt, že záhy po oné diskusní přestřelce vyšel památný počín Od Poea k postmodernismu, který shrnoval poválečné odeonské doslovy k edicím americké prózy a pluralitou autorských hlasů posloužil jako náhradní moderní dějiny největší anglofonní literatury. Týž dluh vůči německy psaným literaturám splatila poté studie Od Grimmshausena k Dürrenmattovi, kterou germanista Jiří Stromšík pojal dokonce jako obdivuhodné šou jednoho muže. Kupodivu ani obálka tohoto projektu však tolik nezdůrazňovala autorskou osobnost, jak je tomu nyní v případě sborníku Od Slavíka k Papouškovi, jehož prostřednictvím dělá brněnské nakladatelství podobnou poklonu próze britské. Je

Výběr tak sleduje Velký třesk, který do literatury po první světové válce vnesli modernisté v čele s Woolfovou, Joycem a Lawrencem, představuje pisatele antiutopií, kteří po další válce předvedli dědičné hříchy lidského faktoru i slabiny společenské organizace, nejvýraznější mluvčí postmoderny, pro něž jedinou jistotou je stoprocentní nejistota, a samozřejmě také pozoruhodné solitéry.

pravda, že v postmoderně záleží ze všeho nejvíc na úhlu pohledu, jenž je v tomto případě pohledem editorským. Jenomže editorství se v knižní tradici obvykle oslavuje méně nápadnou formou.

Budiž. Editory souboru jsou jeden z našich nejvýraznějších anglistů a také současných překladatelů Shakespeara prof. Martin Hilský a jeho o generaci mladší fakultní kolega Ladislav Nagy, který se záhy po absolutoriu etabloval i jako aktivní publicista. Krom svých 15 doslovů z doby dřívější i nedávne vybral tandem editorů dalších 15 textů 13 autorů a dal tím vzniknout ucelené představě o literárním panteonu britských ostrovů 20. století od prvního vskutku moderního muže a velmistra bonmotů Oscara Wilda až po rozkochaného knížete postmoderny Juliana Barnese. Výběr tak sleduje Velký třesk, který do literatury po první světové válce vnesli modernisté v čele s Woolfovou, Joycem a Lawrencem, představuje pisatele antiutopií, kteří po další válce před-

vedli dědičné hříchy lidského faktoru i slabiny společenské organizace, nejvýraznější mluvčí postmoderny, pro něž jedinou jistotou je stoprocentní nejistota, a samozřejmě také pozoruhodné solitéry. Ti sice programově stojí mimo směry a trendy, ale bez nich by obrazu ostrovní literatury minulého věku chyběla jedna ze základních barev.

Každý výběr už z principu věci vzbudí pár otázek. Někteří významnější autoři – například Burgess nebo Bryan Stanley Johnson – v antologii zastoupeni nejsou proto, že doslovy prostě neexistují, respektive neexistovaly v době vydání tohoto kompendia. Wells či otec a syn Amisovi možná editorům nevyhovovali populárním žánrem, se kterým se v tvorbě zapletli. U velké postavy moderní britské prózy a takřka hromosvodu celého 20. století Grahama Greena byly snad k dispozici jistě i povedenější analýzy. Zamrzí absence Grahama Swifta, byť doslov k dispozici byl, dokonce od staršího z editorů. Žel vstupní text je daleko spíš manifestem

než metodologickou poznámkou, která by trochu ozřejmovala kritéria výběru a vysvětlila, z jakého důvodu jsou někteří autoři zastoupeni dvojmo. Asi o tom netřeba příliš mudrovat u autorů formátu Woolfové a snad i Fowlese, ale je k tomu zvláštní důvod u Williama Trevora? Tyto situace pak spíš navozují dojem, jako by se duo editorů nedovedlo rozhodnout, či text se použije, anebo zda je doslov editora podařenější než text konkurenčního doslovu.

Vysvětlení metody a větší vyváženost souboru místy chybějí a odborník má právo je postrádat. Skládat účty však budou editoři za tento velmi praktický projekt především čtenáři, protože odborník jeho texty už zná, anebo lépe řečeno – měl by je znát. Předložená suma je nepochybně užitečná už jen proto, že málokterý z čtenářů vlastní úplnou knihovnu zdrojů a že se mu v této kompaktní formě nabízí vedle defilé medailonů, analýz a vyznání také vzorkovník esejistického umění. Z tohoto úhlu pohledu dostáváme totiž obrázek o tom, jak se tento žánr proměňoval za poslední tři desetiletí, jak reagoval na politická omezení i zánik autocenzury, jak se stylově a názorově vyvíjeli jednotliví specialisté a zda jako literární útvar nesnese menší tvarovou revoltu, jakou na závěr předvede anglista a prozaik Miloš Urban na počest Juliana Barnese. Celek je tedy důstojným partnerem jedenáct let staré, avšak stále dosti výmluvné Hílské studie *Současný britský román* a – jak říká anotace – jistě i šikovně zastoupí chybějící dějiny současné britské literatury. Stálo by však za to uvažovat, zda je vůbec u nás začít pořizovat a zda raději nesáhnout po nějakém hotovém anglickém zdroji, zvláště pokud by měly dopadnout tak zoufale pozitivisticky popisně, jako se to roku 1993 podařilo týmu anglistů na Slovensku.

OD SLAVÍKA K PAPOUŠKOVI, edičně připravili Martin Hilský a Ladislav Nagy, vydal Host

Petr Matoušek

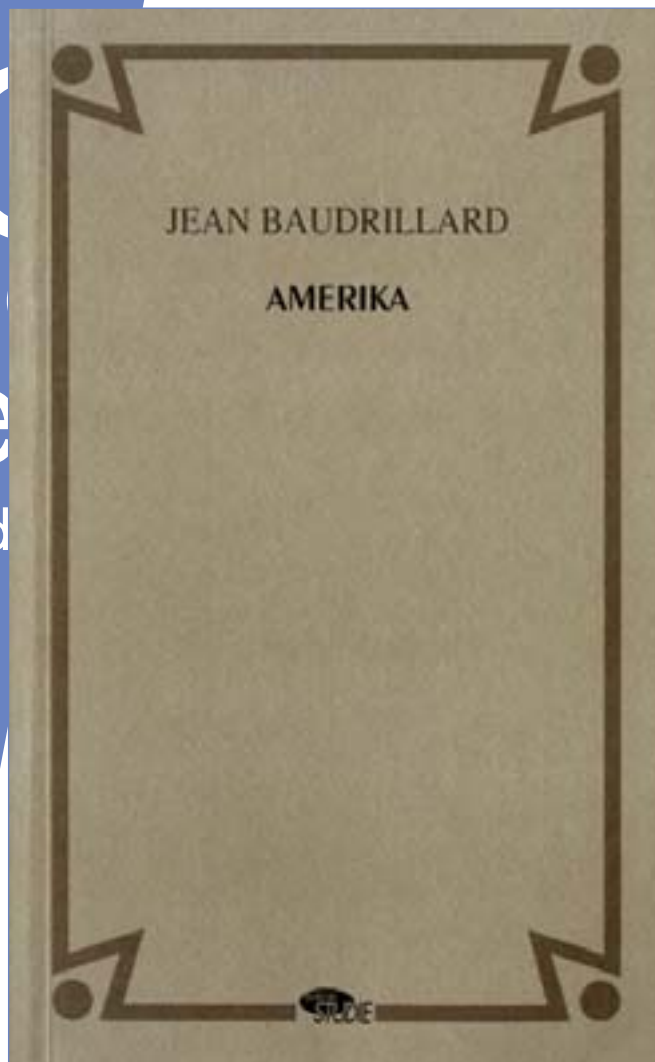
Toto není

Úvaha

o elegantním životě

Honoré de Balzac

Přeložili Otakar Nováček a Svatopluk Ježek,
předmluva Gustav Erhart, 1966

Miluji román K. J. Huysmanse *Naruby* a o Balzacovi mám představu jako o grafo-manovi 19. století, který sice možná výtečně popsal měnící se život Francie, nicméně dnes je trochu ve výslužbě. Když z těchto dvou informací uděláte průnik, vyjde vám samozřejmě, že Balzacova knížečka (napsaná v jeho 31 letech během červencové revoluce 1830) je titánským dílem určeným nikoliv davu obsazujícímu jednotlivé mety dle formulí „humanismu“, jak předepsali filosofičtí otcové Francouzské revoluce; naopak jde o jeden z elegantních pokusů zastavit se na místě a vytyčit jasnou distanci od „optimistického činění nivelizace“, jejíž plody nestačíme dnes ani česat – padají samy na naše hlavy.

Proč začínám tak hloupě? Inu – protože by si někdo mohl myslet, že dělám public relations nakladatelství Dauphin. Je to jinak. Dělal jsem něco pro Daniela Podhradského, a když jsme se domlouvali na honoráři, říkal jsem si, že lepší pro mě bude, když si vyberu pár knížek. Ve skladu jsem koukal jak jeliman – myslel jsem si vždycky, že mám jakž takž přehled o tom, co v naší zemi vyšlo za knihy, ale v tomto případě jsem takových 70 procent produkce vůbec neznal. Pár kousků jsem si vzal a přitom se ptám nakladatele: *Když o těch knihách nevím já, tak co pak strejdi, kterým to musíš všechno donést pomalu až do postele?* A on povídá: *A to maj bejt tyhle knížky inzzerovaný někde vedle Prima vařeček a Haliny Maliny?* Není tenhle Dauphin trošku šílený?

Tak jsem se rozhodl, že aspoň do *Dobré adresy* udělám jemnou ochutnávku...

I.

Účelem civilisovaného nebo primitivního života jest klid.

II.

Absolutní klid produkuje spleen.

III.

Elegantní život v nejširším smyslu slova jest umění oduševnit klid.

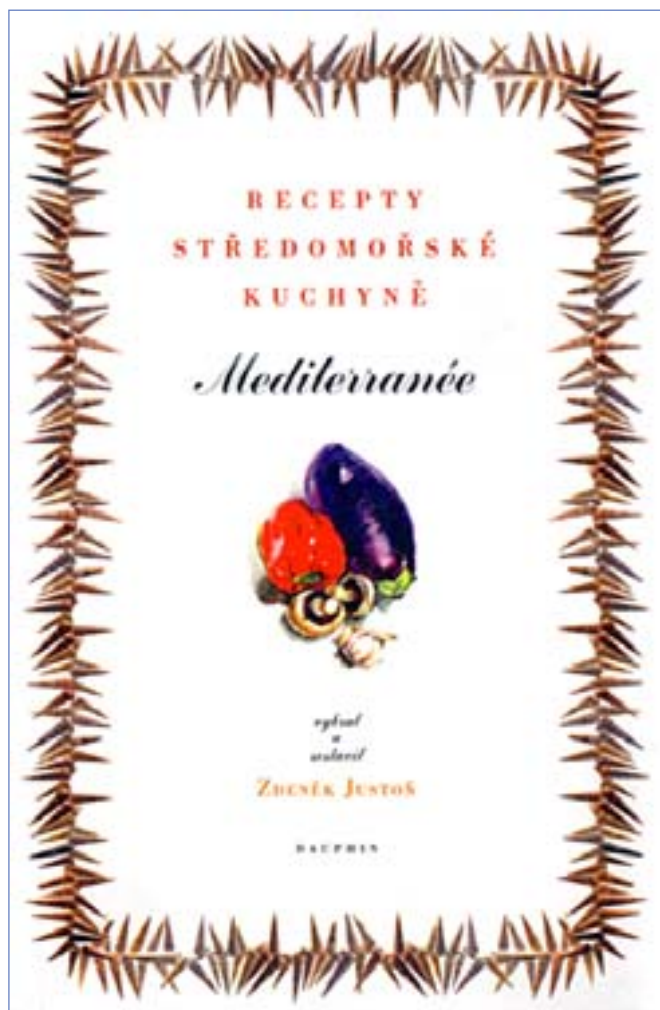
IV.

Člověk uvyklý práci nemůže pochopit elegantní život.

V.

Výslednice: Aby byl člověk elegantní, musí umět žít v klidu, který nedosáhl prací: čili, musí vyhrát v loterii, být synem milionáře, princem, sinekuristou nebo mnohonásobným obročníkem.

i n z e r á t !

Mediterrané

Recepty středomořské kuchyně

Vybral a sestavil Zdeněk Justoň, 1998

Trochu zvláštní kuchařka, už proto, že některé z nutných produktů neseženeme, nebo nejsou u nás příliš obvyklé. Středomoří znamená začátek evropské (ale nejen její) civilizace. Dosud tam jídlo neznamenal jen nacpat si břich. Je to estetika. Je to psychologie. Je to manýra. Je to umění. Je to kánon. Je to Cesta a Důvod, nikoliv mechanismus. Tady se to ještě jmenuje gastronomie a nikomu to nepřipadá jako anachronismus.

Současně je tato kuchařka i cestopisem: začínáme v Dauphiné a Savojsku a končíme v Římě.

Plněné papriky *Pivarunata*.

Rýži uvaříme ve velkém množství nesolené vody jako špagety. Velké křehké papriky rozpůlíme, vyčistíme a naplníme směsí z uzeného masa, vařené rýže, žloutku, másla, čerstvých bylinek a česneku. Papriky se položí na plech na plátky slaniny a pečou se na mírném ohni, až náplň na povrchu zezlátne.

Člověk uvyklý práci nemůže
pochopit elegantní život.

Téma svobody, jediné téma,
pro které ještě stojí za to vzít
do ruky pero, štětec, nebo
kameru...

Síla imaginace

Jan Švankmajer

2001 (společně s Mladou frontou)

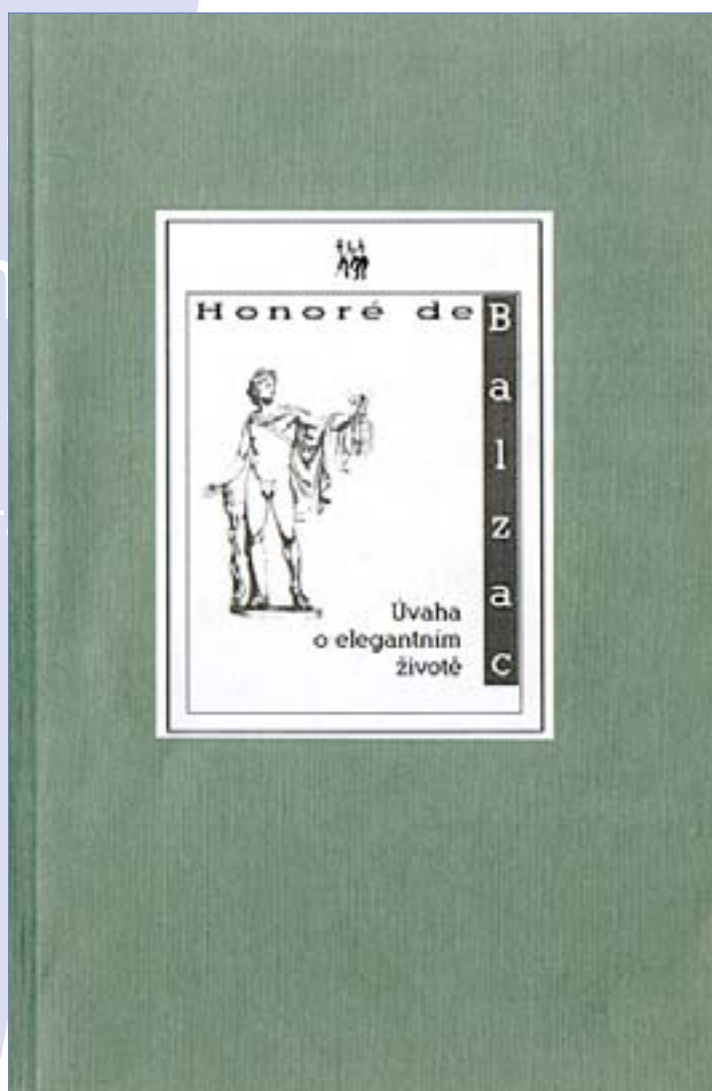
Kdybychom žili za Rudolfa II., byl by Jan Švankmajer nošen za zádech obyčejných smrtelníků a císař by ho obdarovával lény. Ale nežijeme v té době, a dnes imaginace mnoho neznamená (pokud nemyslíme ekonomickou imaginaci - ale ta zase nezajímá Švankmajera). Součástí autorových textů a komentářů textů je i úvodní studie F. Dryje.

Téma svobody, jediné téma, pro které ještě stojí za to vzít do ruky pero, štětec, nebo kameru, je v tomto filmu podáno formou černé grotesky. Domnívám se, že černý a objektivní humor, mystifikace a cynismus fantazie jsou adekvátnější prostředky k vyjádření pokleslosti doby než jen změněný, pokrytecký, zato v českých filmech oblíbený, zápach člověčiny.

(z úvodního slova při premiéře filmu
Spiklenci slasti, říjen 1996)

Toto není

C
jsn
(n
vykr

Amerika

Jean Baudrillard

Přeložil Miroslav Petříček jr., 1998

Pro všechny z nás, kteří skončili s dějinami filosofie u Sartra (zkuste si najít nějakou „cvičebnici“ dějin filosofie před r. 1989), je objevování tolika „nových“ jmen sice nádherné, ale poněkud k nedostižení; pokud se filosofií nezabýváme pracovně, už ten vlak nedoběhneme... Francouzská filosofie s „marxistickým“ nádechem (to tvrzení vzhledem k naší zkušenosti se slovem „marxismus“ musíme brát opatrně) je neobyčejně zajímavým konglomerátem různých postav (Levebvre, Barthes, Garaudy), osudů a konverzí. Baudrillard jako kritik konzumní společnosti (přítakávající či naopak odmítající strukturalismus, psychoanalýzu atd.) se nakonec dostal do polohy radikálního rozbíječe konstruktů (aby se samozřejmě konstruktem stal sám). *Amerika* je „cestopisným“ esejem popisujícím jinou realitu...

Západy slunce jsou obrovské duhy a trvají celou hodinu. Roční období tady nemají žádný smysl: ráno je jaro, v poledne léto a noci na poušti jsou chladné, ale nikdy to není zima. Je to jakási zadržovaná věčnost, v níž se den co den obrozuje rok. Je jasné, že tak to bude každý den, že každý večer tu bude tato duha se všemi svými barvami, v níž se světlo, vládnucí přes den ve své nerozlučitelné podobě, rozloží do všech odstínů duhy, která se náhle rozhoří ve větru nad hřebeny vln Pacifiku.

Totemismus je na tom stejně jako hysterie. V jejím případě stačí na chvíli zapochybovat o tom, že pro zjištění diagnózy choroby je nutné některé její projevy vyjmout...

i n z e r á t !

Pašijové hry
Michel de
Ghelderode

2002 (překlad Tomáš Kybal a Luděk Kárl)

Autor (1898–1962) je pro mě jméno zcela neznámé a můžu si zato sám. Dramatik a prozaik. Anglosasové jsou mně bližší. Tenhle chlapík je katolíkem, nicméně - podívejte se na vlámskou a brabantskou malířskou školu. Prohlídněte si pořádně figury z masopustního veselí, až skoro comiscové, výsostně realistické figurky, které díky malířským hrám se světlem schovávají ve stínech za sebou nádoby plné mystiky.

KUBÍČEK. – Klika cvakla, vchází úsvit! Měsíc voní teplým chlebem. Co že tak málokoho napadne vyčkat ten okamžik, kdy tmou pronikne jas: leda snad ptáky a ty víly, co se vracejí do výšin s hvězdou na čele, ještě tak anděly... (Zhasí svíčky.) Spáči ošklivější než mrtvoly, měj s nimi slitování, Jitřenko, v jejich pozemském spánku... (Před postelí.) A tobě, Blandino, dobrý den! Mám mokré vlasy. Ty jsi jak z vosku, ležíš tu jak vyřezaná. Nic pochmurného, nic podivného, krom tvých nohou. Mrtví jsou ti, co se nesmějí, když je lechtáme.

(Slečna Jairová, výstup IV)

Totemismus dnes
Claude Lévi-Strauss

2001 (překlad Z. Justoň)

Etnografie nejsou malovaná žudra a stavění májů – nebo jinak (je to jen nepatrný zlomeček). Dneska je slovo „etno“ velice populární, je to skoro jako „být etno“, ale za mých mladých let byly jedinou knihou v antikvariátech Lévi-Straussovy *Smutné tropy*. Protože etnografie má blízko k filosofii a religionistice, a to jsou vědy podvrtné. No a později jsem začal etnografii spojovat se jménem Justoňovým díky jedné z knih Jazovové sekce – *Hudba přírodních národů*. Takže to všechno do sebe pěkně pasuje. *Dauphin* vydal už přes dvacet knih v edici *ethnos* a tato tam pasuje jako něco někam. Je z r. 1962. A hned od úvodu je velice napínavá...

Totemismus je na tom stejně jako hysterie. V jejím případě stačí na chvíli zapochybovat o tom, že pro zjištění diagnózy choroby je nutné některé její projevy vyjmout a sestavit z nich pokud možno objektivní nález, a příznaky nemoci mezitím zmizí nebo se vzeprou rozumnému vysvětlení, které se nabízí.

A protože nejde o inzerát – tak doporučení: jestli vás tyto knihy zaujaly (či tušíte, že i jiné podobné), tak si je najděte ve víru našeho přebohatého knižního trhu. Hledat a nalézat – to nám ještě nikdo neupírá. Zatím!

Jakub Šofar

Spáči ošklivější než mrtvoly, měj s nimi slitování, Jitřenko, v jejich pozemském spánku... (Před postelí.) A tobě, Blandino, dobrý den! Mám mokré vlasy. Ty jsi jak z vosku, ležíš tu jak vyřezaná. Nic pochmurného, nic podivného, krom tvých nohou. Mrtví jsou ti, co se nesmějí, když je lechtáme.

O
čem
se
(ne)
mluví

Cirkus

...stále
krásnější
postroje
z napouštěných
kůží, lesknoucí se
třpytnými kovovými
ozdobami...

Humbertové bývali slavná italská rodina jarmarečníků. Původně pokud je známo, byli provazolezci a skákači. Jeden z nich, Carlo Humberto, spadl jednou v Arose, když pod ním povolilo špatně uvázané lano. Přerazil si nohy, že již nemohl bezpečně na provaz; chodit mohl, ale ztratil cit v palci a pružnost v chodidlech a bez těch dvou vlastností se nelze na šňůru odvážit. Koupil si tedy medvěda a opičku a vycvičil si psa a s těmi doprovázel produkci své rodiny. Na jarmarku v Lyoně se setkal s Louisou Bolierovou, jejíž rodiče měli zvěřinec.

Jak to všechno začalo? V roce 1857 založil předek paní Marie Navrátilové Henry Kittel, tehdy počestný občan rakouského mocnář-

ství, Cirkus Henry, který se přes všechny zvraty osudu udržel až do roku 1955, kdy byl znárodněn a převeden do vlastnictví Československých cirkusů a variété. Rok, který se ukázal být pro pozdější chod cirkusu rozhodující, se v podniku samotném vlastně nestalo nic zvláštního. Ve světě ano: psalo se válečné datum 1941, USA vstoupily do války a Německo napadlo Sovětský svaz. A ještě něco. Eduard Bass v Praze vydal svou knihu Cirkus Humberto. »V pětadesátém zabral cirkus mých předků stát a pojmenoval ho po slavném Bassově románu. Já už jsem vyrůstala jinde: v cirkusových učilištích. S manželem, jeho bratrem a švagrovou jsme se seznámili jako kolegové v cirkuse Praga, který byl částí ČCaV. Když nám v roce 1991 Československé cirkusy navrhly, abychom cirkus odkoupili, udělali jsme to. Ale jeho románový název jsme si nechali,« říká Marie Navrátilová. Děti manželů Navrátilových jsou už pátou generací Navrátilů (Kittelů) narozených v cirkuse.

„Starý Humberto byl slavný vyvolavač, který v šesti řečech dovedl improvizovat fantastické kaskády ohromující výmluvnosti, a všechno, co podnikal, zaplňoval oslňující patetikou. Miloval krásná, zvukná, malebná slova, miloval vznešené, hrdinské i dvorné postoje a uhlazená gesta, miloval třpyt a lesk nádherných kostýmů. Jeho žena měla podivuhodný talent, jak ze všelijakých strakamakátých zbytků látek, které za babku kupovala ve skladech velkých měst, ušítí překvapující úbory pro všechny členy cirkusu, že se objevovali davům jako hrdinové a hrdinky z Tisíce a jedné noci. Carlo Humberto, který pro svůj úraz nebyl voják, ctil nesmírné uniformy, a kde se dalo, kupoval u vetešníků nebo z pozůstalostí staré barvitě vojenské kabátce, čáky a helmy, pokud se třpytily zlatem, stříbrem nebo mosazí. V jeho cirkuse bylo všechno nevšední. Neměl-li dost peněz na jednotnou livrej štolbů a koňáků, objevovali se tito jeho lidé v nevídaných uniformách jako sbor nejexotičtějších vojenských atašé. A jeho koně dostávali během doby stále dokonalejší, stále krásnější postroje z napouštěných kůží, lesknoucí se třpytnými kovový-

Humberto

mi ozdobami a vrcholící se obrovitými chocholy z pštrosích per nebo barevných žíní.“

Cirkus Humberto jezdí po celé České republice. Nejraději má Ostravu a Karvinou, kde je největší návštěvnost. Stan rozbíjí převážně na volných plochách uprostřed sídlišť. Když jsme do něj přišli my se zápisníkem a fotoaparátem, stál zrovna na volném prostranství vedle magistrály naproti Fakultní Thomayerově nemocnici v Krči. Už tam nestojí. Od 16. listopadu dlí ve svém zimovišti v Lysé nad Labem, kde pro něj jeho ředitel Bohumil Navrátil starší koupil část místního zrušeného JZD. „To město celej rok spí a vždycky když se na zimu vrátíme, teprve se probudí. Minule, když jsme přijeli, tak jsme zacpali maringotkama ulice tak, že se na to jezdili dívat až z Nymburka. A ty domorodci na nás mžouraj třeba svejma ospalejma očkama a já na ně křičím: ‚Tak se probudte, mrtvolý! Kdo se na vás má dívat?!‘ Jsme sponzoři obce a táta jim loni ještě ze svého koupil meruny pro fotbalovej klub. Ale to, co oni hrajou, řeknu vám, to je bída a utrpení«, vypráví po hrabalovsku ředitel Bohumil Navrátil mladší.

Humberto má tři ředitele. Pana Bohumila Navrátila staršího, který se stará o jednání s úřady a domluvu pro cirkus štace, Bohumila Navrátila mladšího, který se stará o provoz a finance a Hynka Navrátila, cvičitele koní, psů a medvědů. Bohumil Navrátil

mladší je povoláním domptér, krotitel. Jeho žena Marie, původně akrobatka mu dala tři děti: Karla (21), který je žonglérem, Bohunku (14), vycházející hvězdu artistiky na visu-té hrazdě a Marušku (6), která si na rodičích vymohla vlastní číslo: vyskakuje spolu se svým bratrancem Ludvíkem (11) při jízdě na poníku, který cválá kolem manéže. Ludvík Navrátil je syn druhého ředitele Hynka Navrátila a artistky Zdeny Navrátilové, kteří spolu mají ještě jednoho syna, Hynka mladšího, cvičitele koní. Rodina Navrátilova, spolu s rodinou ukrajinských klaunů Kirilovských, tvoří dohromady celý stálý umělecký personál cirkusu Humberto.

„Je toho všude plno, co Vašek musí sledovat a zkoumat, a co toho teprve je, co sám musí dělat! Jede se od města k městu a Vašek na Mary jest odpověden za druhé tři bandurky, kteří klusají po jeho boku. Zastaví se k nocování a už se musí stavět přenosná stáj a Vašek stojí u svých dílů plátna a rychle spojuje jejich šňěrování. A pak s kočím pro slámu, pro oves, pro seno, pro vodu; a vydrbat poníky věchty slámy; a ošetřit kopyta, jak denně žádá Hans. A ráno se to všecko zas rozbourá a naloží a jde se znovu do sedla a znovu na silnici, do slunce, do větru, do deště. a pak přijde předepsané město a je nutno vypomoci i při stavbě a zařizování stanu a Vašek se lopotí s gradiny a skládacími židlemi do lóží.“

Vstupujeme s fotografem Růžičkou do sešerelého stanu uprostřed krčského sídliště. Jsme ohlášení, takže nás zřízenci bez placení pouštějí dál, a my se rozkoukáváme v šapitó, jehož tma je nádherně smísená s různobarevnými světly reflektorů, které si hrají s cirkusovými předměty, většinou vyzdobenými perletí. Půvabná prodavačka voňavé pražené kukuřice má uniformu s našitými prýmky, po nichž skáče světlo stejně jako po pražícím boxu polepeném stereoskopickými nálepkami. Je před začátkem představení, takže všude vrcholí nervozita; smíme vstoupit do zákulisí, kde se artisté procvičují před svými čísly, do manéže vybíhají klauni Kirilovští, každý z nich má v ruce míč, který hází do obecnstva, mezitím co se uprostřed manéže staví kruhová klec pro šelmy. „Kirjušu jsme potkali ještě v cirkuse Praga, když jsme s ním vystupovali na Sibiři. Je to absolvent Střední cirkusové školy v Moskvě. Tenkrát nám onemocněl klaun a Kirjušu k nám přidělili, aby zaskakoval, a já jsem na něm mohl oči nechat. ‚Až budu mít vlastní cirkus,‘ říkal jsem mu, ‚tak tě do něj angažuju.‘ Oba jsme se tomu tenkrát smáli. A vidíte. Dneska je už deset let mým zaměstnancem i s manželkou a synem, taky vystudovaným klaunem.“ Kirilovští vbíhají zpátky do zákulisí, bratři Navrátilovi rozhrnují oponu, Hynek se staví k mikrofonu a uvádí svého bratra,

...začne hryzat obrovskou morkovou kost. Neřekne ani slovo, jen křičí jakýmsi pravěkým jazykem bolesti a vztekem, obrátí se dozadu na pana ředitele, ten se také obrátí a vyhrkne: „Doktora!“

který se mezi naším rozhovorem převlékl z ředitelské do krotitelské uniformy a vstupuje do klece, kam vbíhá jeho šest lvic. Carmen, Maja, Zina, Kala, Bety, Sumba a Bela jsou dnes neklidné a krotitel, který v cizině vystupuje pod uměleckým jménem Bob Navarro, musí vynaložit veškerou energii, aby předvedly všechno, co umí. Potom, co zazní zdrcující potlesk a lvice se vrací zpátky do klece, vybíhá mezi diváky klaun Kirjuša, plete se stavěčům pod nohy a komanduje je, za což sklízí půvabný smích publika, které už se přestalo bát. „Dostáváme hlášky z parlamentu, že ochránci zvířat chtějí rušit cirkusy, protože trápíme zvířata, a přitom mně se za minulé dva roky narodilo (podle statistik) v zajetí víc lvíčat, než v Africe ve volné přírodě,“ říká ředitel a krotitel a Bohumil Navrátil mladší. Zatím se mezi námi mihne půvabná dívka, která před chvílí prodávala praženou kukuřici, je nalíčená, z tváří se jí lesknou úločky perleti, uprostřed manéže schodí střevíčky, s vrcholu šapitó se k ní spustí visutá hrazda na provaze, jehož druhý konec drží její tatínek a během několika vteřin se Bohunka ocitne u samého vrcholu šapitó. Nejde popsat, co se s ní děje potom, jen, že do toho hraje z reproduktorů Sbor židovských vyhnanců z Verdiho Nabucca. Bohunka se spouští na zem jako by se nic nestalo, jakoby mimochodem sklídí potlesk a za chvíli už se objevuje v lóži zvukaře, kde si během vystoupení rodiny Kirilovských zpívá do zrapované podoby písničky z pohádky Mrázík.

„Ne že by se maskoval; tak jak byl, s bílou hubou a červeným nosem se před publikem přetvářel z figury do figury s ohromnou bravurou. Vylezl jako maloměstský buržuj, oteklý a nafouklý, sotva letl pod tíhou sádla, a šups, udělal ze sebe chromého flašinetáře a zase neohrabaného hasiče a zase truchlícího pompfunebristu. Nepotřeboval nic říci, nepotřeboval nic ohlašovat, vzal si jen jiný klobouk nebo čepici, a už to bylo každému jasno, kdo to je. Ba lidé v publiku přísahali, že to není jen tak nějaký typ, ale že je to přímo nadhasič Ericson nebo kupec Larson z rohu náměstí nebo starosta Engström, a řvali nadšením.“

Kirjuša vyběhne do manéže do půl těla nahý, opásaný jakousi lví kůží a začne hryzat obrovskou morkovou kost. Neřekne ani slovo, jen křičí jakýmsi pravěkým jazykem bolesti a vztekem, obrátí se dozadu na pana ředitele, ten se také obrátí a vyhrkne: „Doktora!“ Přichází Kirjušův syn Vladimír v doktorském plášti, ale Kirjuša ho k sobě nenechá ani přiblížit, a když se dotkne jeho rány, tak ho s ohromujícím proudem nic neznamenajícího lamentování (které ovšem začíná slovy »du trottel« a končí »ty trubko«) surově zbije, až »doktor« leží v bezvědomí na zemi. Neandrtálec Kirjuša si ho přijde prohlédnout zblízka, načež »doktor« odněkud vztáhne obrovskou palici, kterou Kirjušu praští po hlavě, otevře mu pusku, ustoupí asi tak o pět metrů, vyšplhá se na bariéru a dalekohledem pohlédne »nemocnému do úst«. „Co to je doktore?“ otáže se ředitel.

„Zánět slepého střeva,“ odpoví Vladimír, načež oba klauni zmizí za bouřlivého potlesku za oponou. Celá scéna je v podstatě dovedením všech zákonů commedie dell'arte a gargantuovských paradoxů do úplné dokonalosti. Včetně příznačného cizího přízvuku, který je pro klauny v každé zemi charakteristický. Vědí Kirilovští o tom, že vytvářejí metu, k níž se po staletí vztahovali i komici z kamenných divadel? Nevědí? Po vystoupení Hynka mladšího s jeho starokladrubskými hřebci je každopádně vyhlášena přestávka, během níž artisté Navrátilovi drží velbloudy, na nichž se fotí nadšené malé děti, provádějí zvěřincem, a Kirjuša se proplétá mezi nimi, prodávaje různobarevné molitanové klaunské nosy.

„O celé týdny dříve, než se cirkus dal na cesty, vyjžděl pan Gaudeamus s jedním pomocníkem v širokém landauru po trati, kterou mu ředitel Berwitz zhruba naznačil. Jeho úkolem bylo připravit cirkusu možnost existence. Na něm bylo, aby prodjednal s úřady všechna potřebná povolení, zajistil místo a rozvířil první reklamu. Pan Gaudeamus musel umět promluvit se starosty měst, s okresními hejtmany, s policejním ředitelem, s četnickým velitelstvím, s majiteli panství, s veliteli posádek, ale také někdy s ministerskými rady a ministry. Na jeho vystoupení, na jeho výmluvnosti, na pohotovosti důvodů a na schopnosti získat přímluvčí záležel hlavní úspěch, jak souvisle sestavit putování cirkusu, aby se nikde nemuselo čekat a aby se

Vy jste byl zřejmě zvyklý na cirkusy před rokem 1989. Tenkrát to všechno ale zařizoval a držel stát. V současné době je Humberto se svými 35 stálými zaměstnanci a 32 metry průměru manéže největším cirkusem...

na každém místě vytěžilo co nejvíce úspěšných představení.“

Po vystoupení létajících Moldavanů a půvabné paní Zdeny Navrátilové s desítkami hula-hopových kruhů kolem těla, po žongléřské exhibici kandidáta na evropské žongléřské mistrovství Karla Navrátila s horícími loučemi v naprosté tmě, jsme byli pozváni do maringotky manželů Marie a Bohumila Navrátilových. Budou v ní pobývat ještě čtrnáct dní, než se přesunou do svého zimoviště v Lysé nad Labem. Maringotka vypadá jako velice dobře zařízený středostavovský byt, kterému dominuje figurka klauna zavěšeného nad stolem. „Nejvíce práce nám dá papírování,“ říká ředitel Navrátil. „Než naočkujeme všechna zvířata a upravíme jim všechny papíry, stojí nás to šedesát tisíc korun, a to jsme ještě nevyjeli. Když jsme se rozhodli najmout partu moldavských artistů nebo bulharské šoféry (protože, co chcete, cirkusáci z východu jsou dobří), stálo nás to nesmírné peníze a půl roku běhání po úřadech. Když já dělám přes zimu se svými lvy v zahraničí, seženu pracovní povolení sice pomaleji, než kdybych byl občan Evropské unie, ale Moldavan, ten je beze mě, taky Barbara, který se ale chystá do Evropy, odsouzený k zániku. Na to všechno papírování máme tajemnici, která je vlastně nejdůležitější osobou cirkusu, ani náš krejčí, ani hudební dramaturg, ani tvůrce našich internetových stránek nejsou v dnešní době tak důležití, jako ten, kdo se vyzná v dnešní právní džungli.“

Divil jsem se, proč je cirkus tak malý. Dostalo se mi odpovědi. „Vy jste byl zřejmě zvyklý na cirkusy před rokem 1989. Tenkrát to všechno ale zařizoval a držel stát. V současné době je Humberto se svými 35 stálými zaměstnanci a 32 metry průměru manéže největším cirkusem v republice. A všechno to vzniklo strašně rychle. Někdy v devadesátém prvním roce, to jsem ještě dělal krotitele v cirkuse Praga, za mnou přišli kamarádi, že přijel jeden Němec, kterému chce vedení prodat moje lvy. Musel jsem do večera sehnat peníze, abych ho předešel. To byl vlastně základ mého podnikání. Podobným způsobem po revoluci vzniklo asi třicet cirkusů, z nichž dneska existuje už jenom třináct a s železnou pravidelností každý rok jeden odejde. Přestože hrajeme pětikrát až šestkrát týdně, živíme se prakticky jen tím, že přes zimu se svými čísly vystupujeme na západě, čímž vyděláme peníze, abychom mohli Humberto další rok udržet. Každý den mi volá nějaká cirkusový bafuňář z Francie, Holandska, Itálie nebo Německa a našepřává: ‚Bohouši, nech už toho. Vem lvy a pojď k nám.‘ Vydělal bych tam dvacetkrát víc. Ale rodinný cirkus je rodinný cirkus.“

Navrátilovi také často točí filmy. Stejně jako většina našich artistů vystupovali v koprodukčním televizním seriálu Cirkus Humberto, ale točili také americký film Quo vadis a českého Saturnina, vystupovali v Televariété, v Gogo show, ve francouz-

ských a italských televizních programech. Jejich děti chodí na základní a střední školu v Lysé nad Labem tím způsobem, že se „na trase“ učí z učebnic a o pololetí skládají vyrovňovací zkoušky. „Nenutíme je do artistiky, většinou si to vybrali sami. Je ale dobře, že budou mít řemeslo. S českým cirkusem to vypadá špatně, a kdyby se chytili u německého Pindera nebo u španělského Mundialu, budou se mít líp než my. Dokud ale můžeme, budeme se my, a doufáme, že i naše děti, snažit udržet cirkus, který založili naši pradědečkové.“

Slyšel jsem a viděl jsem dost, abych ti mohl říci: Jsi jeden z vyvolených! Jsi jeden z vyvolených! Ale pro vyvolené je určen jen boj a zápas, nikoli pokorné štěstí lásky. Naše umění spěje k zániku. Váš cirkus je ohrožen. Pro časy, které na vás přijdou, musí být v čele člověk zcela jiné síly.

Rozloučili jsme se tiše. Ředitel Navrátil ještě vyprávěl o svých cestách na Sibiř, do Turkmenistánu, Dagestánu a na severní Kavkaz, během níž poznal rodinu svého fenomenálního klauna Kirjuši Kirilovského a o Rumunsku, jediné zemi, kam se před čtyřmi lety mohl vydat se svým, v západní Evropě neznámým (protože v českých korunách vydělávajícím) cirkusem. Pak už nás ve strništi za cirkusem pohltila tma. Ale ještě na druhém konci Krče, když jsem se ohlédl, jsem v listopadové tmě viděl třpytící se barevný nápis HUMBERTO.

Tomáš Koloc

Komenda

Bájný příběh vypráví o stavbě babylonské věže, podnícené lidskou pýchou ve snaze dosáhnout až do nebe. Bůh, pohoršený chováním lidí, kterým ve své velkorysosti vdechl život, způsobil zmatení jejich jazyků tak, aby si přestali vzájemně rozumět, což dokončení jejich záměru znemožnilo. Tolik báje.

Člověka možná napadne, že tihle někdejší pýchou posedlí lidé mohli podniknout něco pro řešení oné lingvisticky zapeklité situace.

Profesor Komenda (7. 5. 1936) působí na Lékařské fakultě Univerzity Palackého v Olomouci jako konzultant v oblasti biostatistických analýz, zejména pro kliniky a pracovníky biomedicínského výzkumu - a jako pedagog, přednášející dílčí obory aplikované statistiky na několika fakultách univerzity. Jeho odborná publikační činnost zahrnuje na 700 článků, 8 monografií, 15 učebních textů, skript a miniskript. Mimo zahraničních pobytů (Moskva, Dublin, Richmond) přednášel asi na 30 místech Evropy a Ameriky. Vlastní výzkumná práce se soustřeďuje do oblastí aplikované antropometrie (velikostní soustava oděvu a obuvi, indexy tělesné hmotnosti), matematické psychologie (modely učení) a edukometrie (pravděpodobnostní modely testování znalos-

tí). Je členem řady odborných společností. V letech 1988–1990 vydával časopis *Pacemaker* nákladem Lékařské fakulty a Fakultní nemocnice v Olomouci. Časopisecky publikuje fejetony (*Olomoucký týdeník*, *Žurnál UP*, *Vesmír*) a spolupracuje s rozhlasem.

Je autorem sbírek poezie (např. **Drápkem uváznout**, Votobia, Olomouc 1992; **Neprožřetelná nalézání**, vl. n., Olomouc 2000; **Důchodní deník**, tamtéž, 2000; **Věrnost na nečisto**, Univerzita Palackého, Olomouc 2001; **Prorocství bez záruk**, tamtéž, 2001; **Hvězdář ve studni**, vl. n., Olomouc, 2001; **Důkaz se sporem**, tamtéž, 2002); knihy bajek (**Saze na nose**, Melantrich, Praha 1990); aforismů (např. **Laskavé ubližování**, Sursum, Tišnov 1998; **Úvahy a aforismy křížem krážem**, Alda, Olomouc 1999; **Veřejné tajemnosti**, tamtéž, Olomouc 1999; **Občané a páni**, tamtéž, 1999; **Jména podstatná a ta ostatní**, tamtéž, 1999); esejů (např. **Poločas zapomínání**, Univerzita Palackého, Olomouc 1998; **Chléb a hra poznání**, tamtéž, 2002).

Jakub Šofar

Babylonská věž

Bájný příběh vypráví o stavbě babylonské věže, podnícené lidskou pýchou ve snaze dosáhnout až do nebe. Bůh, pohoršený chováním lidí, kterým ve své velkorysosti vdechl život, způsobil zmatení jejich jazyků tak, aby si přestali vzájemně rozumět, což dokončení jejich záměru znemožnilo. Tolik báje.

Člověka možná napadne, že tihle někdejší pýchou posedlí lidé mohli podniknout něco pro řešení oné lingvisticky zapeklité situace. Mohli uvolnit pár stavařů a pověřit je sestavením srovnávacích slovníků nově se vyskytнувších jazyků. A pak je zaměstnat jako překladatele a tlumočníky.

To už je ovšem jenom naše úvaha, na kterou minulost neodpoví.

Příběh stavby babylonské věže mi občas na mysl přivádí myšlenku, že nemusí jít jenom o záležitost daleké minulosti. Že to může být příběh náramně aktuální. Lidskou pýchou a namyšleností je v ovzduší pořád dusno. Slovníky nejrozličnějších jazyků jsme sice zásobeni dostatečně, ale – musí se zmatení opírat jenom o dimenzi jazykovou? Proč by to nemohl Stvořitel vzít od podlahy a nezačal nás mást od kořene a od základu? To znamená od rozumu? Proč by nám nemohl pozpřeházet nejenom slovní označení pojmů, ale dokonce samotné jejich chápání?

Někdy se mi zdá, že s tím Stvořitel už před nějakou dobou začal. Pokusím se uvést nějaký příklad.

Televizní program mi nabízí řadu položek, ze kterých si vybírám jednu, jež by mne měla podle svého názvu zajímat.

Kolem stolu usedá malá skupina lidí, naznačujících, že mají v úmyslu v moderovaném rozhovoru vzájemně si vysvětlit některé nejasnosti s interpretací a chápáním tohoto pojmu spojené.

Usedám ke svému vlastnímu stolku, na který mi žena připravila šálek s tekutinou

předstírající, že se jedná o kávu – a uvádím do stavu bdělosti svůj mozek spolu s orgány vidění a slyšení.

A vidím a slyším. Jenomže tomu nerozumím. Ti pánové a dámy, kteří kultivovanými hlasy sami sobě a zároveň mnoha těm, kteří stejně jako já jejich debatě naslouchají, cosi sdělují, tváříce se chápavě s mírnými připodotýkáním zvláště osvětlujících detailů, činí cosi, co mne mívá. Uvědomuji si, že sdělované je zčásti trivialita, samozřejmost notoricky známá a novými důkazy nepodporovaná anebo úvaha vůbec se nesnažící cokoli dokazovat. V televizním studiu mezi účastníky debaty, jakož i mezi nimi a případnými televizními diváky se rozprostírá triviálně, pořád zmateněji rozmáhávané ušlechtilé se tvářícími frázemi. Hospodin dopustil – a nastalo zmatení, vydané za vysvětlení.

Lidská civilizace se celá tisíciletí prodírá z šera pocitů, dojmů, strachu i pokorné víry na světlejší místa pochopení podepřeného empirickými důkazy a logikou uvažování. Věda se krok za krokem prodírá k poznání světa kolem nás i světa v nás. Už jsme se dostali tak daleko, že jsme schopni formulovat otázku – Jak vlastně poznáváme? Jak to přijde, že víme? Čím se odlišuje vědoucí mysl od myslí nevědoucí?

Své nápady, krotké i široce fantazírující, podrobuje věda trápení na testech logické prověrky hypotéz. Přestože by ráda, aby slibný nápad obstál, spolkne zklamání a pokorně se vrátí zpět na výchozí pozici, jestliže nápad kritikou empirických měření a logické kontroly neprošel. Ke zmatení lidských myslí přispívají ti, kteří, nedočkaví, odmítají podrobit se zkoušce objektivní kontroly a nápad prohlásí za objev. Léč za účinný, vkládání rukou za podmínku úspěchu. Kdo nevěří, spasení nedojde. Kdyby se Bůh opravdu rozhodl potrestat naši lidskou pýchu, nemohl to udělat účinněji než tím, že zamlží a rozostří náš kritický rozum, ke kterému jsme se tak dlouho pracovali.

Své nápady, krotké
i široce fantazírující,
podrobuje věda
trápení na testech
logické prověrky
hypotéz. Přestože by
ráda, aby slibný nápad
obstál, spolkne
zklamání a pokorně se
vrátí zpět na výchozí
pozici, jestliže nápad
kritikou empirických
měření a logické
kontroly neprošel. Ke
zmatení lidských myslí
přispívají ti, kteří,
nedočkaví, odmítají
podrobit se zkoušce
objektivní kontroly
a nápad prohlásí za
objev. Léč za účinný,
vkládání rukou za
podmínku úspěchu.

‘Díky blahodárným televizním reklamám

Až donedávna jsem považoval televizní reklamy za neomluvitelný projev arogance podniku a obtěžování diváka, který nehodlá ocenit, když je detektivka v nejlepším, tj. těsně před propíchnutím hlavního hrdiny, přerušena úvahou o nepřekonatelných kvalitách titanové pánve při smažení telecích řízků anebo o zcela mimořádné savosti kojeneckých plenek či hygienických vložek jejich matek. Kdy je slibně se rozvíjející milostná scéna odstřižena prohlášením, že lékařská věda právě prokázala, že používání zubní pasty Kousej fest je zárukou vymýcení zubního kazu v celé rodině, včetně bezzubého pradědečka.

Takový jsem až donedávna byl.

Včera mi to konečně došlo. Reklama není můj nepřítel, není to požirač mého času a zdroj otravy po večerech. Zbytečně jsem jejím tvůrcům a provozovatelům spílal, neprávem je nazývaje parazity volného času. Hluboce se omlouvám.

Právě včera jsem pochopil, že reklama, která mi pětkrát v průběhu večerních dvou hodin přerušila film, mi zároveň nabídla skvělou příležitost zdvojnásobit můj kulturní prožitek. Stačí přepnout – při objevení se reklamy uprostřed přenášeného divadelního představení Hamleta – na vedlejší kanál, kde běží přírodní snímek o rozmnožování žraloka kladivouna. A protože i ten je rovněž přerušován reklamami, často předstírajícími týž nesmysl, mohu zase přepínat zpátky. V průběhu dvou hodin mi deset takových kanálových přepnutí poskytne šanci vzdělat se kulturně a zároveň biologicky. Konec konců, není to nic proti ničemu, i za časů Hamletových se lidé chovali jako žraloci. Třeba hned jeho vlastní strejda, který mu kvůli posezení na trůnu otrávil tatíka.

A tahle nepochybná racionalizace televizního vysílání zdvojnásobuje účinnost mého diváckého zážitku. Nejsem přece žádný primitiv – můj mozek, natrénovaný televizním vysíláním, odpreparuje prince dánského od živorodosti žraloků, obojí zařadí do oddělených přihrádek mé paměti a mé představivosti, jedné vývojově biologické a druhé kulturně tragické.

Díky televizní reklamě, dítěti naší doby, které jsem já, nevzdělaný divák, až do včerejška považoval za pancharta, zplozeného

chamtivostí výrobců a prodejností manažerů kultury.

Dosud jsme ovšem nepochopili všichni. Například moje žena, se znepokojením sledující mé neustálé přepínání televizních kanálů, komentuje mé počínání úvahami o zákonitém zblbnutí. Nepochybně mém. Marně jí vysvětluji, že racionalizace je na pořadu dne a produktivita mého vnímání nepochybně roste.

Změnu mého nazírání na dobrodiní televizní reklamy kalí jeden drobný mráček. Na jeho odstranění budu muset ještě zapracovat. Tím mráčkem je fenomén synchronizovaného vysílání televizních reklam na různých kanálech. Zdá se mi, že televize státní i soukromé, jedna na druhou dštící oheň a síru, uzavírají tajné kartelové dohody o synchronizaci svých vysílacích reklamních časů. Je to něco jako past na Popelku – past na diváka. Snaha zabránit mu, aby nesmyslnému blábolení televizních reklam unikl – třeba způsobem, který jsem právě teď s vámi diskutoval. Ale i pro tuhle fintu už mám způsob, jak jí kontrolovat.

Požádám antimonopolní úřad, aby vyšetřil dohody, které spolu televize ve věci reklam navzájem uzavírají. Dohody proti zdravému lidskému rozumu.

Stejně je to zajímavé – ta nedůslednost v řízení lidských záležitostí. Já vím, ti, kteří tenhle stát řídí, nejsou žádní geniové. To po nich sotva můžeme chtít. Nicméně, určitou důslednost by snad přece jenom měli zvládnout. Mám na mysli skutečnost, že můžu zakázat, aby mi byl do poštovní schránky vhazován šmejd reklam vytištěných. Stačí nalepit na schránku lístek. Proč nemohu zakázat narušování svého soukromí stejně pitomým reklamám televizním?

Jednu nevýhodu ona metoda ovšem přece jenom má.
 Utajující jedinec ztrácí přehled o tom, kde utajuje
 a někdy i co vlastně utajuje. Je proto dobré doplňovat
 komplex svého informačního mimikry vzezřením člověka
 roztržitého až praštěného, rozhodně však neškodně,
 s nímž možno bez rizika rozprávět i jednat.

Chaos ve službách utajení

V době mezi koncem let šedesátých a koncem let osmdesátých, když nám pracovní okolnosti poskytly příležitost vycestovat do některé ze spřátelených socialistických zemí, bývalo nám občas řešit problém, jak provézt písemnost, jejíž spatření by mohlo oko hraničního kontrolního orgánu znepokojit. Místo složitého a rádobu rafinovaného ukrývání v dutém podpatku či podšívce límce zimníku jsem si vypracoval techniku, spočívající v tom, že jsem onu písemnost prostě zastrčil do složky mezi desítky jiných listů papíru, popsaných matematickými vzorci, grafy, poznámkami a náčrtý. Osvědčilo se to. Nikdy se mi nestalo, že bych byl musel použít připraveného vysvětlování, že dotyčná písemnost souvisí s těmi ostatními, které ji obklopovaly. Když jsem o tom přemýšlel, dospíval jsem k názoru, že úspěšnost této taktiky pramenila z dvojího – z přirozené lenosti kontrolního orgánu muset se probírat hromadou papírů zjevně zcela nezajímavého charakteru a z nepravděpodobného počínání kontrolované osoby, která by se chovala tak bezelstně a primitivně. Dokonce i ošuntělá obálka s několika bankovkami nad míru se tak dala provézt.

Tuhle osvědčenou metodu ochrany písemností před nežádoucími zraky zvědavců z kategorie osob nepovolaných, kterým je vstup zakázán, přičemž kontrola zákazu už možná není, aplikuji teď soustavně ve svém okolí i v dobách mírových. K pochopení její aplikovatelnosti mne přivedl poznatek, že co nejsem ve svých písemnostech schopen najít sám, nebude schopen najít ani případný zvědavce, usilující mne prokouknout v dimenzi, kterou bych rád ponechal ve skromném utajení. Ať jde o mé dcery, vnučky nebo dokonce o mou ženu. A ostatní moje bližní – protože někdy je dobré ani své bližní si nepouštět k tělu tak blízko, aby se mu dostali pod kůži. Trocha tajemství ještě nikoho nezabila – a není v rozporu s tím, že máš tyhle své bližní rád.

Jednu nevýhodu ona metoda ovšem přece jenom má. Utajující jedinec ztrácí přehled o tom, kde utajuje a někdy i co vlastně utajuje. Je proto dobré doplňovat komplex svého informačního mimikry vzezřením člověka roztržitého až praštěného, rozhodně však neškodně, s nímž možno bez rizika rozprávět i jednat. Nechci se chlubit, ale moje metoda, kterou sám pro sebe nazývám metodou organizovaného chaosu, mi už vynesla pověst člověka bloumavého, bordeláře, který pořád něco hledá a nenalézá – a zároveň pořád nalézá, co vlastně nehledá. Pověst člověka, u kterého je zbytečné předpokládat, že by mohl něco ukrývat – protože to prostě nedovede. Už dávno nikdo v mých věcech nic nehledá – nic, co by

mohlo kohokoliv překvapit a stát se zajímavým námětem drbů a pomluv, o aférách nemluvě.

Každou chvíli propuká v nejvyšších kruzích nějaký skandál, jehož podkladem je prozrazení utajovaných skutečností, když opilý, v záležitostech státního tajemství několikanásobně prověřený činovník ministerstva čehokoliv se cestou z vysilující práce staví v masážním salonu, kde přitom zřídavá osoba využije chvilkové bezmocnosti masírovaného k okopírování zajímavých utajovaných skutečností. Kdyby neměl takový svědomitý úředník ve svých věcech pořádko a přehledno, ale naopak měl v nich chaos, kopírující zvědavce by nestačil svou práci dokončit a ostrouhal by kolečka. Díky nepořádku úředníka by bylo státní tajemství uchováno v tajnosti a příslušný ministr by nemusel být ostouzen neodpovědnými novináři.

Jako praktikující, byť zapadlý vlastenec jsem připraven zcela nezištně poskytnout státním i nestátním orgánům, pracujícím s utajovanými skutečnostmi, podklady pro osvojení si mé metody organizovaného chaosu. Vzhledem k tomu, že v českém sociálním prostředí inspirovaném Josefem Švejkem se lze nadít potouchlých poznámek poukazujících na to, že česká ministerstva netřeba učit chaosu, protože ten je jim vrozený, jsem připraven dodat i obsírné vysvětlení, proč nelze mnou doporučený chaos zaměňovat s nějakým primitivním zmatkem.

Kavka a ořech

V jednom dni minulého týdne jsem se vrátil z fakulty o dvě hodiny dřív než obvykle. Nějak se stalo, že nikdo neměl zájem o spolupráci se mnou – a mne samotného jaksi nenapadlo, co bych od sebe měl požadovat sám.

Žena se – podle jistých nezpochybnitelných známek, které jsem se za pětadvacet let společného života naučil dokonale číst – buď někde v hypermarketu roztáčela kola české ekonomiky nákupem rohlíků a sekané anebo zvyšovala entropii životního prostředí klábosením se svými přítelkyněmi mimo zdi naší útulné panelové rezidence. Bylo mi jasné, že ještě nenastal čas plánovaného tišení mého věčného hladu. V takové chvíli obvykle dělám to, co většina mužských v podobné situaci; jmu jsem se rozhlížet, nenachází-li se v okolí něco dosažitelného a zároveň jedlého. Mělo to být zároveň natolik nenápadné, aby si žena nevšimla, že jsem konzumoval mimo plán – což prakticky vylučovalo otevírání dveří ledničky. Po rozhlížení docela krátkém padl můj hladem zbystřený pohled na pracovní desku kuchyňské linky – kde rozeznal skupinku pohozených dvou nebo tří ořechů. Vypadaly čerstvě sebrané kdesi ve volné přírodě, nikoli v obchodě nakoupené. Ještě na nich ulpávaly zčernalé zbytky slupky, kdysi zelené, jakými si kluci s chutí v tuhle časnou podzimní dobu barví prsty a dlaně. Navíc jeden z ořechů byl trochu poškozený, zjevně nešetrným zacházením při jeho sběru či setřásání. Já čerstvé ořechy rád – a za zlikvidování těch pár na stole zapomenu-

tých nemohu být přece kárán nijak přísně. A tak jsem je s chutí snědl, abych se pak spokojeně odebral uložit do své oblíbené horizontální polohy, v níž se tak nádherně přemýšlím.

Probudila mne vůně smažených bramboráků – neodolatelná trojkombinace česneku, brambor a cukety. Přesně to, při čem má okoralá duše jihnout a mé výhrady vůči chování lidstva slábnout. Změnil jsem polohu z horizontální na vertikální a vydal se směrem jihovýchodním, což v našem bytě znamená z mé pracovny do kuchyně. Kompas jsem nepotřeboval, stačilo nasávat nosem.

Příprava večeře pokročila právě do stádia, kdy první dva bramboráky byly zchladlé těsně nad úroveň mé tělesné teploty. Přitáhl jsem si židli ke stolu a začal lichotit kuchařce. Možná nepatřím k lidem nejzdvořilejším; dost často se mi vytýká, že zapomínám pozdravit a v chladném počasí nesmekám. Kuchařky však chválím vždycky. Jsem člověk dobře si vědomý, že i zítra budu mít hlad a každá pochvala kuchařce dnes je tou nejlepší investicí pro hlad zítřka.

Žena však, kupodivu, na mou chválu příliš nezabrala. Dokonce ani pak ne, když jsem přitlačil na pilu. „Že jsi snědl ty ořechy, které jsem v poledne nechala na stole,“ zeptala se znenadání. Trochu mne udivilo, že zmiňuje událost tak nepatrnou: „No, ano,“ odpovídám, „já nevěděl, že mají pro tebe nějakou zvláštní hodnotu ...“

A pak mi žena vyprávěla, že při odchodu z garáže jí z koruny ořešáku spadl na hlavu ořech. To když se shýbala pro pár dalších, které pod naším komunálně garážním ořešákem spadlé ležely. Protože onen úder do hlavy doprovázel nějaký šramot v koruně stromu, podívala se tam. Prý tam sedělo několik kavek, chovajících se rozčileně, asi jako zákazník v obchodě, kterému před nosem prodají poslední zlevněnou čokoládu. Zřejmě ty ořechy naklovaly a shazovaly dolů. Takový vzorec chování, včetně projevu nedůtklivosti, je činnost nesoucí jisté prvky inteligence. Nedůtkliví umějí být i jiní tvorové – i v takových případech to za prvek inteligence považujeme. Ale v případě kavek?

Pak jsme se oba současně podívali z kuchyňského okna, mírně zamženého podzimní přeháňkou. Na bříze před ním rostoucí, na větvi, jen půldruhého metru od okenní tabule, seděla kavka, upřeně na nás hledící. Ten pohled jako by vyčítavě říkal – A to musíte, vy velcí lidé, i to, co my malí pracně utrhneme, sami sežrat?

Protože můj současný způsob života mne nutí, abych si psal po večerech a o víkendech doma a také o prázdninách měl počítač po ruce (kdyby mě mezi trháním rybízu a sklízením jahod náhodou něco napadlo), pořídil jsem si notebook. Přenosný počítač, ukázkou počítačové dokonalosti posledních let. Při mé technické zbednělosti využiji jenom zlomek možností, které svému majiteli nabízí.

Kdy je dokonalost na obtíž

Dokonalost je vlastnost, po níž se pídíme nejenom u lidí, ale hlavně u věcí a zařízení, která nám mají sloužit. Dokonalé auto nemá se lhat za žádných okolností, má startovat za tropických veder i sibiřských mrazů, dokonalá kuchařka má předvídat i ta naše přání a ty naše chutě, o nichž jsme ani netušili, že je máme, dokonalý premiér má vést zemi od pěti k deseti bez nejmenšího zaváhání.

Modelem dokonalosti je počítač, dítko nesměle počaté v prvních desetiletích dvacátého století a v jeho druhé polovině vychovávané a vzdělávané k radosti nejen svých rodičů. Od prvních aplikací pro dokonalé vedení války, přes velké sálové počítače až po osobní počítače kategorie PC. Na rozdíl od vývoje lidských mláďat postupujícího od malého k velkému, postupuje vývoj počítače od velkého k malému. Tak malému, že teprve nutný ohled na rozměry lidských prstů zastavil miniaturizaci klávesnice. Tuhle skutečnost si uvědomuji intenzivněji než lidé mladší, protože jsem proces zmenšování počítačů od jedné vývojové generace k těm dalším mohl sledovat v průběhu celé své profesionální kariéry; když já na pražské univerzitě končil, počítače v této zemi začínaly.

Miniaturizace není ovšem ani zdaleka hlavním znakem dokonalosti. Tím je nepochybně funkce, účinnost, seznam toho, co počítač dokáže, včetně spolehlivosti, s níž to dokáže. A taky jak moc user friendly si přitom počíná.

Protože můj současný způsob života mne nutí, abych si psal po večerech a o víkendech doma a také o prázdninách měl počítač po ruce (kdyby mě mezi trháním rybízu a sklízením jahod náhodou něco napadlo), pořídil jsem si notebook. Přenosný počítač, ukázkou počítačové dokonalosti posledních let. Při mé technické zbednělosti využiji jenom zlomek možností, které svému majiteli nabízí. V zásadě mne zajímá jenom jako psací stroj – s jistými redakčními schopnostmi.

V mém notebooku je instalována verze Windows XP. Protože na ústavu paralelně používám fakultní stolní počítač s verzí podstatně starší, nemohlo mi ujít, že moje domácí výpočetní zařízení jeví jisté nepochybné znaky inteligence, kterou starší verze Windows postrádá. Zatímco tahle mne upozorňuje na chybně zapsaná slova jejich červeným podtržením – můj domácí počítač některá chybně napsaná slova dokonce sám opravuje. Protože manuály zařízení studuji jenom nerad, dodnes nevím, nemá-li můj počítač dokonce schopnost sám se učit – z chyb, které udělám a pak opravím. Někdy se tím docela bavím – schválně mu podstrkuji chyby a do-

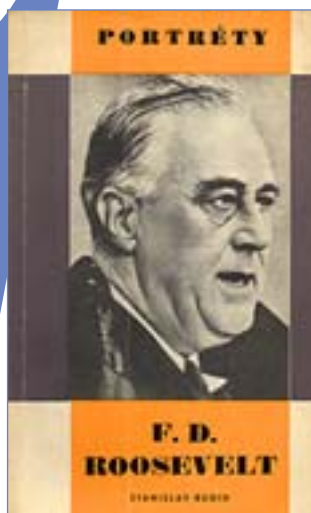
předu se snažím uhádnout, zdali je po mně opraví anebo je nechá být nepovšimnutý.

Až nedávno jsem si všiml, že dokonalost mého notebooku má také svou slabinu. Docela lidskou. Do českého textu jsem potřeboval zasadit jakési francouzské úsloví – a když jsem se pak podíval zpět na dotyčné místo, uviděl jsem, že notebook vyrobený kdesi v jihovýchodní Asii na základě anglosaských nápadů se projevil jako řádný český vlastenec – a z onoho francouzského úsloví vyrobil cosi českého, co se tomu francouzskému morfologicky podobalo. Projevil nacionální nesnášenlivost, taky lidskou vlastnost. Škoda, že už jsem detaily zapomněl.

Teprve nedávno jsem zjistil, že ta francouzština je v tom nevinně. Můj přeučený dareba odmítl slovní spojení do nepaměti a nahradil je slovním tvarem nepanšti (zřejmě imperativem od slovesa panštit, chovat se jako pán). Dalo mi to dost práce, abych mu jeho počínání rozmluvil a velice nedemokraticky mu ukázal, kdo je na klávesnici pánem. Jak se s tím ve své vnitřní paměti vyrovnal, opravdu nevím.

Trochu mne zneklidnilo, že můj notebook se vlastně chová jako overeducated intelligent, přemoudřelý čtením špatně namíchaných postmoderních knížek natolik, že z toho zpitomí. Možná budu muset občas mu preventivně v rámci údržby nasadit malý brainwashing.

O

čem
se
(ne)
mluví**Komunista a novinář**

Stanislav Budín

Stanislav Budín bývá v encyklopediích označován jako jedna z „postav Pražského jara“. Vedl tehdy populární týdeník Reportér. Zastával tedy místo, které v jiných listech patřilo výhradně členům KSČ. Jenže Budín byl ze strany už v roce 1936 vyloučen. Do konce svého života však zůstal komunistickému světonázoru věrný. Tato „postava Pražského jara“ není v současnosti známa tolik jako třeba Smrkovský, Dubček nebo Svoboda. Ostatně za pozornost stojí spíše jeho život za první republiky a za druhé světové války než závěr jeho novinářské kariéry v Reportéru. Příběh Stanislava Budína by dnes mohl být zajímavý tím, že ukazuje, čím vším také mohl projít novinář-komunista, když své ideologické zaměření nehodlal celý život opustit.

Dne 17. srpna 1968 se Stanislav Budín účastnil setkání vybraných novinářů s představiteli strany. V té době už proběhlo jednání v Čierne nad Tisou a situace Československa byla vážná. Sovětské vedení československým komunistům nařídilo okamžitě zastavit liberalizační reformy a znovu upevnit moc KSČ. V Hrzánském paláci se čtyři dny před okupací sešli vybraní novináři a členové předsednictva ÚV KSČ. Na schůzku přijel František Kriegel, Zdeněk Mlynář (v té době už bývalý muž Budínovy dcery Rity), Čestmír Císař, Antonín Kapek, dorazili také Josef Smrkovský, Václav Slavík a předseda vlády Oldřich Černík. Právě on měl na této schůzce vyzvat novináře, aby si sami uložili určitá omezení. František Kriegel varoval, že nad „naší hlavou visí Damoklův meč a nitka, která ho drží, se každým dnem prošoupává.“ Dramatická slova vyvolala v novinářích nejistotu a začali se dožadovat vysvětlení; to jim však členové vedení strany nemohli a ani nehodlali dát. Na pomoc jim přišel Stanislav Budín, který podle záznamu stranického tajemníka Dušana Havlíčka řekl: „Jsme přece novináři a není nutné nám vysvětlovat všechno polopate. Všichni dobře víme, o čem je řeč. Každá vláda a každé politické vedení musí mít určitý manévrovací prostor a nemůže se vším chodit na trh. Respektujte jejich právo a odpovědnost!“ Ve chvíli, kdy se vedení KSČ snaží dvojakým způsobem splnit přání Moskvy na omezení svobody tisku a zároveň si nepopudit novináře, to je vlastně vyloučený a léta odstrkovaný ex-komunista Budín, kdo straně pomáhá. Patřil k těm přesvědčeným komunistům, kteří chtěli vrátit stranu k jejímu původnímu smyslu a cíli – ke zlepšení života sociálně slabých.

Halič

Narodil se jako Bension Solomovič Bať 23. března 1903 v Kamenci Podolském v Hali-

či. Podle jeho dosud nevydaných vzpomínek patřila rodina ve městě k vyšším židovským kruhům – otec měl dokonce působit jako jakýsi spojovací článek mezi jinak vzájemně nekomunikující ruskou a židovskou komunitou. Podle všeho patřil k proruským liberálům, kteří chtěli reformovat carské samoděržaví, ale rozhodně jim byla vzdálena myšlenka revolučních změn v duchu radikální levice. Děti této rodiny byly přece jen důraznější – nejstarší syn se stal sociálním demokratem a pro rozpory s matkou odešel do Ameriky, jedna z dcer (která později spáchala sebevraždu) se hlásila k anarchismu, dalšího z Budínových bratrů zastřelili bolševici jako bělogvardějského oficíra.

Patrně největší vliv na Bensiona Batě měl revoluční rok 1917. Místo pro něj příliš radikálního Lenina ovšem obdivoval spíše tehdejšího premiéra Kerenského. Na jedné z četných schůzí se tehdy seznamuje se svou pozdější ženou, o tři měsíce starší Chanou Kaufmanovou. V roce 1922 spolu odcházejí přes Lvov do Vídně a do Prahy. Zde Budín od roku 1923 studuje elektroinženýrství na ČVUT, postupně se rozchází se sionismem a v roce 1928 vstupuje do KSČ.

Poprvé

Komunistická strana ve 30. letech minulého století vstupovala do druhého desetiletí své existence. Její vnitřní situace ani poměr státu k ní nebyl právě nejlepší. V roce 1929 se do vedení KSČ dostal Klement Gottwald a skupina jeho nejbližších spolupracovníků. Jak sílil Hitlerův režim v Německu, snažili se někteří členové vedení KSČ mírnit odpor strany proti demokratické republice a vystavět KSČ jako hnutí, které hájí demokracii a svobodu proti nacismu. Také teorie o „sociálfašismu“ od ledna 1933 mizely jak z prohlášení KSČ, tak také z dokumentů a memorand Ko-

Patrně největší vliv na Bensiona Batě měl revoluční rok 1917. Místo pro něj příliš radikálního Lenina ovšem obdivoval spíše tehdejšího premiéra Kerenského. Na jedné z četných schůzí se tehdy seznamuje se svou pozdější ženou, o tři měsíce starší Chanou Kaufmanovou. V roce 1922 spolu odcházejí přes Lvov do Vídně a do Prahy.

Komunista a novinář

Stanislav Budín

Bylo by ale omylem
tvrdit, že Budín během
tří let, nebo snad
dokonce na základě
vyloučení z KSČ, změnil
svůj světonázor a začal
podporovat demokrata
Beneše. Dobové realitě
více odpovídá výklad, že
to byl naopak Edvard
Beneš, kdo vyšel levice
vstříc svými sympatiemi
k SSSR.

minterny. Notně k tomu přispěl fakt, že Klement Gottwald a Václav Kopecký museli v roce 1934 (po čtvrté volbě T. G. Masaryka prezidentem) opustit republiku. Uchýlili se do Moskvy. Jejich tehdejší vystoupení proti prezidentovi s letákem Ne Masaryk – ale Lenin vedlo k zastavení Rudého práva a omezení legální činnosti KSČ. Po třech měsících byl ústřední list komunistické stany obnoven a do jeho čela byl vybrán Stanislav Budín. Vedením strany byli pověřeni Jan Šverma a Rudolf Slánský. KSČ se začala orientovat, po vzoru francouzských komunistů, na spolupráci socialistických a komunistických stran k podpoře tzv. jednotné fronty, která se měla stát obranou proti nacismu. Slánského a Švermovo vedení strany ovšem šlo ve své vstřícnosti vůči masarykovské republice a socialistům dále, než si Kominternu a Stalin představovali. Pomohli zvolit Beneše prezidentem, s podporou komunistů v roce 1935 prošel ve sněmovně rozpočet.

Budín patřil v letech 1934 a 1935 k nepřehlédnutelným komunistickým žurnalistům. V době politických procesů stalinského režimu třeba dovedl hájit sovětské soudnictví: „Tisíce sprostých zločinců, zlodějů, vrahů, prostitutek, lidí, kteří v jiné společnosti nemají žádného návratu k produktivnímu životu – byli (v SSSR) převychováni a stali se z nich poctiví dělníci. Kulaci, zběsile se protivivší kolektivisaci, bělogvardějci, inženýři-záškodníci byli na stavbě průplavu přeměněni v kotli bolševického pracovního nadšení v užitečné členy společnosti, v budovatele socialismu.

Mnozí z nich byli předčasně propuštěni, dekorováni rudými řády, a pracují dnes jako řádní a čestní sovětské úderníci. Sovětská justice se nemstí.“ Velký rozruch mezi moskevskými internacionalisty vyvolal jeho komentář z podzimu 1935, ve kterém schválil zbrojení a zbrojní průmysl kapitalistického Československa. Kolegové z vedení KSČ, podle Budínových pamětí zvláště Slánský, takovéto myšlenky právě nepodporovali. Budín argumentoval tím, že má-li se jednotná fronta bránit proti nacismu, musí mít zbraně. Následoval Gottwaldův telegram Slánskému s rozkazem, aby byl Budín z Rudého práva odstraněn. Šverma a Slánský ale instrukce z Moskvy nevykonávali. Po opakované urgenci Šverma a Slánský nakonec poslali Budína na dovolenou a sami odjeli do Moskvy „provést sebekritiku“.

Z KSČ byl Budín vyloučen v lednu 1936. Podle jeho pamětí soudě, prožíval tehdy pocit ne nepodobný dojmům kafkovských postav: „Až na malé výjimky, opustily nás všichni naši přátelé. Zůstali jsme absolutně sami, zoufalí a bezradní. Neměli jsme jediného blízkého člověka, který by nebyl komunistou – a ti se od nás odvrátili. Nejhorší bylo, že člověk nevěděl, co se stalo. Byl odsouzen k nejhoršímu a nikdo mu nechtěl říci, v čem spočívá jeho obžaloba.“

Amerika

Mnichovská dohoda zastihla Budína už jako redaktora rozhlasového věstníku Radiojournal. Rodina Bensiona Batě nemohla v Československu po říjnu 1938 a ještě méně po březnu 1939 zůstat dlouho. Díky svému strýci dostal Budín pozvání k cestě do USA a začala příprava odjezdu do New Yorku. V létě, nejpозději v září 1939 opustili Baťovi i s dcerou Ritou Evropu.

V New Yorku Budín (díky diplomatovi Janu Papánkovi) spolupracoval s noviná-

řem Arne Laurinem. Stal se redaktorem českého krajanského deníku New Yorkské Listy. S dalšími dvěma redaktory denně vyrobil šest stránek velkého formátu, několikrát týdně vyšel jeho rozsáhlý komentář k aktuálnímu válečnému vývoji. Názorově vyhraněné texty mu vynesly leckdy ostré polemiky. Zvlášť s ním nesoehlasily ty části exilu které – jako například separatistické kruhy Slováků, politici kolem Štefana Osuského nebo bývalého premiéra Milana Hodži – polemizovaly také s Edvardem Benešem a jeho exilovou politikou. Budínova publicistika naopak stála zcela na straně bývalého prezidenta.

Bylo by ale omylem tvrdit, že Budín během tří let, nebo snad dokonce na základě vyloučení z KSČ, změnil svůj světový názor a začal podporovat demokrata Beneše. Dobové realitě více odpovídá výklad, že to byl naopak Edvard Beneš, kdo vyšel levice vstříc svými sympatiemi k SSSR. Budínovy názory korespondovaly s Benešovými plány například na poválečné odsuny sudetských Němců. V roce 1940 Budín navrhoval ještě smířlivé a sociálně vstřícné řešení, na konci války dovedl jít ve svém odporu proti čemukoli, co připomínalo Německo a okupaci, tak daleko, že dokonce nezvykle ostře odsoudil Emila Háchu, když vydal jeho "Nekrolog nenávistný". Určitým zlomovým momentem v Budínově pohledu na nacistické Německo se stalo vyhlazení Lidic. Komentář, kterým se k němu vrací, Budín uzavírá s tím, že Lidice musí zůstat, jak je nacisté zničili: „Lidice zůstanou tak, jak jsou dnes, jako nehynoucí pomník slávy a velikosti německého národa. Nikoly Výmar, sídlo Goethovo, nikoli Mnichov, sídlo Hitlerovo, nikoli Berlín, sídlo císařů, nikoli porýnské hrady, sídla loupeživých rytířů – ne, Lidice se stanou na věčné časy symbolem německého národa...“

Od konce druhé světové války začal Stanislav Budín plánovat svůj návrat do

Prahy. Příznačné pro jeho postoj ke KSČ je, že tento krok konzultoval se členy nejvyššího vedení, které znal z třicátých let. Jak vysvětluje v pamětech, nebyl antikomunista a nechtěl podnikat nic proti straně.

Nezval

Po návratu do Prahy se Budín i jeho žena stali redaktory Kulturní politiky, týdeníku, na jehož stránkách především divadelníci, filmaři a spisovatelé (E.F.Burian, A.J.Liehm a další) podporovali politiku KSČ. Ministr informací Kopecký z Budína udělal také šéfredaktora nově vzniklé agentury Pragopress, opět z pověření Kopeckého Budín založil týdeník nazvaný Pondělník, po únoru 1948 vedl zahraniční rubriku Drdových Lidových novin, psal pořady pro rozhlas, knihy o Americe, překládal.

Na jaře roku 1949 vydal Vítězslav Nezval svou první poválečnou sbírku Veliký orloj. Nezvalova prokomunistická angažovanost nebyla tajemstvím. Sběrka byla opěvována v tisku a zesměšňována v soukromí – adorace Stalina a jiných exponentů sovětského i československého režimu přece jen přesáhla únosnou mez. Studenti Filozofické fakulty Karlovy univerzity Zdeněk Pachovský a Viktor Matys napsali parodii na Nezvalův Veliký orloj. Kromě ideologické vypjatosti původní Nezvalovy tvorby zesměšňovali třeba také její erotický podtext: „...Jsem opilý jak Baudelairem Šalda/ Jak Hakenem tak milovaná avantgarda/ Tvé údy chvějí se jak roztančená Esmeralda/ Jak únorový lid jenž čeká na Gottwalda...“

Verše začaly kolovat po pražských redakcích a nemohlo tedy dlouho trvat, než je objeví StB. Viktor Matys pamflet předal literárnímu kritikovi Kulturní politiky Jiřímu Honzíkovi. Ten parodii přečetl na redakční poradě; Burian, Budín i ostatní zúčastnění byli nadšeni. O nebezpečí, které-

mu se však zájemci o pamflet vystavili, svědčí zpráva důstojníka StB pro stranické vedení: „Zajímavost je, že všechny tyto literáty a kulturní pracovníky spojoval mentálně společný odmítavý posměvačný vztah k Nezvalově poezii. (...) jeho poslední kniha, přesto že je na ní nutno mnohé vážně kritisovat, učí čtenáře lásce k naší zemi, k SSSR, lásce a úctě k jejich socialistickým státníkům. Tato knížka zavdala podnět nikoli ke kritice, které musí být podrobeno zajisté každé umělecké dílo, ale k organisovanému útoku proti Nezvalovi, a jak je dnes vidět, přes Nezvala proti straně.“

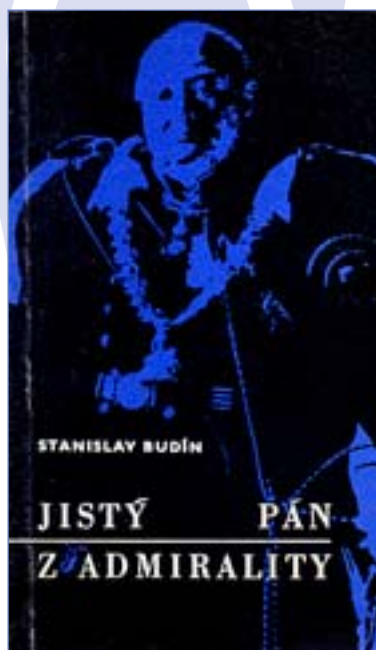
Kulturní politika byla zhodnocena jako jedno ze středisek, odkud se „protistranický pamflet“ šířil. A tak v návrzích na „řešení případu“ se objevuje varianta zrušení Kulturní politiky – jediné redakce, která pamflet četla celá. Vedení strany studentské verše pochopilo jako útok na KSČ a ti, kteří měli s vládnoucími komunisty spory už dříve byli automaticky považováni za podporovatele „pamfletu“. Burian byl pozván do stranického sekretariátu a dostal nařízeno Kulturní politiku zastavit. Tzv. protistranický pamflet na Nezvala je nejen prvním náznakem, že Budínova (ale nejen jeho) poválečná léta plná aktivity a činnosti mají a napříště ještě mít budou své meze, ale také komunistické straně připomněl, že ani mezi vlastními intelektuály nemá pozice pevné, tak seriózně, jak by vedení chtělo. Pamflet četlo 70 osob, jen dvě nebyly členy KSČ a jen jeden redaktor text nahlásil.

Podruhé

Budín po roce 1949 musel podruhé v životě opustit všechna svá žurnalistická místa. Opět Václav Kopecký stál jak za jeho odvoláním, tak také za jeho umístěním v archivu ČTK. Pověst ministrova chráněnce je nejčastěji uváděným vysvětlením, jak se

Komunista a novinář

Stanislav Budín

V srpnu 1968 odjel
tehdy šéfredaktor
Reportéra Stanislav
Budín do Vídně. Další
představa vylepšené
komunistické strany,
komunismu, jak o něm
snil, se nesplnila. Vrátil
se až po půl roce
a odešel do důchodu.
Potřetí se stáhl do
soukromí, tentokrát už
bez znatelného odporu.

Budínovi podařilo ujít politickým procesům 50. let. K obvinění v nich byl Budín předurčen skoro dokonale – trockista, vyloučený ze strany, žid z Haliče, bratr byl popravený bělogvardějec, za války žil v USA. Životopisy mnohých popravených a většiny vězňů byly méně problematické než ten Budínův. Dokonce ho neohrozila ani výpověď Evžena Klingera v procesu s Rudolfem Slánským. Klinger v úvodu své výpovědi uvedl, že byl jako trockista vyloučen ze strany, ale dál se s ostatními trockisty stýkal. Na dotaz po jménech trockistů odvětil: „Byl to hlavně Záviš Kalandra, který byl odsouzen k trestu smrti za špionáž, Josef Guttman, Karel Teige, Stanislav Budín, bělogvardějec, a dr. Arnošt Ungár, zubní lékař.“

Budín proces sledoval v rozhlase, své jméno slyšel. V pamětech popisuje své tehdejší pocity hlavně jako strach, potlačované pochybování kombinované s nutností přizpůsobit se: „Celou svou bytostí chtěl člověk tomu všemu věřit, uznat to za správné a nutné, najít racionální a logické zdůvodnění všeho, co se kolem dělo. Neboť zamítnout to vše od začátku až do konce, obrátit se zády ke všemu, říci si, že na tom všem není ani zblá pravdy, připustit, že to vše je křeč orientální despotie, která ve své manipulaci s lidmi dospěla k vrcholu zločinů, jakých se kdy vládcové v dějinách lidstva na lidstvu dopouštěli – znamenalo popřít a zamítnout vše kolem sebe, celý svůj dosavadní život, své vlastní mládí, své ideály a víru v možnost žít a existovat v této společnosti, hermeticky uzavřené železnou oponou.“

Budín, přestože byl komunistickou stranou už podruhé vyhozen z novin, nejen že nepřestal vnímat a popisovat realitu náhledem levicové ideologie, ale navíc prožíval 50. léta obdobně jako mnozí ostatní občané soudobého Československa, kteří s „gottwaldovci“ neměli takové zkušenosti jako on. Do té doby také spadá Budínova údajná spolupráce s StB, ke které se v pamětech přiznává. V seznamech vydaných letos ministerstvem vnitra Budín ale není a informace o jeho spolupráci s bezpečností neobsahuje ani svazek VARŠAVA I, vedený na Budína po roce 1969.

Potřetí

V srpnu 1968 odjel tehdy šéfredaktor Reportéra Stanislav Budín do Vídně. Další představa vylepšené komunistické strany, komunismu, jak o něm snil, se nesplnila. Vrátil se až po půl roce a odešel do důchodu. Potřetí se stáhl do soukromí, tentokrát už bez znatelného odporu. V sedmdesátých letech nijak výrazně nevybočil z běžného, civilního života, i když státní bezpečnost sledovala jeho činnost velmi detailně. Dokonce se zdá, že sám Budín se považoval za méně důležitého, než jak jej viděl mocenský aparát (např. nepředpokládal, že by mohl být jeho byt odposloucháván, jak se ovšem dělo). Posledními výraznými počiny jeho života bylo sepsání pamětí, které spadá mezi červen 1969 a duben 1972, a podepsání Charty 77. Na její činnosti se už ale nijak aktivněji nepodílel.

Budín je autorem několika životopisných knih (Kennedyové, Roosevelt, Churchill, Havlíček, Neruda), monografií (Probuzený světadíl, Sedmá velmoc, Operace Argonauti, Věrní zůstali, USA portrét národa) a dalších prací. Ze všech je patrné, že je psal celoživotní přesvědčený komunista. Zemřel 12. srpna 1979.

Martin Groman

O

čem
se
(ne)
mluvíŠOSKY₂₄
(Šofarovy fotosky)Ne klid.
A hlavně
žádná
imaginace.

Jsem z tak staré doby, že si ještě vydržuji fotoalbum, vlepuju do něj fotografie, neboť tak šel život... Mimo svých osobních snímků však přechovávám i ty, se kterými nemám nic více (ani nic méně) společného, než že k nim mám vztah...

Zkousím vás, zda to vydržíte ještě jeden rok. Já mám fotek dost!

Pramice, nezřetelná postava rybáře, mírně zčeřená hladina, těžko usuzovat zda jde o řeku či rybník nebo přehradu. Teď mě napadá, že je zajímavé říkat o postavě, že sedí. Jenže žádná sedava neexistuje

(pokud to nenavrhl Hron-Metánovský jako oficiálně uznávaný jakozykobrusič). Tím, že je voda „vytažená“ do ztracena, tak za pramicí vlastně vidíme nekonečné NIC (bohužel, nevím, jak se to povede přenést do elektronického virtuálu). NĚCO a NIC, sedící rybář, který ve skutečnosti vůbec nemusí být rybářem, ale pracovníkem pohraniční služby nebo celníkem zastupujícím zájmy Země nikoho, Podsvětí, Neexistence.

Ani z toho všeho nemám deprese, i když by se to hodilo. Je to neutrální, filozofický motiv jakéhosi ustrnutí. Chvilky míru a klidu. Ukázka optimistické nicoty. Pro dnešní svět je taková fotografie minimálně sabotáží. Toto ne. Takto ne. Tudy ne. Ne mrtvolnost. Ne klid. A hlavně žádná imaginace. Žádnou moc imaginaci, ta by nám mohla naše těžce vybudovaná postavení zničit...

Abych se přiznal, kdyby to šlo, hned bych se vrhnul do nějakých vod a snažil bych se na tu pramici nějak dostat. Zád' či čelo (vyberte si) zeje prázdnotou, čeká na mě. Jen bych si tam seděl a spustil do vody místo prutu nohy. A chytal bych na nohy. Proč by to nešlo?

Tahle fotka je přesně na konec roku 2003, který je podivuhodně nijaký. Tenhle rok byl zvláštně nezajímavý a únavný a bylo v něm málo pramic na hranici reality a neznáma. A v tom to možná je.

Rozhovor s Piotrem Kępskim,

Jak vznikla „Bohema“? Kdo přišel na nápad založit takový časopis?

Nápad se zrodil jedné noci loňského roku, když jsme si povídali o svých budoucích plánech u láhvinky moravské slivovice. Už nějakou dobu jsme já a můj kolega Orland přemýšleli o založení časopisu na internetu. Hlavní problém byl najít autory a spolupracovníky – idealisty nebo desperáty – kteří budou souhlasit s tím, psát texty bez ničeho na oplátku. To znamená bez peněz, které prostě nemáme.

Chtěli jsme dokázat sobě i ostatním, že dokonce v dnešní době se dá udělat něco, co je fajn, zadarmo. Rozhodli jsme se, že to bude česko-polský časopis ve dvoujazyčné verzi, protože nic takového tu ještě neexistovalo. A i když jsou Češi a Poláci sousedé, stále o sobě vědí málo, velmi málo.

Co vlastně o sobě vědí Poláci a Češi? Nebo co se jim zdá, že o sobě vědí?

Pro mnoho Čechů jsou Poláci „kšeftaři“, malí šejdiři a pašeráci, kteří přenášejí přes hranici pivo nebo převážejí nějaké haraburdí maluchem. Na druhou stranu pro

Poláky jsou Češi takový směšný národ, takoví Švejkové, nezářící odvahou, stále jen popíjející pivo a mluvící legračním jazykem.

Naštěstí tak nesmýšlejí všichni, ne všichni jsou tak líní, aby se dívali na svět skrz brýle stereotypů.

Ke komu směřujete Bohemu? Jaké máte čtenáře?

Jsme především časopisem polsko-českým, ale neznamená to, že píšeme jen pro lidi, kteří se zajímají o polsko-české kontakty. Čtou nás lidé, kteří se zajímají o literaturu vůbec, zvláště tu, kterou píší mladí autoři. Jestliže někdo píše dobrou prózu nebo verše, budou ho číst lidé z různých koutů světa nezávisle na tom, jestli je to Čech nebo Polák.

Jak se bude Bohema dále rozvíjet? Mají podobné iniciativy bez finanční podpory budoucnost?

To je dobrá otázka. Zatím jsme stále na etapě undergroundu, improvizace a polo-profesionality. Na jednu stranu z toho máme radost, protože jsme nezávislí, píšeme

a publikujeme to, co má podle našeho názoru hodnotu – a v tom tkví naše síla. Na druhou stranu – nemáme žádné peníze ani sponzory a to už na startu odráží většinu potencionálních autorů, spolupracovníků a překladatelů.

Co si budeme povídat, v naší části Evropy dnes každý bojuje o přežití, lidé hledají možnost vydělat si nebo jít za kariérou. Zatímco Bohema nabízí hlavně požitky, které se nedají přepočítat na takové statky. Samozřejmě umožňujeme autorům, aby se dostali k širšímu okruhu čtenářů, ale ne vždy to stačí k tomu, abychom přemluvili někoho napsat pro časopis text.

Kdo tedy do Bohemy píše? Jak získáváte spolupracovníky?

Publikovali jsme již texty různých autorů a rozhovory s různými lidmi – od velmi známých, jako jsou Hanna Krall nebo Jaroslav Rudiš, po méně známé nebo dokonce debutanty. Nejobtížnější byly začátky. Začínali jsme od publikace vlastních textů a článků od našich známých. Nyní máme už mnoho kontaktů v Polsku i v Čechách.

zakladatelem polsko-českého internetového časopisu Bohema

www.bohema.terramail.pl

Kromě toho nám spousta autorů z vlastní iniciativy posílá svoje texty.

A co? Publikujete je potom?

Hodně textů publikujeme. Některé však odmítáme. Výběr je nutný. V současnosti je naším největším problémem to, že nestíháme překládat do polštiny nebo do češtiny všechny autory, které bychom chtěli představit. Je nás pár, Bohemu bereme jako svého koníčka a vášeň, ale každý z nás má samozřejmě jinou práci. Proto znamená příprava každého nového čísla Bohemy velké vytížení a někdy i pár neprospaných nocí. Ale samozřejmě bychom to nedělali, kdybychom to neměli rádi. Nakonec děláme něco nového, neopakovatelného, něco, co se trochu liší od jiných internetových i papírových časopisů. A to nás povzbuzuje.

Jako redaktor takového časopisu máte již své vlastní pohled na současnou českou a polskou literaturu. Čím se od sebe liší a v čem si jsou podobné?

Jistě existuje spousta podobností. Zvláště když jde o mladé autory. Píší o svém světě,

o současných problémech – o tom, jak se baví, milují, podvádějí, čeho se bojí atd.

Výrazný je trend hledat novou formu, psát jednoduchým jazykem, blízkým k mluvenému. V Polsku vzbudila nedávno velkou euforii Dorota Masłowska, která napsala román o subkultuře tzv. „dresářů“ (takových bohatých macho v šustácích - pozn.překl.). Víím, že v Čechách je populárním autorem Jarek Rudiš, jehož Nebe pod Berlínem nyní překládám do polštiny a musím říct, že mám například spoustu problémů s obecnou češtinou, kterou mluví hrdinové té knížky. V polštině není tak výrazná hranice mezi psaným a mluveným jazykem, proto se dá těžko psát, jak vy říkáte „nespisovně“.

Kdybychom se chtěli ponořit hlouběji do tématu rozdílů mezi českou a polskou literaturou, dala by se jich najít také spousta. Jsou výsledkem rozdílů v mentalitě, kultuře, smyslu pro humor nebo stylu života. Pamatuji se, jakým zaskočením pro mě bylo to, že Hrabal je mnohem víc kultovním autorem v Polsku než v Čechách. Pro Čechy jsou ty hospodské rozhovory, ten pramen pivních asociací, vzpomínek a líčení každo-

denností, část jejich života. Pro Poláky byl Hrabal objevem. U nás po mnoho let v literatuře dominovala témata strašně vážná, dramatická, často až patetická. Ale už nějakou dobu polská literatura „normální“, směřuje svoji pozornost ke každodenním záležitostem, konkrétním, nejednou až přízemním.

Míjí rok od chvíle založení Bohemy. Máte na kontě čtyři čísla. Co si přejete do budoucna?

Především vytrvalost a nové spolupracovníky. Jak jsem už říkal, nestěžujeme si na nedostatek textů, ale hodilo by se nám více lidí, kteří by se mohli věnovat překládům z polštiny do češtiny a naopak. Vedení dvoujazyčného časopisu je dvojí práce. S radostí se o ni podělíme. Kromě toho by se redakci hodily noví lidé s čerstvými silami a nápady.

Připravil
Martin Belásek,
přeložila
Jana Kepska

Postupně se však moje netrpělivost změnila ve vzteklost. Pasažéři, kteří nastupovali čím dál méně, se stávali čím dál víc lhostejní a mimo jejich fyzické přítomnosti na mě začala doléhat samota.

Bohema Orland Bukowski Splášený taxík

– Volný?

– Volný, nastupte si...

Nasednul jsem do taxíku. Zavřel jsem dveře, pohodlně jsem se usadil na sedačce.

– Můžeme jet? – zeptal se řidič. Kývnul jsem. Auto se rozjelo. Okamžitě jsem pocítil ohromnou únavu a ponořil jsem se do hlubokého snu...

Vzbudil jsem se v tunelu. Asi. Byla tma jako v pytli a nějak divně tam šumělo. Několik okamžiků a auto vyjelo na denní světlo. Přimhouřil jsem oči. Jas byl oslepující a můj zrak začal správně fungovat teprve po několika minutách. Rozhlédl jsem se po voze. No jo, obyčejný taxík, nic zvláštního. Taxikář řídil mlčky. A já jsem si ani za nic nemohl vzpomenout, jak jsem se vzal v autě a jaký je cíl méj cesty.

Obrátil jsem se na šoféra. Zabrblal něco nesrozumitelného a gestem naznačil, abych mlčel. Takže jsme dál jeli v tichosti...

Za okny auta se okolí měnilo jako v kaleidoskopu. Přicházely po sobě roční období, krajiny, počasí. Každou chvíli se taxík zastavoval a sbíral po cestě náhodné pasažéry. Všichni byli sebou velmi zaujatí a výjimečně málo ochotní navazovat jakoukoli řeč. Vystupovali v nejméně očekávaných chvílích, bez rozloučení. Sem tam jsme naráželi na silniční kontrolu. Poli-

cisté, jak se zdálo, kontrolovali spíš můj vzhled než technický stav vozidla. Pozorně si mě prohlíželi, vyměnili pár formálních slov s řidičem, načež povolili další jízdu.

Nakonec se mi cesta začala zdát zdlouhavá. Stále častěji jsem klimbal, ztratil jsem časovou orientaci. Dal jsem řidiči najevo, že jsem už trochu netrpělivý.

– Ještě ne, ještě jsme tam nedojeli – odpověděl se záhadným výrazem ve tváři.

Postupně se však moje netrpělivost změnila ve vzteklost. Pasažéři, kteří nastupovali čím dál méně, se stávali čím dál víc lhostejní a mimo jejich fyzické přítomnosti na mě začala doléhat samota. Nejhorší však byl všudypřítomný pocit nejistoty, který mě neopouštěl ani na chvíli během celé cesty. Kam jedu? Odkud jedu? Kdo jsou ti lidé? Co se děje za okny taxíku? ... V určitém momentě jsem chytil za ruční brzdu a zatáhl ze všech sil. Motor pronikavě zaskřípěl, auto se zastavilo uprostřed silnice. Řidič se na mě podíval s lítostí.

– Copak se to nikdy nenaučí? – zabrblal pod nosem. Obrátil se ke mně a sdělil: – Prosím, neztrácejte trpělivost. Už je to opravdu nedaleko...

Opravdu, za chvíli se auto zastavilo na poušti. Bylo ticho a klid.

– No a jak se Vám líbila cesta? – zeptal se taxikář.

Nevěděl jsem, co odpovědět. V podstatě jsem neviděl po cestě nic zvlášť zajímavého, nenavázal zajímavé známosti, cesta jako cesta.

– Víte – začal jsem s odpovědí – zhruba vzato, proč ne, ačkoli vlastně... Bylo to dost nudné, lidé takoví nijací, krajina monotónní...

– Většina pasažérů říká to samé – odvětil řidič s pokývnutím jako gestem dobrodušného porozumění. – No, možná někdy jindy budete mít víc štěstí...

– A kolik jsem dlužen? – zeptal jsem se nejistě.

– Ach, to je maličkost. V rámci platby si vezmu jen Vaši duši...

Byl jsem rád, zvlášť proto, že jsem u sebe neměl žádné peníze. Vyrovnal jsem se s taxikářem, poděkoval mu za společně strávený čas, vystoupil z auta a umřel.

Orland Bukowski – nar. 1974, absolvent Filozofické fakulty a Centra latinskoamerických studií Varšavské univerzity. V současnosti doktorand společenských věd na Polské akademii věd. Píše práci o ideji vlivu umění na evoluci společenských forem v polském modernismu. Zastávce široce pojaté, nekomerční umělecké tvorby.

Z polského originálu přeložila
Jana Kępska

Internetová
pornografie
knižně nejspíš nevyjde.

Dobrá adresa ano

**První
výbor
textů
z Dobré
adresy**

Za neuvěřitelných

95,- Kč

dostanete spoustu
mnohem lepší četby,
než je tenhle
slabomyslný inzerát!

Objednejte si to nejlepší z Dobré adresy v exkluzivním výboru! Rozhovory s předními básníky, reportáže z nejvyšších literárních kruhů, břitká satira vedle drastických osobních zpovědí! Čtyři roky nejznámějšího internetového měsíčníku v jediném svazku!

Cena za jeden kus jen 95,- Kč + poštovné od 15,- Kč. Objednávejte po jednom i hromadně! Adresa: *Dobrá adresa, Na Plzeňce 1, 150 00 Praha 5*, e-mail: dobraadresa@firstnet.cz

URL: <http://www.dobraadresa.cz>
E-mail: dobraadresa@firstnet.cz

O internetové pornografii píšeme taky!

První výbor textů z Dobré adresy objednávám v počtu ks. Podpis

OBJEDNÁVKA

Adresa, kam má být výbor zaslán:

..... E-mail*:

Způsob platby:

- ☐ Dobírkou: 95 Kč/kus + 30 Kč poštovné
- ☐ Převodem (z účtu, složenkou), hotovostí na přepážce ČSOB na náš účet: 95 Kč/kus + 15 Kč poštovné. Naše číslo účtu je 216093103/0300. (Variabilní symbol*)
- ☐ Fakturou - na náš účet: 95 Kč/kus + 20 Kč poštovné. Zašleme vám výzvu k uhrazení částky.

*V případě platby převodem: variabilní symbol, který použijete při převodu a podle kterého vás poznáme, vám bud' zašleme e-mailem, nebo si ho určíte (maximálně 10místný a pokud možno unikátní - telefonní číslo, rodné číslo).

LITERATURISTICKÝ PRŮVODCE ŠTĚPÁNA KUČERY

A pak se zamilujete

Barbora Vaníčková (1985) je blondýnka.

Brázdí přehlídková mola coby modelka agentury D4 a na jedné soutěži Miss ji políbil Leoš Mareš. Navzdory tomu píše

Bára velice osobité fejetony
a spolupracuje hned s dvěma
regionálními deníky – Milevskými novinami
a Píseckými listy. Když právě nechodí po
molu, chodí do milevského gymnázia a po
maturitě chce zkusit žurnalistiku na vysoké
škole.

Protože jsou její podčárníky poměrně
krátké, doplním výjimečně Průvodce
textem vlastním – je to vánoční interview,
můj pokus o kus poctivé novinařiny.

Za poslední tři, čtyři roky zaznamenaly naše země nenadálý převrat. Na trhu se objevil pro nás zcela nový technický vynález – mobilní telefon. Moje kamarádka se v tu dobu marně snažila vysvětlit své babičce, že vzkaz nemůže napsat na papírek a ten pak strčit do otvoru na nabíječku. Svěrázná stařenka jí svou pravdu dokazovala tak dlouho, dokud již zmíněným papírkem již zmíněný otvor neucpala tak dokonale, že byl nakonec telefon odvezen k opraváři a kamarádka k psychoanalytíkovi.

Dnes už má babička Nokii 3310 a přemýšlí o zakoupení telefonu s funkcí MMS. Mobily se rozšířily rychlostí blesku a přes SMS zprávy se domlouvá snad úplně všechno, odbývají se jimi gratulace, podnikatelé si sjednávají schůzky, gangy plánují nelegální akce a drbny (což je, dle mého názoru, to nejhorší) dokáží šířit klepy rychlostí světla.

Textovky si však oblíbili hlavně zamilovaní. No není to báječné stisknout pár tlačítek a za chvíli mít odpověď od svého „miláčka“ zpátky? Je to báječné, je to skvělé, je to vážně úžasné, dokud to „miláčka“ neo-mrzí...

B A R B O R A V A N I Č K O V Á

Petr – Prijate zprávy 9:

20.01 Ahoj milacku, uz me nebavi stale jen cekat, az mi napises, sbohem navzdy Tva Andula.

20.06 Kdybys mel ale pocit, ze beze me nemuzes zit, byla bych mozna ochotna obetovat ti jeste tyden.

20.58 Zabilo by te, kdybys aspon odepsal?

21.13 Milacku, omlouvam se, byl to jen hloupý zert, uz to nikdy neudelam. Vim, ze jsi vztizen a cekam na tebe prece rada.

21.45 Ahoj drahousku, Tereza mi sebrala telefon a posila ti jakesi trapne zpravy, nevsemej si jich!

22.20 Milujes me vubec jeste? Ja tebe z celého srdce, ale musis si uvedomit, ze Frantisek mi venuje daleko vice pece nez ty (vcerejsi hovor trval 3 min. a 48 vterin!!!)

22.36 Drahý, nemylis si doufam, ze bych pred tebou dala prednost Frantiskovi? Vzdyt silha a vubec neumi libat jako ty!

22.37 To vim od Terezy, ja bych se s Frantiskem nikdy nelibala, me srdce bije jen pro tebe. Moc mi schazis.

23.03 Milacku, uz me nebavi stále jen cekat, az mi napises, sbohem navzdy Tva Andula.

Andula – Prijate zprávy 1:

01.00 Za odeslani 9 Go SMS odceteno Kc 27,90.

Byl první máj, byl lásky čas

Byl pozdní večer – první máj – večerní máj – byl lásky čas. Hrdliččin zval ku lásce hlas... ale – něco se stalo. Ten příběh je velké tajemství a já bych vám jej vůbec neměla vyprávět. Leda když slíbíte, že se o něm nikdy nezmíníte. Slibujete? Dobře, bylo to asi takhle: Tmou šli spolu dva – ona a on.

Šli spolu, drželi se za ruce a hledali rozkvetlou třešň. Ona ztratila světřík a třela si dlaněmi holá ramena, on ztratil hlavu a třel jí dlaněmi prokřehlé dlaně. Byl přesvědčen, že našel druhou polovinu svého já. Našel ji na prvního máje, to přece muselo něco znamenat.

Je to jedinečná příležitost, každá chce na prvního máje políbit pod rozkvetlou třešní, na to ji dostanu.

„To je nějaký znamení, ne? Se potkáme prvního máje, jako je to v té knížce od Máchy. Nevíš? No v té, Hynku, Viléme, Jarmilo! Jo, ty seš teprve v prváku, tak to budete brát příští rok. No, ale víš, že když ti dneska nikdo nedá pusku pod rozkvetlou třešní, tak uschneš?“ Upřel na ni oči plné očekávání. „Ale di, já používám Dove, co hydratuje pokožku.“

No tak s tebou to nebude lehký, holka.

„Ale to je něco jinýho, na to ti mejdlo nepomůže.“ Na slečně s opravdu půvabnou pokožkou se objevily příznaky panického zděšení: „Fakt jo? Tak jdeme hledat ten strom. Co jsi říkal, že je to za strom?“

Tak biologka ani literátka to asi nebude, určitě bude mít jiný přednosti.

„Třešň, tak pojď.“ Myšlenka dobrá, realizace obtížná... kde vzít rozkvetlou třešň? A tak se ty bludné duše pustily do boje s přírodou. Ona kňourala, že je jí zima a že jí dřou boty. On nadával, že pořád kňourá a že rychlost její chůze ani zdaleka neodpovídá tělovýchovným tabulkám.

Mohl bych si s ní trochu pokecat, ať se soustředí na něco jinýho, než na ty zatracený škorpály.

„A co ty bys vůbec chtěla dělat po škole?“

Ať vidí, že mě zajímá.

„Tyjo, já mám plánu, otec mi koupí nějaký byt v Praze, von dost maká, tak má docela prachy. No a tam už je to jiný než tady v tý... dyť to znáš, ne. Kina a dýzy a bary, bude to prostě bomba. Není to třešň?“

Ježiši, tak to jsem se asi blbě zeptal.

„Ne, to je bříza. Ale já myslel, co budeš dělat, čím se budeš živit.“ V děvčeti zatrnulo, chvíli přemýšlela, jestli jí její společník neposlouchal nebo je jeho inteligence tak nízká. „No jak, dělat? Sem ti jasně řekla, že otec má velký prachy! Není támleto třešň?“

LITERATURISTICKÝ
PRŮVODCE
ŠTĚPÁNA KUČERYBARBORA
VANÍČKOVÁ

Aha, tak o tebe se stará tatíček.

„Ne, to je lípa. Náš národní strom přece.“ „Jak jako národní? Prosimtě jak může být strom národní? Hele, ale támleto je určitě ta třešeň.“

Ježiši, tak to jsem si asi blbě vybral.

„Ne, to je smrk!“, prohlásil, ačkoliv to tentokrát už skutečně byla tak dlouho a pracně hledaná rekvizita pro dokonalý májový večer, otočil svou slečnu a dovedl ji zpátky ke stolu, kde už ji vyhlížel její vlivný otec. Tam ji s úsměvem posadil vedle něho a poděkoval za milou společnost. „No počkej, snad si nemyslíš, že kvůli tobě teď vyschnu?“ rozkřikla se pobouřeně a on jenom odvětil: „Neboj se, máš přece Dove!“

Ona ztratila světřík
a třela si dlaněmi holá
ramena, on ztratil hlavu
a třel jí dlaněmi
prokřehlá dlaně. Byl
přesvědčen, že našel
druhou polovinu svého
já. Našel ji na prvního
máje, to přece muselo
něco znamenat.

Telenovela

Nevím jak vy, milí čtenáři, ale já znám jen velice málo lidí, kteří by se dobrovolně přiznali ke sledování telenovel. Je záhadou, proč právě tento žánr pokládáme za tak choulostivý, že se k němu jen málokdo z nás přizná. Dala jsem si za úkol tuto záhadu objasnit a chci se s vámi podělit o výsledek svého pátrání.

Původem všeho bude možná již sám název. Rozložíme-li jej, vzniknou nám dva pojmy, tele a novela. Novela je podle učení pánů definována jako: „Drobný prozaický útvar zakončený výraznou pointou.“ Na tom dle mého názoru není nic, zač bychom se měli stydět, snad jen, že v případě telenovel se výrazná pointa rozkládá zhruba do stopadesáti až šestiset dílů. To má však své nesporné výhody. Například, vynecháte-li z nějakých důvodů třeba i měsíc sledování vašeho oblíbeného pořadu, zjistíte, že myšlenka, která byla nakousnuta v posledním díle, se po dobu vaší absence ještě nestačila rozvinout. A tele? Tomu je, přízně si to, absolutně ukradené, která z krásek je právě „Zamilovaná“, svým vystupováním jej do zajista neoslňuje „Báječní a bohatí“ a už vůbec ne nějaká „Ošklivka Betty“.

Dost však k teleti a dost k teorii, daleko důležitější jsou fakta. Nikdo totiž nemůže popřít fakt, že v hodinu, kdy začínal příběh slepé krásky, který se na našich obrazovkách objevil jako první, přestaly na vsích vrčet pily, traktory zůstaly na poli uprostřed brázdy a na návsi nebylo vidět živé duše. Den co den seděla tehdy celá rodina u televize a s napětím sledovala Esmeraldin do-

jemný osud. Dnes, když máme program narušovaný telenovelami, začali jsme nad nimi ohrožovat nos, ačkoli hodnota zůstává i nadále stejná – tedy žádná. Můžete si však být naprosto jisti, že nadhodíte-li mezi řečí nějaký název, sdělí vám většina vašich známých nejprve, že je to „úplně blbý“, vzápětí však odrecituje hlavní postavy a zeptá se, zda jste neviděli poslední díl, který včera náhodou zahlédl, když si chtěl pustit nějaký dokument o líhnutí hmyzu. Máme zkrátka nějaké zábrany, které nám nikdy nedovolí přiznat pravdu a není se čemu divit, vždyť všechny ty telenovely jsou „úplně blbý“... (Neviděli jste včera Ošklivku?)

Například, vynecháte-li
z nějakých důvodů
třeba i měsíc sledování
vašeho oblíbeného
pořadu, zjistíte, že
myšlenka, která byla
nakousnuta
v posledním díle, se
po dobu vaší absence
ještě nestačila
rozvinout.

Adventní rozhovor s Bohem o Vánocích a malování obrazů

inspirováno knihou
C. S. Lewise
K jádru křesťanství

V noci se mi zdálo, že jsem dělal interview s Bohem. Připadal mi podrážděný a trochu unavený a říkal jsem si v tom snu, jestli Vánoce nejsou dobrým okamžikem pro to, začít se s ním pomalu usmiřovat.

Pozdravpámbů.

Dobrý den.

Věřil byste, že přesně takhle jsem si vás představoval?

Samozřejmě. Každému se zjevím tak, jak si mě sám představuje. Zhruba v tuhle chvíli mě například jeden Peruánec zahlédl jako lamu se zlatými kopýtky.

Jak to stíháte, být na víc místech najednou?

Stvořil jsem prostor i čas a stojím tedy mimo ně, stejně jako každý malíř stojí mimo svůj obraz. Chápeš?

Moc ne, ale to s tím malířem se mi líbí... Nemyslíte, že jste do toho svého obrazu použil trochu moc černé?

Ach jo, za chvíli mi začneš vyčítat Hitlera...

No, nezapírám, že mě to napadlo.

V různých dobách a podobách jsem se zjevil přibližně miliardě lidí a nikdo z nich mi nezapomněl vynadat, že nechávám svět trpět!

Takže...

... takže žasnu, kde berete tu drzost mě soudit. Já mám soudit vás, sakra!! Stvořil jsem Vesmír, život, stvořil jsem Hitlera a konec konců i toho šaška Nietzscheho, co mi přál smrt. Všechna lidská

moudrost je proti mě míň než plivanec v moři. A jestli mi chceš být soudcem, je to, jakobys chtěl to moře vysušit fénem na vlasy.

Nechci být váš soudce, chraň Bůh, chtěl bych jenom... jestli to můžete nějak vysvětlit...

No dobře. Ale naposled. Dal jsem vám všem do vínku dvě věci – morální zákon, svědomí, abyste věděli, co je a co není správné, a taky svobodnou vůli. Že svoji svobodnou vůli využíváte k porušování morálního zákona, to je chyba vaše, ne moje. Teď se s vámi nebudu rozčilovat, vyříkáme si to až u posledního soudu.

A proč jste nám dával tu svobodnou vůli, když bez ní by bylo líp?

To snad nemyslíš vážně. I k pochopení života přece potřebuješ smrt. Kdybych vám sebral svobodnou vůli, zmizelo by ze světa zlo a neštěstí, ale logicky i dobro a štěstí. Nemohli byste se radovat ani milovat! Ale pojďme se bavit o něčem jiném. Teologie mě přestala bavit už v době, kdy jste ještě lezli po stromech.

Těšíte se na Vánoce?

(zjihle) No to víte, že jo. Kluk má narozeniny a půlka světa mu dělá narozeninový večírek. To by přece udělalo radost každému tátovi.

Myslím, že poslední dobou už není tématem Vánoc zrození Ježíše Krista. Z Vánoc se stávají svátky konzumu.

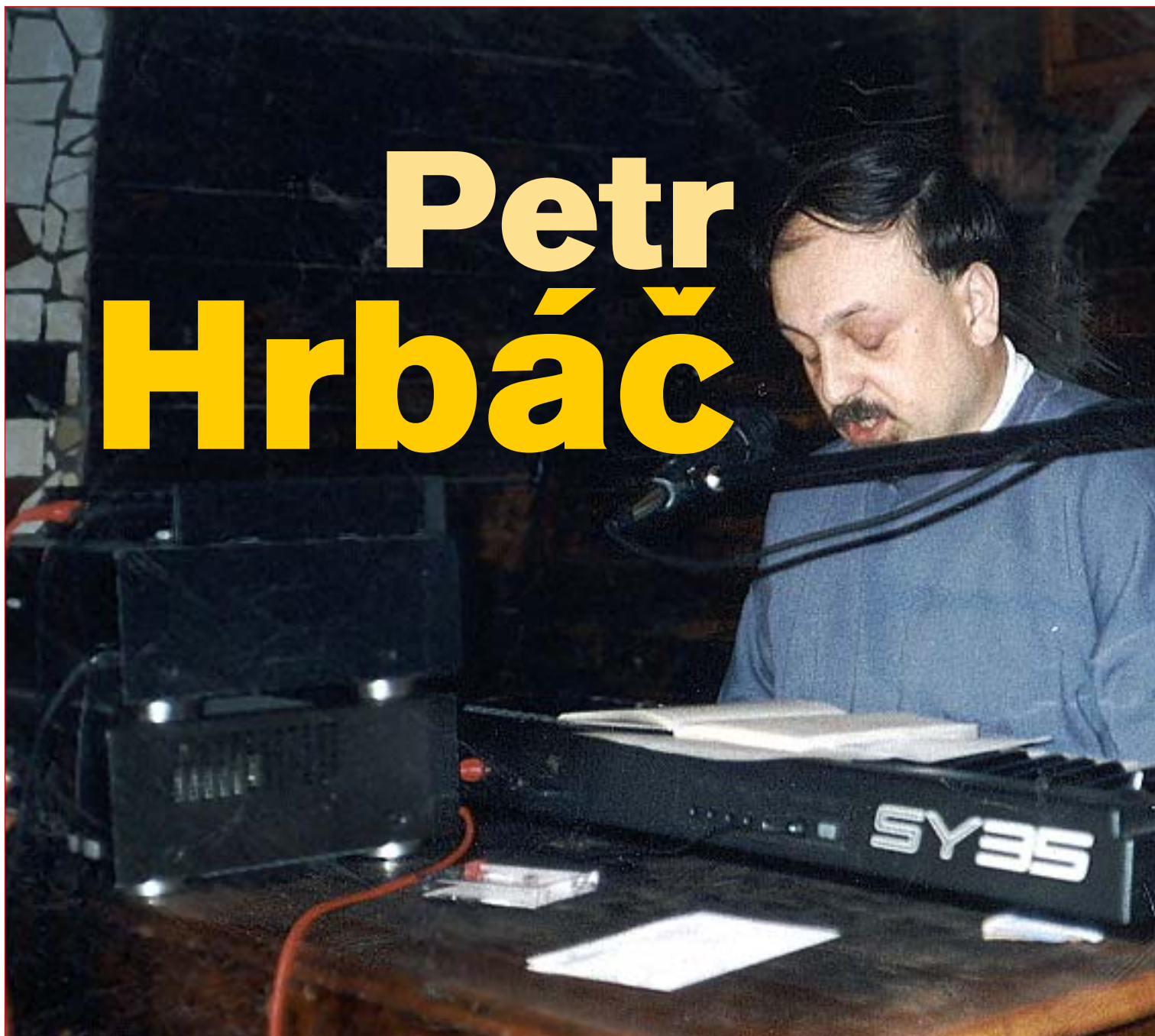
No samozřejmě, ale plytký konzum je jenom logické vyústění toho, jak po staletí žijete. Byl bych pokrytec, kdybych se na vás zlobil kvůli Vánocům.

Čekal jsem, že se mnohem ostřeji postavíte proti hromadění hmotných statků.

V zásadě nemám nic proti hmotě. Vymyslel jsem ji.

12/2002

Petr Hrbáč

Bibliografie

- 1994 Via borealis, TVARy
1996 Studna potopeného srdce, Petrov
1997 Kalhotový pahýl, Petrov
1998 Podzemní hvězda, Petrov
2000 Jeden den stárnutí, Petrov
2002 Špička, Petrov

Nedávno jste vydal novou sbírku básní. Přesto se poslední dobou občas objevují povídky, jejichž autorem jste také. Znamená to už u jiných tolikrát proběhnuvší útěk od poezie k próze? Co je na próze jiné než na poezii?

Nevidím rozdíl mezi prózou a poezií, co se týče jejich potřebnosti či vhodnosti pro autora mého založení. Jistěže do určité míry platí, že poezie je vysoká a próza přízemní, ale jsou to pořád jenom slova, se kterými se může stát cokoliv. Taky existuje něco jako čas, posun a tak podobně. Nemusí to být nutně přímka, úsečka atd. Však to zná-

te ze školy. Krom toho jsem vždy střídavě vydával poezii a prózu, stačí se podívat na mou dosavadní bibliografii. Nejde tedy o poslední dobu.

Nachytl jste mě na švestkách, dělám rozhovory, aniž bych měl načteno. Ale stejně to pro vás vážně není žádný rozdíl psát vázaně a nevázaně? Proč to tedy občas sekáte do veršů? Aby to vypadalo líp na stránce?

Proč ne? Ale to samozřejmě není hlavní důvod, to bych se raději na stará kolena pokoušel naučit malovat či kreslit a tu stránku bych si pokryl nějakým obrázkem. Rýmovaná básnička má větší spád, víc se podobá písničce, je hudebnější. Může být taky bezobsažnější, protože stačí, když se slova rýmují, je to stravitelné po rytmické stránce, ale to už je na každém rýmotvorci, s čím se spo-

Narodil se 11. října 1958 v Brně, kde také vystudoval lékařskou fakultu. Atestoval z pediatrie v Hradci Králové v roce 1986. V roce 1994 v edici TVARy publikoval provizorní básnický soubor *Via borealis*. Od této doby také s časopisem TVAR soustavně spolupracuje. Vydal dvě knihy poezie a dvě knihy povídek v nakladatelství Petrov. Skládá a improvizuje (klavír, syntezátory). Příležitostně prezentuje tuto svou tvorbu v brněnském klubu Skleněná louka. Kromě publicistické tvorby pro TVAR napsal a přednesl také několik příspěvků na básnických setkáních v Bítově: *Básníci jako zajatci normálnosti* (Bítov 1998), *Arktis a Stmívání* (Bítov 1999) a *Vylitá konev* (Bítov 2000). Mimo TVAR publikoval především v některých básnických sbornících a v literárním časopise *Weles*, napsal také několik příspěvků pro kulturní revui NEON.

Nedělní stroje času

Opakování!

Opakovat!

Budeme opakovat.

Neškleb se, zase je neděle,
musíme opakovat,
slunce ještě prožralo mlžnou clonu,
která před hodinou brýle
učila šedému zákalu,
mnohaměsíčnímu,
zlomený zobák pěvcův divně ržál
a děsil sám sebe hltanovou kuší
vystřelující vřící zvuky
zapomenutého slova.

Ropucha vypravuje

Sbalit uši. (Tiše)

Pohřbít sny. (Moruše)

Kvákat bubliny v kořání.

Uviděl jsem potok
šplíchat vlakové průvodčí
na šedá nebesa.

Došlo k nečekanému úniku
posvátné barvy,
ale netrvalo to až do smrti.

Ropucho, sedíš,
jsi píseň a zestárlý cit.

Petr
Hrbáč

kojí. Řekl bych že dobře zřymovaná báseň – netvrdím, že to objektivně umím – se podobá více replikátoru. Protože jsem víc biolog než humanitně vzdělaná osoba, použil jsem právě příklad z biologie. Jak známo, replikátor je něco, co provádí replikaci, tedy výrobu kopií z nějakého vzoru, mustru. Nejznámější replikátor v živých organismech je DNA, věří se taky na neživé způsoby replikace, nejspíš jste už taky slyšel o mémech.

Rýmovaný možná vůbec vázaný text se jaksi líp replikuje, líp zapamatuje, snadněji se může stát mémem. Aspoň si to myslím. Nebudu se pouštět do podrobností, ale něco na ten způsob je v přitažlivosti vázaného nebo rýmovaného básnění. Upozorňuji ale, že jsem teď mluvil obecně. Ne o tom, jak na mě působí rýmy Seiferta versus Nezvala, Holana versus Holuba (rozuměj Norberta).

Když čtu vaše texty, připadají mi smyslové. Ba dokonce zaujaté jedním konkrétním smyslem, čichem. Pletu se, nebo je pro vás to, co se dá ucítit nosem, důležité jinak než to ostatní?

Čich prý je nejstarším smyslem. Kromě hmatu, ale těžko říct. Samotná etymologie a význam slova smysl je v češtině spleť. Nos v tom nehraje nejdůležitější roli. Spíš mozek. Jako pro většinu lidí je pro mě nejdůležitější zrak, ale sluch a někdy i čich aktivují speciální složky mé paměti. Proto je pro mě tak důležitá hudba. Ačkoliv jsem alergik, zabývám se botanikou a někdy neodolám a čichám k rostlinám i dosti agresivním jako třeba k ambrosii a pak štiplavě kýchám. Ambrosie je mimochodem zavlčená rostlina podobná pelyňku, nemluví tady o tom, co požívali řečtí bohové na Olympu. Náš kocour zase miluje zpocené prádlo a smradlavé ponožky. Má lepší čich než člověk a umí si vychutnat různé vůně, které jsou pro nás anonymně zamíchány v pouhém jednolitém pachu. Ale samozřejmě i zrak má různé úrovně. Normální člověk nevidí v přírodě nic než zeleň a jakési

trávy, botanik tam vidí spoustu rostlin a rostlinek. A běžný botanik má zase všechny ostružiníky za stejné, kdežto já vidím v jedné houštině až pět druhů. Tedy když jsem ve formě a ta houština není moc propletená. Myslím ale, že všechny smysly jsou pro mě důležité, že je víc než průměrný člověk od narození mám zvichřené, když se to týká i čichu, pak je to pouze nápadnější než u ostatních smyslů, snad je čich v naší kultuře pokládán za něco vulgárnějšího než zrak a sluch.

To musí být docela těžké mít ostřejší smysly než ostatní. Zvlášť když jim to chcete popsat. Ukázat pět ostružiníků někomu, kdo vidí jenom křoví, je jako popisovat barvy slepci. Nepřipadá vám to někdy marné?

Ne. Stačí, že to baví mě a že se najdou botanici, které to zajímá taky. A našli se i v minulosti a zůstala po nich obsáhlá literatura. Krom toho netvrdím, že mám ostřejší smysly než průměrné individuum, nýbrž zvichřené, zjitřené, jejich fungování nějak posunuté. To je rozdíl. Ale ano, myslím jste to zřejmě na ty ostružiny, tam platí, že mi nevadí, že se tím zabývají a rezonují pouze specialisté.

Pokud ovšem připustím, že zvláštnosti mé poetiky mají co do činění s posunutým vnímáním, může to představovat hendikep, nikdy pak asi nebudu tak čteným básníkem jako nejmenovaný laciný kejklíř, který zakládá svůj úspěch na pseudodekadentní nadsázce včetně vzhledu funebráka, anebo naopak někdo kdo má dar trefovat se do vkusu co největšího počtu lidí, ale to už je věc jiná. Kvůli tomu se předělávat nebudu

Je básník výjimečný proti ostatním lidem? Pokud ano, pak v čem?

Konfrontačně vystavená otázka. Na to se dá odpovědět, že básník je mnohem lepší i mnohem blbější než tzv. ostatní lidi. Asi je vnímavější, postiženější, potřebuje se ujišťovat o jakýchkoli jistotách, ale jistě ne

Okraje

Zpomalení říká, že je po ránu škaredě.
 Zatáhla se obloha a rychlost nosu, zadku, žaludku a kanálových hodin
 klesla. Přes noc šíleně topila, vařila ošklivé marnosti,
 které nepřijdou do ráje,
 nepustí je tam pro bezhlavost,
 i když se jednou ukáže výhodná,
 třeba i v hospodě u starého kulečníku.
 Vyjdu na ulici málo známého města a budu chtít křičet:
 „Nejste hudebníci! Jste požírači šípků a zvoní vám
 umíráčková lžička, neboť jste promarnili den!“
 Najednou budu bydlet v probouzení neznámého člověka,
 s ním budu bydlet,
 a on pozná, že jsem jeho nuda,
 že jsem jeho zbytek předvčerejší večere,
 že jsem jeho skok do neznáma,
 dřevěná želvička,
 vrznutí dveří,
 vyschlý mozkový plást,
 natolik obyčejný,
 že strašně šeptá.
 Ohlédnout se neprospívá krku.
 A tak polkla tma,
 kterou jsme si dostatečně nevychutnali.

Jeho texty a hudba se od roku 1994 objevují v literárních pořadech rozhlasové stanice Vltava, pro kterou v témže roce napsal trojdílnou montáž z textů českých i zahraničních autorů nazvanou Stránky z deníků. (Autorem čtvrtého dílu je Norbert Holub.) Velký význam přikládá ve svém životě botanice, zajímá se o všechny plané rostliny, nejvíce pozornosti věnuje rodu Ostružiník (Rubus). Protože žije v Brně, chodí a chodí hlavně po jeho okolí.

medailon převzat z internetových stránek nakladatelství

Petrov

www.ipetrov.cz

„Lunární vlny, krabaté polnosti“

Jeden kyselý přítel, snad zabydlený ve mně,
 vysvětloval před svítáním,
 proč se oplocují staré kosti.
 Ještě nerozkvetl bytel, jaro odeznělo temně,
 strávil jsem ho dutým řvaním,
 smutným, nehlučným
 a zarůstavým dosti!

Podle jistých lidí život neustále pokračuje,
 mám se snažit přijmout, co je právě nezbytné.

Málokdy se stydím, ohledávám příběh zkraje,
 vytahuji nohu z díry,
 čemuž člověk časem uvykne.

Strachy plodí chyby, zvířata jsme slabá,
 náš stud na strunách nám tyká: Přehmate!
 V noci hudba vidí, jak si slepá mává
 láska v živém zrcadle
 pro nahaté.

dogmaticky, pak by byl politikem nebo papězem. Určitě se dost podobá duševně nemocným lidem, ale na rozdíl od nich je ještě navenek schopen normálního, všedního života.

Líbí se mi, že existenci básníka nepodmiňujete existencí básní. Dovedete si ještě představit, že byste vůbec nepsal?

Představit si to dovedu. Ale zatím to není představa příliš naléhavá. Na to mě příliš baví hrát si se slovy, psát si jen tak pro sebe, stejně jako mě baví dělat to se zvuky a s tóny. Jsem od malička osoba velice hravá.

V čem je Petr Hrbáč jiný než ostatní lidé? Co ho dělá (pro něj samotného) Petrem Hrbáčem? A co chce jako básník říkat takového, že to ostatní ještě neřekli nebo říkali málo?

Ale, ale: to samé, ale jinak. Na to má právo. Znáte to, žádný člověk není stejný jako ostatní, ale v čem je odlišný, posoudí lépe ti druzí, ne on sám. A chce-li psát, ať píše, ne? Když mu to vydají. A když ne, bude si zase psát do šuplíku.

Publikovat pro vás není důležité? Odlišnost člověka určitě posuzují lépe druzí, ale on o ní má přeci jenom většinou taky nějakou představu. A ta může být zajímavá. Nerad o sobě mluvíte?

Je pro mne důležité publikovat. Jinak bych se nesnažil po listopadu 1989, když už jsem měl na prvotinu relativně pokročilý věk, o nic. Mluví o sobě možná rád, možná nerad, jak kdy. Určitě mám míň sebedůvěry, než by se z mého chování mnohdy mohlo zdát, ale za to se nestydím, protože vím, že mne to zlidštuje. Hluboce pochybovat o sobě samém je správné, byť někdy značně nepříjemné. Jsem temperamentní, ale ne sebejistý. Co se týče odlišnosti od ostatních, jistě jsem bisexuální, infantilní. Z toho můžou pramenit četné obtíže a taky pramení. Jsem přecitlivělý egoista se sklonem k velké dravosti a zároveň asi i blbos-

ti, jsem zrovna tak schopen maniakální radosti jako depresivní apatie. Dlouho jsem to cítil tak, že jsem nikdy neměl vyrůst, dospět, protože je krásné být pořád chlapcem, to teď mluví jako Foglar, že, ale proč ne. A kdyby ten chlapec mohl taky být poněkud holka, ještě líp! Ale stále více se blíží doba, kdy budu moci být jen dědkem, který se rozmýšlí, jestli chce být rovněž bábou. Mám rád Japonce a kočkovité šelmy, ale taky mám rád nečinné, dlouhou dobu trvající snění. Nemám moc rád stonožky a pavouky a některé zakrslé básníky postižené stařec-kou demencí a neodůvodněným sebevědomím, kteří se tak podobají vypelichanému paviánímu samci chvíli předtím, než je zadáven levhartem.

Tak to už by snad stačilo.

Existuje něco, čemu se Petr Hrbáč nesměje, zatímco svět kolem ano?

Blbosti. Blbost je agresivní parazit. Není nevinná. Ale horší jsou vlivní lidé, kteří podporují působení blbosti, protože bystře cítí, že jim jde na ruku. Blbost není nesmysl, nýbrž dělník logiky. Tím je nebezpečná.

Blbost je abstraktní nepřítel. Každý si pod ní představí, co je mu libo. Dáte mi příklady?

No dobře, nedám. Blbostí je ohrožený každý, protože to je vlastně nepřístupnost argumentům druhé strany v nějakém sporu, konfliktu, ba i pouhém názoru. Každý může svými neznalostmi riskovat, že vystupňuje svou nesprávnou argumentaci, nesprávný postoj, nesprávné chování.

Pak se může stát kdokoliv takto se angažující blbcem, nositelem mocné energie blbosti.

Já, Vy, básník XY, neliterát YX atd. Nikdo není imunní vůči blbosti, ani její nositelé, ani ti, kteří jsou blbostí druhých zasaženi a udoláváni.

Opět v tramvaji

Ráno rohlíkově zakníkalo. Oblékl jsem se a zapotácel jsem se. Všude hlučné světlo a klopýtání, také žvýkačkové mršky, nárazy mozkových rádel, drobení, plyny. Nezbyvalo než jít na tramvaj. Již zdálky jsem slyšel plechové hučení. Několik tramvají se patrně kdesi na konci kolejišť srazilo a proměnilo v bárky připravené kotvit na rezavém jezeře za městem. Takto vzniklé bárky po vodě nejezdily, pouze na ní kotvily.

Postavil jsem se na ostrůvek a čekal jsem, až se objeví jednička. Místo ní ale přijížděla pomalu od křižovatky stopadesátka. Ozdobená chmelovými věnci! Pochopil jsem, že se pojede na Vysočinu za krávy. Pokusil jsem se nastoupit, ale tlustý, vousatý řidič křičel i přes obroučky svých brýlí:

„O holi! Jedině o holi!“

Namítl jsem: „Ale já nemám žádnou hůl.“

Znechuceně mi jednu podal: „Nezdržujte.“

O holi jsem tedy nastoupil do páchnoucího vozu a opět ji vrátil řidiči, který mi půjčenou hůl doslova vytrhl z ruky a se zuřivým zazvoněním se rozjel. Rozhlédl jsem se. Všude seděli zamračení důchodci, někteří dokonce v bachratých kloboucích a s baňatými nosy. Jedno místo ale přece jen volné bylo, před chlapem, který držel na provaze fretku. To ona tramvaj tolik zasmradila? Posadil jsem se. Skla oken se stala močově žlutými a počal po nich stékat jakýsi – hm – roztok? Řidič se s pitomým úsměvem obrátil do nitra vozu: „Zazpíváme si?“

Připravil
Štefan Švec

Důchodci neartikulovaně zamručeli, snad to měl být spokojený souhlas, připadal mi trochu ponurý.

„Do fákúlní nemocnicé – !“ Zanotoval mečivě řidič. „Do fakúlnííí nemocnicé-éé!“

Důchodci rytmicky přizvukovali: „Do-do-do. Do-do-do.“

Řidič pokračoval: „Na amputacíí cukrovkové nóóhy, na ámpuťacííí cukrovkóóó-vé nohýýý!“

Důchodci: „No-no-no. No-no-no.“

Utřel jsem si pot z čela. Probůh. Nejen že jedu na černo. Už jsem to nemohl vydržet a dotázal jsem se muže s fretkou, který mi připadal málo nerudný: „Prosím vás, kam to jede?“

Muž se přívětivě ušklíbl a bílé chlupy trčící mu z boltců se pohnuly. „Vy jste myslel, že to jede do práce? To jede na Vysočinu!“

Polkl jsem, předstíraje, že jsem skutečně chtěl jet do zaměstnání. „Aha? A co mám teď dělat?“

Muž se zaradoval: „Nic! Tak budete mít neomluvenou absenci, no bóže. Stejně vypadáte už teď jako nezaměstnaný. Nejste náhodou bývalý podnikový právník?“

Neodpověděl jsem a chvíli jsem pozoroval močůvková okna. „A co na té Vysočině jako budeme dělat?“ Řekl jsem po chvíli.

Muž pohladil fretku, která se mu šikovně vyšplhala na klín tvořený pomačkanými kalhotami, uprostřed nichž se povaloval dřevěný, na červeno natřený pyj.

„Co by. Dívat se na nejhezčí krávu. Ale napřed ji musíme najít.“

Přes ta okna kupodivu bylo trochu vidět. Ne město, ale pole, což mě nepřekvapovalo, vždyť jsme jeli na Vysočinu. Udivovalo ovšem, že tu rostly podél trasy rozsochaté akáty!

Upozornil jsem na ně muže s fretkou.

Odpověděl: „Do těch akátů se vychyťal dým. Víte, chtěl jsem být muzikantem, ale mnoho jsem o tom přemýšlel, až jsem se raději stal natěračem. A pořád nevím, jestli jsem neudělal chybu. Mohl jsem být muzikantem na dvoře v kůlně. Měl bych na dvorku kůlnu s plechovkami barev a dělal bych tam muzikanta.“

Znechuceně jsem se zavrtěl: „Ale pane –“

„No ano,“ řekl, „je to moje slabá stránka a každý má nějakou slabou stránku. Tu – patu. Jak se říká.“

„Achillovu.“ Doplnil jsem.

„Jo, Achillovku!“

Řidič náhle zabrzdil, takže odstředivá síla pohnula žaludky a jinými vrostlými vaky.

„Co se stalo?“ dohadovali se chocholoušsky cestující.

„Přejeli jsme poklop od kanálu.“ Řekl řidič dunivě.

Chlápek s fretkou mi poklepal na rameno. „Teď tady nebude k hnutí.“

A skutečně, tramvaj náhle naplňovali znechucení lidé v množství odpovídajícím odpolední špičce.

Neviděl jsem, že by nastupovali, patrně se nějak protlačili střešním otvorem, větráním. Všichni byli hlavatí a v obličejích zarudlí anebo zažloutlí. Tu a tam šedofialových víček. Vůz se znovu pohnul a zápach potu i ponožek zhoustl.

„Jedu na Vysočinu!“ zařval mi do obličeje chlap, nejspíše nahluchlý, s křivým nosem a úzkými rty. „Budeme hledat nejhezčí krávu!“

Tohle už bylo vážné. Že by další nečekaná amnestie? „To vím taky!“ Řval jsem s nemensí silou. „Není tohle náhodou autobus?“

Ale byla to tramvaj.

K dovršení všeho se ze sedadla přede mnou zvedla nějaká ženská jako kuželka a ječela: „Počkat! Já budu vystupovat!“

Což trvalo dlouho. Nejprve rozrazila mohutnými boky zapšklé, nezaměstnané muže, potom přišlápla na podlahu pecnovitě rozpraskaného staříka a nakonec vletěla po hubě do příkopu s kopřivami. Řidič se unaveně vztyčil ve své kóji. „Přestupte si do další soupravy. Mám poruchu.“

Na mezi už čekal revizor. Krávy ale vidět nebylo. Když jsem vylezl z tramvaje, spatřil jsem na obzoru ohromný vepřín. A mnoho tramvajů. Všechny měly zřejmě poruchu. Nezbyvalo než si udělat v hlavě trochu pořádek.

„Jak můžete kontrolovat lidi, kteří z tramvaje vypadli ven?“ Rozčiloval jsem se.

„Mohu!“ Nedal se revizor. „Přečtete si přepravní řád, abyste byl náležitě poučen.“

„Có?“ Hulákal jsem. „Poučen? Místo do práce jedu na Vysočinu za kravami a pak je zde vepřín!“

O čem chcete koho poučovat, pane?!”

Neodpověděl. Posadil jsem se na tu mez. Za chvíli jsem se ale zvedl a šel do práce dlouho a dlouho pěšky.

Petr
Hrbáč

1:

Zase aby všechnu
smetanu Shock
(který mediální
smetanu miluje
a mlsně ji jazýčkem
vytírá do čista
dočista) neslízal
sám (mimo části
textů pěje poměrně
neurážejícím
tónem), hudbu
skládá Profesor
Výplach – a je to
hitmaker, bez
keců...

Pátek, 22. listopadu, koncert Ironického mozku, Praha 6, Slamník

Chci se nechat přesvědčit, že Vicki Shock, pro mnohé fantom české umělecké scény, ale také redaktor, no, spíše fantom redakce Dobré adresy, je aktivní i na poli hudebním. Už předtím mi věnoval cd a kazety, které jsme si doma docela oblíbili, protože v té přemíře pitomé hudby linoucí se ze všech otvorů naší planety je Shockovo hudební těleso *Ironickéj mozek* nepřehlédnuté a ve své primární úděsnosti nakonec velice roztomilé a uchu libé. Zase aby všechnu smetanu Shock (který mediální smetanu miluje a mlsně ji jazýčkem vytírá do čista dočista) neslízal sám (mimo části textů pěje poměrně neurážejícím tónem), hudbu skládá Profesor Výplach – a je to hitmaker, bez keců...

„Umělecká“ místnost hospody Na Slamníku je pomalu pražskou legendou (jak pro hudbu, tak i pro literaturu), mají tam pípu, takže nedostatek hladinek neruší umělecké dojmy. Umělci samozřejmě nedodržují čas a nezačínají v plánovaných 19:00,

ani sál není naplněn... Až osmá rozhodla, mimo dvou aktérů je na scéně ještě jedna pištkyně na flétnu, kterou není vůbec slyšet, ale je ji vidět, a to je dobře, protože ženský element dává umění tu správnou razanci. K tomu ještě živý bubeník, bez bubeníka by to nešlo, to se ví již od dob římských legií. Ale jinak hraje *IM* bez kytar, takže i když jste tam nebyli, můžete se pokusit namíchat si v hlavě ten jejich sound (klávesy, zpěv, bicí, neslyšitelná flétna, zpěvy atd.). Většinu věcí jsem znal, tak jsem si pobrukoval spokojen u svých dvou piv. Když je vystřídala skupina *Boží jezdci*, klasičtí ještěři se třema kytarama, tak jsem šel noční Stromovkou domů. Výsledek: zaznamenávám a kvituji.

Diskografie *Ironického mozku*:

kazety

- *Co se děje ve světě aneb topící se stařena* (nahráno 29. 7. až 16. 8. v Markvarticích, 19 skladeb)
- *10 za 12 čili živě z Markvartic a z Liberce* (vydáno v srpnu 1996, 14 skladeb + 2 bonusy)

cd

- *Příchod bohů aneb To jste nečekali + 13 bonusů* (červenec–srpen 1996, vydáno 2002; v nahrávce použity dialogy z filmu *Policijní nebo rošťák*, 14 skladeb + 13 bonusů, vlastní náklad)

1

**Pátek, 23. listopadu,
křest Homérový knihy
Moruše /cypřiše/
na Skleněné louce
a potom koncert
v klubu Bumerang
na Křenovce, Brno**

**Homér čte s patosem,
ráčkuje a jeho přednes
není naondulovaný, je
to litanické čtení,
a nakonec se tam hodí
přesně. Lidí je tak
akorát, aby zaplnili
prostor.**

Ty přesuny, ty kdyby nebyly. Na dálnici mlha, přesto jsme přijeli do Brna včas. Tedy podle letáku. Jenže v 17:30 se v podkroví Skleněné louky zatím nic nedělo – pivo sice teklo, Homér chodil sem a tam nervózní (vydejte undergroundáky knihu, a on se kvůli tomu i umeje – to je jen bonmot). Protože, jak už jsem psal výše, umělci čas nedodržují – a tím se vzrušují. Nakonec tak o 45 minut později začínáme: říkám jako editor knihy pár slov, pak vystoupí nakladatel, pak Homérův doktor pokřtí pivem místo knihy Homéra samotného a pak už se čte a do toho po blocích hraje skupina *Pařez* (ta mimo jiných zhudebnila i některé autorovy texty). Homér čte s patosem, ráčkuje a jeho přednes není naondulovaný, je to litanické čtení, a nakonec se tam hodí přesně. Lidí je tak akorát, aby zaplnili prostor. Odcházím dřív do nočního Brna, abych zasunul nějaké pivo a pohovořil s přítelem Vlachem o objektivním konci role člověka jako nositele informace...

Později v klubu Bumerang, podzemní spleti sklepů, v nehezské čtvrti za nádražím, je plno. Skupina *Idiot Crusoe* ladí a ladí a ladí, Homér neklidně přebíhá a u vstupenek

(za padesát jsou tři kapely opravdu levné) se prodávají různá cd i Homérova kniha. Tak za půl hodiny se začíná hrát, Homér pje čistě, do toho občas zadeklamuje, a posluchači reagují spontánně (jak jsme se dozvěděli, je to stálá komunita). Hudba *Idiotů* je brněnská (tím neodkazují na *Synkopy* nebo *Progres*, ale na novovlnný brněnský boom na začátku 80. let) a plastická (*Plastici* jsou, ať se nám to líbí nebo ne, kánon) a příjemná do téhle doby a tohohle počasí. Na další kapely (*Oka Mžik* a *Čočka*) není čas, ve 23.40 odjíždí noční vlak na Prahu. Výsledek: zaznamenávám a kvituji.

Diskografie *Idiota Crusoe*:

kazety

- *Rozptyl* (live, klub Musilova, Brno, 12. 10. 1991, 12 skladeb)
- *No amfetamin no* (live, klub Křenová (Bumerang), Brno, únor 1992, 15 skladeb)
- *Odluka* (strana A – live klub Musilova, Brno, leden 1992, 8 skladeb; strana B – studio Kontrapták, Brno, březen 1992, studiové nahrávky Homérový recitace, 7 básní; live, klub Harlem, Brno, březen 1992, 3 skladby)
- *Pocházej z chlívku* (live, klub Musilova, Brno, 21. 3. 1993, 17 skladeb)

cd

- *Tajemství Homérový nálady* (live, Harlem, Brno, Velikonoční pondělí 1999, 18 skladeb, vlastní náklad)
- *Czech underground* (výběr, 14 skladeb + datové stopy, *Idiot Crusoe* zastoupen jednou skladbou, vyd. sopel.freemusic.cz, 2003)

Souboj Praha-Brno skončil nerozhodně...

Jakub Šofar

G díl

...space metal, která
vznikla v r. 1969 na
zbytcích skupiny
Hocus Pocus, měla
asi 10 různých
obsazení (se
známých chlapíků
zde působil třeba M.
Schenker, kterého
znáte možná ze
Scorpionů), taková
jednodušší Zeppeliní.
Základní čtyřka byla –
P. Mogg, M. Bolton,
P. Way a A. Parker.

Levných knihách píšu často (a přitom nejsem na jejich výplatní pásce jako nezávislý „piármén“) – inu, objevuje se zde spousta zajímavých věcí v ještě zajímavějších cenách, a to je důkaz, že má takový systém obchodů cenu. Tak jsem tu třeba vyhmátl britskou skupinu Decameron, o které jsem nikdy neslyšel. Fungovala na začátku 70. let a vydala podle amerických pramenů 5 alb, podle britských (a ty by to měly vědět lépe) 4 alba. V r. 1997 vyšla dvě alba – Third Light (1975) a Tomorrow's Pantomime (1976) na jednom cd. Teď ho prodávají v pro Brity dalekých Čechách za 59 korun. Nálepka přináležící 5 či 6 chlapíkům je keltský rock nebo progresivní rock. Ve své době byla kapela populární mimo ostrovů ještě v Belgii a Nizozemsku. Skladby jsou většinou od dvojice D. Bell a J. Coppin, jednu skladbu hráli od T. Buckleye (Morning Glory). Cd obsahuje celkem 17 kousků, dvě z nich – So This Is God's The Stars a Peace With Honour jsou věnovány Nixonovi a Vietnamu. Možná v tom to je. Steeleye Span nedělali angažované písně, hráli od srdce a byli daleko více protiváleční než skladby a la program. Pouštěl jsem si to asi 5krát, ale pořád v tom cítím hlavně umělost, strojenost, načančanost, spíš mozek než srdce. Prostě to není nějak ono. Jednotlivé skladby „fungují“, ale dohromady to nejde. Tak já nějak nevím...

UFO, britská hardrocková skupina, hrající space metal, která vznikla v r. 1969 na zbytcích skupiny Hocus Pocus, měla asi 10 různých obsazení (se známých chlapíků zde působil třeba M. Schenker, kterého znáte možná ze Scorpionů), taková jednodušší Zeppeliní. Základní čtyřka byla – P. Mogg, M. Bolton, P. Way a A. Parker. Občas se rozešli, občas sešli, hráli do poloviny 90. let. První deska (a tu zrovna jsem za 180 Kč koupil v bazaru na Národní) je z r. 1971, a už druhá má velký ohlas na evropském kontinentu a v Japonsku (tady taky natočily v r. 1972 live nahrávku). První velká změna na metě v r. 1974 – odchází Bolton. Kapela funguje až do r. 1995 a každý rok vy-

dává jednu či dvě desky. Pro mě je to podstatná kapela už proto, že takhle „trošku“ zněla naše kapela na gymnáziu a hlavně jsme hráli z této první desky jednu skladbu (jakou? nepovím...). Možná, že někde v podvědomí máte hity Melinda (to je ten pátý) a Treacle People (to je ten osmý – a ten je ve mně, inu je tam). Mimo 10 skladeb je tu skoro další půlhodina ve 4 živáčích z již zmíněného UFO live (1972).

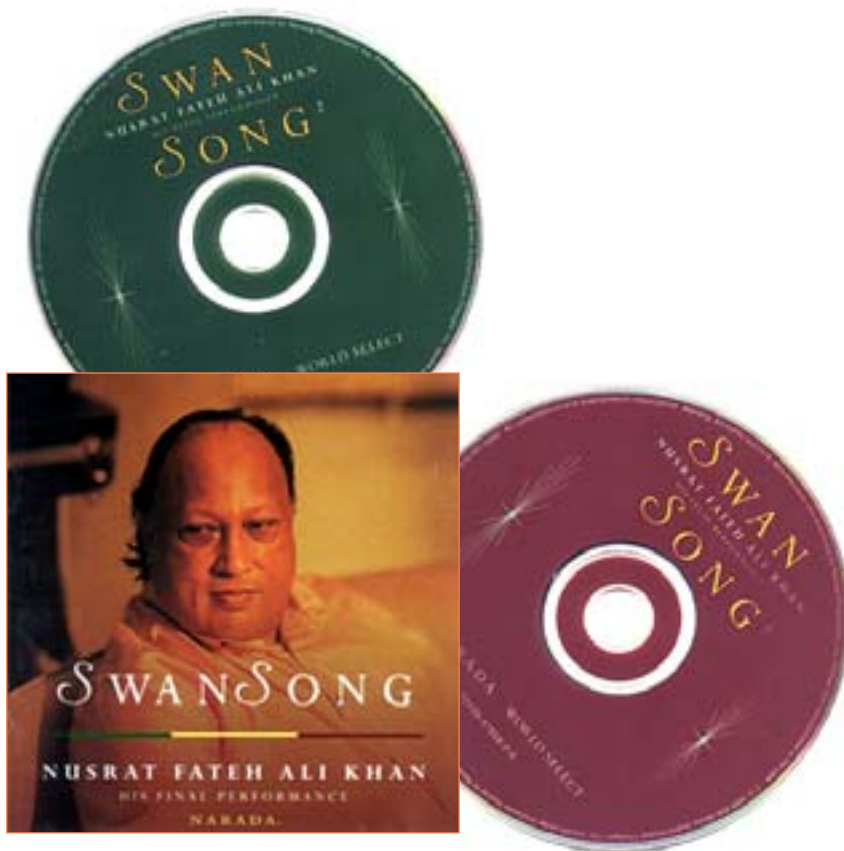
O týden později na Národní – mezi 99 korunové výprodeje se zatoulá občas i něco nověji dodaného – jsem vylosoval „neoficiálního“ piráta Rolling Stones pod názvem Rock and Roll Hall of Fame. Pod tímto názvem sice existuje jakési cd, ale neobsahuje část uvedenou zde na zadní straně cd. Jde o takového piráta, že výrobní číslo, které je vždy u středového otvoru, je vyleptáno, tak nevím. Ale zase – na internetu se dá sehnat vše. Takže výjezd o tomto nákupu prozradil: 1. + 2. část jsou nahrávky z 18. ledna 1989 z hotelu Waldorf Astoria v New Yorku, s RS zde vystupují Little Richard, Tina Turner, Bruce Springsteen, Stewie Wonder, Pete Townshend, The Temptations. Kvalita nic moc – ale raritka. Skladby: třeba Satisfaction a Honky Tonky Women, ale i kousky od R. Orbisona, O. Reddinga – všechno jste to už někdy slyšeli. K tomu je přilepená 3. část – z 23. června 1972 z Dallasu – instrumentálky, kousky skladeb, pelmel, který se podařilo „vytáhnout“ zvukařovi z jeho „historického“ archivu. Poslechnout si to nemusí jen skalní fanda, i pro ostatní hudbymilce je to aspoň důkaz, že Kameny umí hrát a že jsou dnes největší legendou (i když na jejich koncerty už bych nemusel – stačil jeden ve Vídni). Abych byl teda úplně „v pravdě“ – nalákala mě obálka, na které je vedle velkopyskatého Micka staršího Robert Cimrman Dylan, ale Robík tu opravdu nehraje. No nevádí. Třeba jindy...

Stane se, že kolem nějakého cedéčka chodíte pár měsíců, vážíte ho v ruce, pak zase vrátíte. Zapomenete na něj, a když se náhodou objeví někde v bazaru, tak už je tu ně-

jaký citový závazek a vy byste si ho měli koupit. Když měli v prodejně na třídě M. Horákové ještě silně zastoupen folk, válel se tu i cd výběr This is modern folk (záběr 1994–1997) za 359, nakonec jsem do toho nešel. Teď jsem si v bazaru v Jindřišské koupil tuhle „skládačku“ za 199 – a neprohloupil jsem. Když se výběr povede, tak může nahradit regulární desku (máte-li ho řádně naposlouchán). Většina z 16 skladeb vyšla na značce Cooking Vinil (výtečná značka) a já jsem, když ne skladby, tak interprety, slyšel už na „ročních samplech“ od firmy, ale nevádí. Z těch, kteří jsou jakž takž v povědomí, je třeba jmenovat B. Bragga, Anu DiFranco, Oyesterband, B. Cockburna, The Ukrainians, T. Robinsona a Davida Thomase. Co ten tady dělá? Ale jak inzeruje název výběru: moderní folk. Asi proto jsme my tady u nás tak zaprdění: pokud nebudeme schopni přeskočit kritiky nakladená břevna, oddělující žánry ve smyslu potřeb šoubyznysu, tak se nikam nedostaneme. A když se objeví někdo nezařaditelný, tak budeme dělat, jako že není. Ač nejsme v Austrálii, plno pštrosů vůkol...

A nakonec lahůdka – Nusrat Fateh Ali Khan (1948), asi nejdůležitější a nejznámější pákistánský sufistický zpěvák qawwali, jehož „hlas z nebes“ lámal bariéry mezi národy a kulturami. Věděli to i režiséři M. Scorsese a O. Stone. Pro edici Real Word Music P. Gabriela nahrál 10 alb. Tady padá sláva nejen K. Gotta ale i slavnějších hvězd, protože v Asii se počítá v jiných číslech. Nusrat Fateh s „hypnotickými mystickými rytmy“ pomáhal i zpěvákovi Pearl Jam's E. Vedderovi, Maddoně, Björk, Luciano Pavarottimu... Už jeho otec, Ustad Fateh Ali, byl slavný hudebník. Existuje více než 50 nahrávek všech možných proveniencí (nejznámější je koncert v Paříži na 5 cd). Dvojdisk (4 + 6) Swan Songs. His final performance byl nahrán na koncertě v Pákistánu 4. 5. 1997, Mistr 16. srpna zemřel v Londýně. V Jindřišské ulici za 349 Kč.

Jakub Šofar

...asi nejdůležitější a nejznámější pákistánský sufistický zpěvák qawwali, jehož „hlas z nebes“ lámal bariéry mezi národy a kulturami. Věděli to i režiséři M. Scorsese a O. Stone. Pro edici Real Word Music P. Gabriela nahrál 10 alb. Tady padá sláva nejen K. Gotta ale i slavnějších hvězd, protože v Asii se počítá v jiných číslech. Nusrat Fateh s „hypnotickými mystickými rytmy“ pomáhal i zpěvákovi Pearl Jam's E. Vedderovi, Maddoně, Björk, Luciano Pavarottimu... Už jeho otec, Ustad Fateh Ali, byl slavný hudebník. Existuje více než 50 nahrávek všech možných proveniencí (nejznámější je koncert v Paříži na 5 cd). Dvojdisk (4 + 6) Swan Songs. His final performance byl nahrán na koncertě...

K a f e E y H r u b é

Foto
Irena
Prázová

S v á t e k

„Říkám ti a najedli by se všichni.“

„Ale vždyť já neříkám, že ne.“

„Neříkáš, ale tváříš se zase skepticky.“

Jaký zase skepticky. Tvářím se normálně jako u večeře, do který mi někdo začne řešit problémy světa. Ani nedokáže správně odhadnout můj výraz. Ale ještě že tak. Kdyby dobře tipla, bylo by haló. Mám toho už dost.

„Musíme se o tom bavit?“

„A kdy se o tom chceš asi tak bavit? Tohle je přesně typický. Ani se nedivím, že to na zeměkouli vypadá, jak to vypadá. Právě kvůli takovejmhle názorům.“

A pozor. Chtěla určitě říct postojům. Na to ona dbá, ale nějak jí to teď ujelo. Ví přece o čem mluví. S názorama člověk nikam nedojde. To akorát tak mate. Postoje – to je to, co hejbe světem.

„Postojům, kvůli takovejmhle postojům, jsme tam, kde jsme.“

A je to tady. Nenechala si to uniknout. Je důsledná jako vždycky. Ještě, že jsem ani nešpitla. Vždycky nenávidí připomínání, opravování.

p r ů z o r

Ale jinak jsme v tom zas. Když najede na téma rozvojových zemí, už s tím nic nenadělám. Poslední dobou je její oblíbený. Vášní se jím. A stačí jí k tomu málo. Titulek v novinách narychlo zahlídnutý pánovi přes rameno v metru, odposlechnutý útržek rozhovoru vedle u stolu v hospodě nebo jako teď reklama v rádiu. Vypadá to tak nevinně. Reklam běží stovky, ale tahle jediná ji najednou roz-

Když má toho všeho pořád plnou pusu, tak ať tam jede, stane se členkou nějaký organizace, ať pomáhá. Bojí se snad? No jasně, proč se prostě nesbalí a nejede si svý dobro konat doopravdy? Jestli má pocit, že jí tu nikdo nedrží. Jestli má na světě důležitější věci na práci.

pumpuje. A už to fičí kolem stolu. Pomoc rozvojovým zemím, ztráta třetího světa, adopce na dálku.

o b j e k t

Adopci na dálku jsme v poslední době probíraly tolikrát. A určitě ještě budeme. Jen prosím ne teď.

Kdepak. Podle ní musí být člověk k takovým hovorům připraven pořád. Čtyřicet hodin denně. Žádný uhýbání. Sobecký schovávání. Nejde o housku na krámě, tady se jedná o lidský život, víš. Rozhoduje se o nich každý den. A my se nemůžeme dokonce tvářit, že se nás to netýká. Myslím si snad, že jsem mimo hru? Sem přece ženská, tak mi to něco říkat musí, nebo ne?

Musí musí, jasně, že mi to něco říká. Taky mě to zajímá, ale fakt to není moje hlavní téma. Mám i svoje. Jiný. Dřív jsme je měly společný. To jenom teď melduje pořád dokola to svoje. Ale já taky nejsem hluchá a slepá, vím, co se děje. Taky mě ty věci kolem Afriky trápěj. Nebo spíš trápily. Tím obdobím jsem už prošla. Ale někdy v pubertě, kdy bylo nespravedlivý úplně všechno a všichni a vzdor a boje o cokoli. To bylo a odeznělo.

Ona je na tom furt stejně. Vůbec nikam se nepohnula. Jako kdybychom tenhle rozhovor vedly před deseti lety, jakože jsme ho spolu vedly. Jenomže dneska už ty její řeči čpěj zatuchlinou. A ke všemu ještě dogmatickou. Chce pomáhat všem na celém světě.

ú t r p n ě

Když o tom spustí, je to pro ni otázka života a smrti.

p o d l é h á n í

Jako by to měla vyřešit jednou provždy. Za nás za všechny.

d ě j i n y s p á s y
n á s l e d o v á n í

Že to takhle na fleku změní. Při večeři? A vlastně dokonce už i předtím mezi loupáním česneku a mícháním rajčat? Copak je opravdu tak naivní? Nožem pasíruje česnek, i když ví jak to nesnáším, i když ví, že jsem proto na to koupila pasírovací nástroj. Šmrdlá česnek po prkýnku a klidně vypráví o hladovech afrických dětech. Nakládá na talíře a mluví o epidemii AIDS v třetím světě. Jíme a ona nepřestává o vymírání celejch kmenů. Řešení nehledá, protože už teď je vidí úplně jasně. Diví se, jak jen můžou být všichni tak zaslepení. Mám chuť zmáčknout tu její papulu a zakřičet jí do obličeje, že fakt všechnu moudrost nesežrala, že je jen malá husička a z tý se nikdo neposere, jsou kruci i jiný věci.

p i j á k

Když má toho všeho pořád plnou pusu, tak ať tam jede, stane se členkou nějaký organizace, ať pomáhá. Bojí se snad? No jasně, proč se prostě nesbalí a nejede si svý dobro konat doopravdy? Jestli má pocit, že jí tu nikdo nedrží. Jestli má na světě důležitější věci na práci.

Sedím s ní u našeho stolu, na jídlo nemám už ani pomyšlení. Končím. Už jí nebudu poslouchat. Ať si to takhle klidně nechá. Ale sama. Já už s ní v debatách o věcech světa pokračovat nebudu. Celej život pořád jenom řešit ostatní. Zadkem zeměkoule stejně nepohnu. Tohle mi už došlo. Můžu tak akorát všem fandit. Nejsem na světě jenom kvůli tomu, abych chodila a agitovala.

Dívám se na ni. Hází do sebe roztěkaně jídlo, zrychluje a mluví čím dál hlasitěji. Najednou narychlo polkne a směrem ke mně vyhrkne.

„Vlastně chci s tebou mluvit o dítěti. O našem dítěti. Měly bysme do toho konečně jít.“

Kvalitní, kvalitativní,

Kvalitní,

kvalitativní, digitální

Když má český novinář napsat celostránkový časopisový článek o mediální problematice (a má ho napsat tak, aby se nedal na první pohled obvinít z bulvárnosti, takže musí vynechat soukromé peripetie rodiny Železných, a navíc je to novinář zavedený, tzn. že ho o médiích nutí psát pravidelně), s oblibou se uchýlí k následujícímu triku: Splácá svůj příspěvek ze tří okomentovaných zpráv, z nichž dvě vytáhne ze zahraničních serverů, u nichž má jistotu, že je v naší kotlině nikdo nečte, a třetí dá pro vyvážení z domácího prostředí a dá si pozor, aby náhodou neřekl něco kontroverzního, protože by se někdo mohl ozvat. Takto vzniklý příspěvek je čtivý, někdy překvapivě i zajímavý, což čtenáři kvitují s povděkem. Že se z něj až tak moc nedozvědí si možná ani nevšimnou.

A protože tento postup renomovaným žurnalistům prochází, použijeme jej dnes také. I když v trochu obměněné podobě.

Téma první: Regulátor

Na stránkách Ministerstva informatiky je k nahlédnutí návrh zákona o elektronických komunikacích. Mimo jiné bychom se díky němu měli dočkat pravidel pro provozování digitálního televizního (a rozhlasového, i když to není tak žhavé) vysílání. V této souvislosti je zajímavá snaha Českého telekomu-

nikačního úřadu (což je „samostatný správní úřad v přímé působnosti vlády“) a přeneseně i ministerstva získat pod sebe co největší část regulace budoucího digitálního mediálního prostoru (technické parametry licencí aj.).

Přestože zákon hned v prvním paragrafu vymezuje, že se netýká obsahových záležitostí, vnučuje se otázka, jaké bude v novém modelu postavení Rady pro rozhlasové a televizní vysílání. Z pohledu politiků by pochopitelně bylo jednodušší co nejvíce omezit pravomoci Rady, která je alespoň papírově relativně nezávislá. Nevýhody budoucího dvojkolejného uspořádání (Rada bude do licencí zasahovat prostřednictvím ČTÚ) by jim mohla posloužit jako záminka pro omezení pravomocí Rady.

Ve Velké Británii řeší problém mediální regulace originálním způsobem: Dosavadních pět regulačních orgánů se sloučí do jednoho maxiregulátora pod názvem Ofcom (Office of Communication). Regulátor začne fungovat od konce letošního roku. Mimo roli regulátora všech odvětví elektronických médií (tam, kde regulace probíhá) má být Ofcom institucí, která bude vytvářet normy a standardy. V současnosti například provádí dlouhodobou (12 měsíců) detailní analýzu chování („performance“) veřejnoprávních médií v Británii. Výsledky velmi podrobného výzkumu (který mimo jiné zahrnuje sledování názorů diváků a posluchačů) pak poslouží při případné nové definici toho, co má být považováno za veřejnou službu, přeneseně za veřejnoprávní vysílání.

...a z toho minima, dovoluji si říct, se ani jeden neobtěžuje
ani tou nejelementárnější kvantitativní analýzou toho, jestli
chování ČT daným standardům odpovídá.

digitální

Kvalitní, kvalitativní,

digitální

Názory, názory

Česká debata o médiích se nese v přesně opačném duchu. Problémem není, že se do ní zapojují lidé nejrůznějších profesí (mediální analytici, novináři, politici, umělci, teoretici nejrůznějších společenských věd), ale jejich nechota (v některých případech možná neschopnost) ohlížet se na realitu.

Krásně sledovat tento průběh veřejné „diskuse“ můžeme sledovat na případu ČT a debaty o tom, zda skutečně plní svou roli. Jen minimum autorů se snaží definovat, co si pod veřejnoprávním vysíláním vůbec představuje, a z toho minima, dovoluji si říct, se ani jeden neobtěžuje ani tou nejelementárnější kvantitativní analýzou toho, jestli chování ČT daným standardům odpovídá. A to už vůbec nemluví o tom, že by někdo sledoval reakce televizních diváků. Na ty se vůbec v debatách často zapomíná, jaksi bez ohledu na to, že pro ně se vlastně vysílání dělá.

Diskuse o roli a fungování českých médií se tak podobá vesnické pouti. Každý kolotočář vykřikuje to své a návštěvník může buď uvěřit, nebo jít dál. Reálnými poznatky podložená debata to prostě není.

Je škoda, že ani akademické instituce a vědecká komunita, od níž by se to dalo čekat a možná i požadovat, úrovní příliš nepomáhá. Vědci ozývající se na stránkách denního tisku bez rozpaků přejímají panující způsoby vyjadřování a ani v teoretických

dílnách nevznikla v posledních letech důkladná práce založená na skutečně velkých číslech. Je škoda, že ani Fakulta sociálních věd, kde každoročně promuje několik desítek „mediálních teoretiků“, netlačí své diplomanty například ke kontinuálnímu několikaletému výzkumu.

Možná namítnete, že postmoderní doba už kvantitativním analýzám nevěří, že bez nějaké formy kulturního společensky kritického přístupu se k podstatě věci nedá proniknout. Pak si ale připomeňte, že každý člověk je sice unikátem, ale masa lidí (a tradiční elektronická média jsou pořád ještě hodně masovou záležitostí) už má hodně společných rysů.

Kvíz na závěr

Možná jste zaregistrovali zprávu, podle níž v USA musejí televizory prodávané od července 2007 umět přijímat digitální signál. Americká vláda přechod na digitální TV hodně podporuje - jednak dosavadní vysílací systém už nestačí moderním nárokům, jednak uvolněné analogové frekvence lze vydražit pro jiné komunikační služby.

A zde přichází vaše chvíle: Tipněte si, kdy bude v ČR kompletně vypnuto analogové vysílání. Piště na adresu redakce. Nejpresnější odpověď bude (až se za nějakých osm let vyplní) po zásluze odměněna.

Možná namítnete, že postmoderní doba už kvantitativním analýzám nevěří, že bez nějaké formy kulturního společensky kritického přístupu se k podstatě věci nedá proniknout. Pak si ale připomeňte, že každý člověk je sice unikátem, ale masa lidí (a tradiční elektronická média jsou pořád ještě hodně masovou záležitostí) už má hodně společných rysů.

Miroslav Cingl

O korektním

Dočetl jsem se v novinách zajímavou zprávu. Američané (myšleni Spojení státníci američtí) prý omezují uvádění některých her Williama Shakespeara, protože nevyhovují požadavkům politické korektnosti. Takový Othello, v němž černý muž (bůhví jestli ne pod bičem otrokáře) škrtí bílou ženu, by se totiž mohl dotknout černošské minority. Stranou nezůstávají ani feministky, které pochopitelně brojí proti tomu, aby Petruchio při krocení zlé Kateřiny postupoval stejným způsobem jako při krocení dravých ptáků. Sponzoři, vědomi si své společenské povinnosti, se zdráhají podobná představení sponzorovat a korektní kritici vyzývají ke korektním diskusím nad korektností (nejen) Shakespearových her.

Nuže dobrá. Domnívám se, že požadavkům politické korektnosti neodpovídá (kromě jiných) ani nejslavnější mistrova hra, Romeo a Julie. Tato milostná tragédie je svou jednostranně zaměřenou adorací heterosexuální lásky silně nekorektní vůči homosexuální, případně i bisexuální, trisexuální, multisexuální a ovcomilné menšině.

Honzy Hanzla

Sex!

Vraždy!

Plyšáci!

Podobrazník...

Rovněž Hamlet je zásadně politicky závadným textem, protože nedává žádný prostor k vyjádření lebce. Na jevišti se pořád vykecává jenom dánské princátko, lebku autor ze společenského dialogu vynechal. Jak k tomu naši mrtví diváci přijdou? Zásadním problémem se poslední dobou stalo také uvádění Richarda III., neboť proti němu ostře vystoupila minorita hrbatých králů.

Shakespeara by bylo možno dlouho pítvat dále, nicméně by to nebylo politicky korektní vůči ostatním světovým (i českým) dramatikům. Ani jejich díla nelze mnohdy považovat za vzory politické korektnosti a mají tedy právo na to být ostouzena a neuváděna.

Třeba takový Rostand. „Velký nos velkého ducha značí!“ provolává v jeho nejslavnější hře Cyrano z Bergeracu stejnojmenný hrdina. Takový přístup je ovšem jasnou ukázkou nekorektnosti vůči spoluobčanům s malými nosy.

Prkna, která znamenají svět, bude muset v každém případě opustit i jiná postava, která znamená svět (nicméně svět politicky nekorektní) - Faust. Fakt, že hlavní hrdina je doktor, by totiž mohl vyvolat dojem, že

divadle

k setkání s peklem je zapotřebí vysokoškolského vzdělání, což je pochopitelně nekorektní vůči méně vzdělaným vrstvám, tedy vlastně vrstvám se speciálními edukačními potřebami. Kromě toho je Faust také jenom muž, a jeho autor pomíjí, že na svého čerta má právo i žena.

Tím se dostáváme ke hrám politicky nekorektním z hlediska rodu či genderu. Ženy jistě poukážou na všechny ty Macbethy, Peer Gynty, Revizory, Jezus Christy Supersartary a podobné maskulinní kusy, ke kterým bude nutné připsat ženské ekvivalenty. Ovšem i muži mají na co ukázat. Z Čechovových Tří sester rodová nevyrovnanost přímo číší a také Brechtova Matka kuráž a její děti očividně postrádají otce. Už vůbec potom nemluví o tom, že Ionesco napsal Plešatou zpěvačku, ačkoliv plešatých zpěváků je na světě nepoměrně víc.

Jistou nespravedlnost lze vycítit i ze slavného Penzionu pro svobodné pány Seana O'Caseyho. Vedle diskriminace svobodných žen, jimž autor nárok na penzion nepřiznává, je tato hra nekorektní i vůči všem manželským dvojicím. V tomto případě nic

méně existuje cesta, jak hru zachránit. Hra o manželství amerického dramatika Edwarda Albeeho je totiž nekorektní pro změnu vůči všem svobodným, takže pokud by se hrál v první půli večera O'Casey (trochu upravený, třeba jako Penzion pro svobodné, ať z toho ten odporný testosteron tolik nekouká) a v druhé Albee, vlk (muž) by se nažral a koza (žena) zůstala celá, jak se pěkně lidově a korektně říká, pokud doplníme, že se může nažrat i vlčice a celý zůstat kozák.

Mezi světlé výjimky, které už v 17. století dbaly na zásady politické a genderové korektnosti, patří Molière, který nedlouho po své Škole pro muže uvádí i Školu pro ženy. Molière je ovšem korektní i v jiných oblastech, protože například takový Zdravý nemocný nedráždí ani jedince zdravé, ani pacienty. Jedinou nekorektní skvrnou, v níž autor trochu ujel, tak zůstává Lakomec, proti němuž musejí ve svém zájmu postavit všichni drobní i větší střadatelé, bankovní domy a jiné finanční instituce, ministerstvo financí nevyjímaje.

A jak jsou na tom česká dramata? Zmizet ze scén by měla především hra z nejhra-

nějších, Maryša, neboť podávání jedu v „kávě od Žida“ vytváří nekorektní antisemitské asociace. Vida, jak taková drobná politická nespravedlnost dokáže celou hru otrávit! Posvítit si ovšem musíme i na Jirásku. Jeho Lucerna je totiž značně nekorektní vůči výrobcům baterek. Za Lucernou by se měli odebrat i bratři Čapkové a jejich hra Ze života hmyzu, neboť pomíjí přinejmenším ryby, obojživelníky, ptáky a savce, o láčkovcích nemluvě.

Inu, čeká nás ještě hodně práce. V první řadě bychom se ovšem měli zamyslet nad tím, není-li už sama existence divadel nekorektní vůči lidem, kteří chodí do kina.

Vedle
diskriminace
svobodných žen,
jimž autor nárok
na penzion
nepřiznává, je tato
hra nekorektní
i vůči všem
manželským
dvojicím.

Fotografie Ireny Prázové

Fotografie **Ireny Prázové**

Fotografie **Ireny Prázové**

Fotografie **Ireny Prázové**

Fotografie **Ireny Prázové**

Fotografie **Ireny Prázové**

V příštím čísle (vychází 1. října 2003)

najdete:

Recenze na knihu
Ignacio Ramonet
Tyranie médií

Václav Majer 2

Nový rok

První sborník textů z Dobré adresy

Dobrá adresa všude
V s vámi!
tramvaji,
na houbách, v kavárně
i ve vaně!
Již brzy vyjde
v tištěné
podobě!

Cena za jeden kus jen **95,-** Kč
+ poštovné od 15,- Kč

Objednávejte!

E-mailem: dobraadresa@firstnet.cz

Poštou: Dobrá adresa, Na Plzeňce 1, 150 00 Praha 5

Děkujeme za podporu!

Na shledanou příště!